

Ya impaitudek Apu Dios nan Luke ni meippanggep nan Jesus

¹⁻⁴ Agik Teofilo, inamtak et dakel ida nengitudek ni meippanggep ni impahding Jesus et ya neipahding ni hi-gatu. Et yadda intudek da ey ya dingngedinggel dan intuttudduddan tuun nenang-ang idan impahding Jesus neipalpun laputun nantuttudduan tu. Gapuh tep, anin hi-gak ey impekammahmahhan ku et peka-amtaen kun emin hu makulug meippanggep idan nunya ey ninemnem kun ittudek ni hi-gam, ma-lat amtaem hu makulug ni neituttuddu.

Ya neipeamtaan ni kei-unggaan nan John e kamemenyag

⁵ Yan eman ni nampatulan Herod di Judea ey wada hi Sekariah e padin Jew. Yadda padin Jews ni nunman ey nengaddangaddan hu grupuh da. Hi Sekariah, ey nei-dum di grupuh ni kandan Abihah. Ya ahwan Sekariah ey hi Elisabeth e nahlag nan Aaron. ⁶ Hi-gadan han-ahwa ey daka paka-u-unnuda Tugun Apu Dios, mukun ida kametbal ni hi-gatu. ⁷ Nem endi u-ungnga da tep nebasi hi Elisabeth ey nei-inna law. Anin daman hi Sekariah et nea-amma law.

⁸ Hakey ni aggew ey kamangngunnu hi Sekariah di Tempol, tep nedatngan hu pangngunnuan idan padin nei-duman tu. ⁹⁻¹⁰ Ya elaw ni padin Jew ey ida kamambubunus hedin hipa

mengihheb ni insensoh di bawang ni Tempol. Et mambubunut ida, ey hi Sekariah hu nepili. Him-megep hi Sekariah ni an mengihheb ni insensoh ey ida kamanpandasal hu tutu-ud dallin.

¹¹ Wada hi Sekariah di bawang ey nampeang-ang ni hi-gatu hu anghel Apu Dios e immehneng di wannan ni tebol di neiha-adan ni insensoh. ¹² Inang-ang nan Sekariah etan anghel ey sim-makut et eleg tu amta pehding tu. ¹³ Nem kan etan ni anghel ni hi-gatuy “Entan takut mu e Sekariah, tep dingngel Apu Dios dasal mu. Hi Elisabeth e ahwam ey man-ungngallin laki et inggadnan yullin hi John. ¹⁴ Um-amleng kayullin peteg ey man-am-amleng idalli dama etan edum ni tuu. ¹⁵ Hi-gatu ey tettebalen alin Apu Dios. Eleg ali um-inum ni meinum ni kaumbuteng. Meweddallin hi-gatu hu Ispirituh Apu Dios meippalpun kei-ungngaan tu. ¹⁶ Et tuttudduan tuddalli helag Israel et dakel alin hi-gada hu mantuttuyyun liwat da et mambangngad idan mengu-unnud nan Apu Dios e Apu da. ¹⁷ Tep hi-gatulli mengiddaddan idan tuun mengebbulut etan ni ittu-dak Apu Dios. Henillin Elijah e prophet, tep wadallin hi-gatu hu kabaelan ni Ispirituh Apu Dios. Tuttudduan tuddalli a-ammed et mambangngad hu impeminhed dan u-ungnga da niya tuggunen tuddalli mangkanghay ni tuu et mengu-unnud idan kaituttuddudan kamengullug. Ey tuttudduan tuddalli tuu malat idaddan tuddan mengebbulut etan ni Ap-apu dan um-ali.” *

---

* **1:17** 1:17 Malachi 4:5-6

¹⁸ Nem kan Sekariah ey “Inna-nun pengam-taan ku hedin makulug ni man-ungnga ahwak? Tam nea-amma-ak law niya nei-inna dama ah-wak.” ¹⁹ Kan etan ni anghel ey “Hi-gak hi Gabriel. Wada-ak ni ingganah di kad-an nan Apu Dios, tep hi-gatu hu nakka ingungngun-nui. Intu-dak tuwak ma-lat nak ehelen ni hi-gam hu kayyaggud ni meippahding ni hi-gayu. ²⁰ Meippalpun nunya ey eleg kalli paka-hel ingganah ni kei-ungngaan alin etan ni gelang, tep eleg mu kulugen hu inhel ku. Makulug emin inhel ku ey um-amnullin nunman ni aggew ni gintud Apu Dios.”

²¹ Yadda etan tuud dallin ey daka hehhegeda hi Sekariah ni um-ehep et kanday “Kele na-mu ayepaw hi Sekariah di bawang?” ²² Neukat ali law ey eleg paka-hel et tuka issinyas hu pinhed tun e-helen. Ey inewatan idan tuu e wada nampeang-ang ni hi-gatud bawang ni Tempol.

²³ Negibbuh hu ngunu tud Tempol et umenamut di baley da. ²⁴ Entanni ey nambutsug tuwangu hi Elisabeth e ahwatu et mantattallud baley dan liman bulan. ²⁵ Kantud nemnem tuy “Kayyaggud anhan et huyya impahding Apu Dios ni pemaddang tun hi-gak et aggak mebabaingi gapuh ni nebasian ku.”

Ya neipeamtaan ni kei-ungngaan Jesus

²⁶ Nelabah enem ni bulan ni nan-i-innepan Sekariah ey intu-dak mewan Apu Dios etan anghel e hi Gabriel di Nazareth di Galilee, ²⁷ tep wada tu e-helen etan ni biin neitgaan nan Joseph e helag David. Ya ngadan etan ni bii

ey hi Maria. ²⁸ Limmaw etan anghel di kad-an Maria et kantun hi-gatuy “Meweddan hi-gam hu linggep, Maria. Immali-ak ni menghel ni hi-gam e bendisyonan dakan Apu Dios niya ippatek dakan hi-gatu.”

²⁹ Kaumnenemnem hi Maria ni keibbellinan nunman ni inhel etan ni anghel. ³⁰ Nem kan etan ni anghel ey “Entan takut mu e Maria, tep hi-gam hu pinilin Apu Dios ni meidwatan ni et-eteng ni panyaggudan. ³¹ Tep mambutsug kalli et man-ungnga kan laki et ingngadnan yullin hi Jesus. ³² Eta-gey ali saad tu ey mengeddanan alin U-ungngan Apu Dios e Keta-ta-geyyan. Hi-gatu patul yullin ittu-dak Apu Dios ni meihhullul eman lan aammed tu e hi David. ³³ Et hi-gatulli pampatul idan helag Jacob ey endilli pappeg ni pan-ap-apan tu.”

³⁴ Nem kan Maria etan ni anghel ey “Innanun nak pan-ungngaan ey endi ahwak?” ³⁵ Hinumang etan ni anghel et kantuy “Ittu-dak alin Apu Dios hu Ispirituh tun hi-gam et hi-gatu mengippahding ni nunya. Et humman hu, mengeddanan ali humman ni i-ungngam ni U-ungngan Apu Dios. ³⁶ Hi agim e hi Elisabeth e nebasi ey anin ni nei-inna ey nambutsug law e meikka-nem bulan tun nunya. ³⁷ Huyya keangangan tu e hi Apu Dios ey et-eteng kabaelan tu et tuka ippahding ni emin.” ³⁸ Kan Maria ey “Anin, ebbuluten ku huttan ni inhel mun pehding Apu Dios ni hi-gak, tep bega-en tuwak ni hi-gatu.” Et ebuhe hi-yanen etan ni anghel.

Ya an nambisitaan Maria nan hi Elisabeth

³⁹ Entanni ey nandaddan hi Maria et papuut tun limmaw etan di duntuduntug ni bebley di Judea. ⁴⁰ Limmaw di Sekariah nan Elisabeth et kantun Elisabeth ey “Immali-ak.” ⁴¹ Dingngel Elisabeth hu ehel Maria ey kimmubul etan gelang di egeh tu. Ey newada Ispirituh Apu Dios ni hi-gatu ⁴² et eleten tu ehel tu e kantun Maria ey “Endi edum ni negahat ni biin henin hi-gam, tep binendisyonan dakan Apu Dios et ya etan i-ungngam ali. ⁴³ Nakka man-am-amleng ni peteg, tep immali kan menang-ang ni hi-gak ey hi-gam ali mengi-ungngan Apu tayu. ⁴⁴ Yan nangngelan kun ehel mu ey kimmubul eya gelang di egeh ku, tep kaman-am-amleng. ⁴⁵ Inamtak et ka dama kaman-am-amleng, tep kinulug mu e um-amnu hu impeamtan Apu Dios ni hi-gam.”

Ya a-appeh Maria ni impenaydayaw tun Apu Dios

⁴⁶ Kan Maria di a-appeh tu ey “Nakka day-dayawa hi Apu Dios. ⁴⁷ Nakka man-am-amleng tep hi Apu Dios hu menellaknib ni hi-gak. ⁴⁸ Anin ni nebahhak ni tuu et ninemnem tuwak e bega-en tu. Et meippalpun nunya ey emin idalli tuuy kanday binendisyonan da-ak nan Apu Dios ⁴⁹ gapuh eyan impahding tun hi-gak tep ya et-eteng ni kabaelan tu. Hi-gatu ey kayyaggud ni peteg. ⁵⁰ Tuka hehmekan emin hu tuun kamengullug ni hi-gatu, anin idan helag da. ⁵¹ Dakel ida impahding tun pengi-ang-angan ni et-eteng ni kabaelan tu. Inwahit tudda tutu-un kamampahhiya niya manghay. ⁵² Impampakal Apu Dios ida ap-apud saad da niya impeta-

gey tudda etan nebabah ni tuu. ⁵³ Indawat tu mahapul idan kameuppan tuu, nem impea-allaw tudda kedangyan, e endi indawat tun hi-gada. ⁵⁴ Impeamnu tu impakulug tu lan aammed tayu, et daitsu kabennaddangi e bega-en tun helag Israel. ⁵⁵ Hinehhemek tun ingganah hi Abraham, anin ni hi-gatsun helag tu. Et peamnu tudda lan aammed tayu hu impakulug tu.”

⁵⁶ Nanha-ad hi Maria diman di baley Elisabeth ni ngannganih ni tellun bulan et han mambangngad di bebley da.

Ya neiungngaan John e kamemenyag

⁵⁷ Nedatngan hu pan-ungngaan Elisabeth ey laki in-ungnga tu. ⁵⁸ Emin ida sinakdul tu niyadda agi tu, ey inamta da e himmek Apu Dios et ida kamekiam-amleng ni hi-gatu.

⁵⁹ Nelabah walun aggew ey kinugit da etan u-ungnga. Pinhed idan tuun ngeddanan ni Sekariah e ngadan ametu, ⁶⁰ nem kan inetuy “Eleg! Ya ngadan tu ey hi John.” ⁶¹ Kandan hi-gatuy “Nem kaw wada agi yun nangngadan ni John?” ⁶² Et isinyas dan ametu hedin hipa pinhed tun pangngeddand etan ni u-ungnga. ⁶³ Nambaga hi Sekariah ni papil ni pantuddekan tu et huyya intudek tu “Ya ngadan tu ey hi John.” Emin ida etan tuu ey natngadda. ⁶⁴ Pinhakkeyey nanhaddak law hu ehel Sekariah et dayawen tu hi Apu Dios. ⁶⁵ Ey natngadda sinakdul da. Emin huyyan nekapkapyad baley di Sekariah ey nan-amtad kebebbley di Judea. ⁶⁶ Emin ida tuun nangngel nunman ey kandad nemnem day “Hipalli na-mu pambalanan nunman ni u-ungnga

hedin meetteng?” Ka-ang-ang e wada kabaelan Apu Dios ni hi-gatu.

Ya kapenaydayaw Sekariah nan Apu Dios

⁶⁷ Newada hu Ispirituh Apu Dios nan Sekariah e ametu et pa-hel tu et huyya hu kantu

⁶⁸ “Kakkayyaggud hi Apu Dios e kamedeyyaw ni Apu tayun helag Israel. Kayyaggud tep ninemnem daitsun tuu tu et paelli tu meneklan liwat tayu. ⁶⁹ Humman ni peelli tu ey helag David e et-eteng kabaelan tun memaddang ni hi-gatsun tuu tu. ⁷⁰ Huyya keang-angan tu e um-amnu hu inhel Apu Dios ida lan eman ni prophets ⁷¹ e ihhehwang daitsud buhul tayu et yaddad tutu-un angebehel daitsu. ⁷² Huyya pengippeang-angan tun immamnu hu inhel tuddan aammed tayun nunman e kantuy hehmeken tudda. ⁷³ Insapatah tun Abraham e ammed tayu e ⁷⁴ ihhehwang daitsud buhul tayu malat eleg itsu tumekut ni mengu-unnud ni hi-gatu ⁷⁵ et eleg itsu manliwat niya kayyaggud ni ingganah hu elaw tayud hinangngab Apu Dios.

⁷⁶ Hi-gam e u-ungngak ey ingngadnan dakalliddan tuun prophet Apu Dios e Keta-tageyyan, tep hi-gam ali mengippeamtan meippanggep etan ni Apu tayun um-alilli.

⁷⁷ Ituttudum idallin tuun Apu Dios e pakkaw mepessinsahan hu liwat da et han tudda abuluta. ⁷⁸ Et-eteng hemek Apu Dios ni hi-gatsu, et humman hu ittu-dak

tulli menellaknib ni hi-gatsu. Yallin ellian nunman ni ittu-dak tu ey heni kamenimil ni aggew, ⁷⁹ tep ya aggew ey tuka bebnangi emin hu na-ngetan. Peamta tulli hu kayyaggud ni u-unnuden tayu ma-lat eleg itsu mekastigu niya ma-lat luminggep itsu.”

⁸⁰ Nehiken hi John ey nakannemneman. Nanha-ad di desert ingganah ni nengilepuan tun mantuttudduddan helag Israel.

2

Ya neiungnaan Jesus (*Matthew 1:18-25*)

¹⁻² Yan eman ni hi Agustus hu ap-apud Rome ey in-olden tud emin ni bebley ni sinekup tu e mahapul ni an mampelistadda hu tutu-u etan di bebley ni nalpuan ni aammed da. (Ya governor di Syria ni nunman ni nemangulun nanlistaan dan tutu-u ey hi Quirinius.) ³ Et wada hakkeyey limmaw ni an pelistad bebley ni nalpuan ni aammed tu.

⁴ Ya nambebleyan di Joseph ni nunman ey yad Nazareth di Galilee, nem limmaw idad Bethlehem di Judea ni mampelista, tep yadman hu bebley eman ni ammed tu e hi David. ⁵ Hi Maria ey nambutsug ni nunman ni nengikuyugan Joseph ni hi-gatu ⁶ et yan eman ni wadaddadman Bethlehem ey yan nunman hu pan-ungnaan tu. ⁷ Nem endi da panha-adan, tep napnun emin hu kabelebeley tep dakel tuun nunman, et lumaw ida etan di hidduman idan baka. Nan-ungnga

hi Maria ey laki e humman hu pengulwan ni u-ungnga tu. Et libutan tun luput et pebaktad tu etan di heni ballunglung ni ekkanan ni baka.

Ya nampeang-angan etan ni anghel Apu Dios ida etan ni kamampattul ni kalneroh

⁸ Neipaddih ni nunman ni hileng ni wadadda etan kamampattul ni kalneroh di ba-hil etan ni bebley e daka a-addugi kalneroh da. ⁹ Pinhakkeyey nampeang-ang hu anghel Apu Dios ey nabnangan ni dayaw ni Ap-apu hu kad-an da ey simmakut ida. ¹⁰⁻¹² Nem kan etan ni anghel ni hi-gaday “Entan takut yu! Dengel yu kuma tep ya e-helen kun hi-gayu ey kayyaggud e mengippeamleng emin ni tuu. Neiungngan nunyad Bethlehem e bebley lan David etan mengippaptek ni emin ni tuu. Hi-gatu hi Christo e Ap-apu. Ya pengimmatunan yun makulug huyya ey ang-angen yu la etan gelang ni nelibutan ni luput e kamambakbaktad di ekkanan ni baka.” ¹³ Nekekemtang mewan ey newadadda dakel ni anghel Apu Dios ni nei-dum etan ni hakey ni anghel ey daka pan-ia-appéh hu daka pandaydayaw nan Apu Dios. Kandang a-appéh day

¹⁴ “Kamedeyyaw hi Apu Dios di kabunyan. Pel-inggep tudda tuud puyek ni pengippeang-ang tun binabbal tu.”

¹⁵ Nambangngad ida etan anghel di kabunyan et kan idan kamampattul ey “Umlaw itsu pangngud Bethlehem et tayu ang-angen humman ni impeamtan Apu Dios ni hi-gatsu.” ¹⁶ Et papuut da et lumaw ida ey himmak dad Maria nan

Joseph et ya etan gelang ni kamambakbaktad di ekkanan ni baka. ¹⁷ Et da pan-ehlen emin ni tuudman hu dingngel dan meippanggep etan ni gelang. ¹⁸ Natngaddan emin hu nangngel ni inhel ida etan ni kamampattul ni kalneroh. ¹⁹ Nem hedin hi Maria ey tuka nenemnema humman idan inhel da. ²⁰ Nambangngad ida etan kamampattul e daka daydayawa hi Apu Dios gapuh nunman ni inhel idan anghel ni hi-gada, ey tep inang-ang da e makulug numan hu inhel idan nunman ni anghel ni hi-gada.

Ya nangngadanan dan Jesus

²¹ Meikkewalun aggew etan ni gelang et kugiten da. Et ngadnan dan hi Jesus e humman hu inhel ni anghel nan Maria et han mambutsug.

Ya nengilawwan dan Jesus di Tempol

²²⁻²³ Nedateng hu aggew ni pengu-unnudan di Joseph nan Maria ni Tugun Moses. Et lumaw idad Tempol di Jerusalem e ingkuyug da hi Jesus et da i-kud nan Apu Dios tep humman neitudek di tugun tu e kantuy “Emin hu pengulwan ni laki, ey mahapul ni mei-kud nan Apu Dios.” ²⁴ Et man-appit idan Apu Dios tep humman tugun tu e kantuy “Mahapul ni man-appit kayun dewwan ginepad ni balug winu paluma et han dammutun meki-emmung hu biin menaydayaw nan Apu Dios.”

²⁵ Wadad Jerusalem etan tuun kayyaggud elaw tu e hi Simeon ngadan tu. Nemahhig tuka pengu-unnud nan Apu Dios et tuka nemnemneman kenayun etan impakulug Apu Dios ni kantuy wadalli ittu-dak tun mengippaptek emin ni tuu

ma-lat ihwang tudda helag Israel. Wadan hi-gatu hu Ispirituh Apu Dios ²⁶ ni nengipeamtan hi-gatu e eleg mettey ingganah ang-angen tu amnuan ni inhel lan Apu Dios ni kantuy um-ali hu mengippaptek emin ni tuu.

²⁷ Entanni ey impangulun Ispirituh Apu Dios hi Simeon di Tempol et humgep ey wadad Joseph nan Maria e in-ali dad man hi Jesus et ippahding da hu elaw dan intugun lan Moses. ²⁸ In-apupun Simeon hi Jesus et daydayawen tu hi Apu Dios e kantuy

²⁹⁻³² “Apu, yan nunyan immamnu hu inhel mu lan nunman ey anin ni metteyyak law e bega-en mu et melinggep hu nemnem ku, tep inang-ang ku eya intu-dak mun menellaknib ni emin ni tuu. Kamei-ellig hi-gatun dilag ni memnang ni kamei-ellig di engeenget ni nemnem idan Gentiles ma-lat u-unnuden daka niya ma-lat meiday-dayaw ida tuum ni helag Israel.”

³³ Ey natngadda etan ammed Jesus ni nunman ni inhel Simeon ni meippanggep nan Jesus.

³⁴ Entanni ey binendisyonan Simeon ida. Ey kantun Maria ey “Huyyan u-ungngan intu-dak Apu Dios ey kehgingen alin dakel ni helag Israel, et mukun mekastiguddalli. Nem dakel idalli dama peamleng tu. ³⁵ Et humman, keamtaan alin wadad nemnem ni hipan tuu. Ey hi-gam e inetu ey maggeh alin peteg nemnem mu tep ya meippahding alin hi-gatu.”

³⁶ Wada damad man di Tempol etan biin prophet Apu Dios ni helag Asher e hi Ana e u-ungngan Panuel. Nengahwa et malebah pitun

toon ey netey ahwatu. ³⁷ Nei-inna law e newalut epat toon tu. Neipalpun nebaluan tu, ey eleg tu hi-hi-yana etan Tempol, nem kewa-wa-wa niya kahilehileng ey tuka an daydayawa hi Apu Dios. Hin-addum ni kamantetpel et ya dasal hu tuka i-anteng. ³⁸ Entanni ey limmaw hi Ana di kad-an da et mansalamat nan Apu Dios gapuh nan Jesus. Ey tuka pan-ehela meippanggep nan Jesus e hi-gatu daka hehhegedan mengihwang idan helag Israel.

³⁹ Impahding di Joseph nan Maria hu intugun Moses ni meippanggep ni nan-ungngan bii niya pengulwan ni u-ungngan et umenamut idad Nazareth di Galilee. ⁴⁰ Kamangkehikhikken hi Jesus ey na-let niya nekannemneman. Ey kapekabbabalin Apu Dios hi-gatu.

Ya nekilawwan Jesus di Tempol eman ni keu-ungnga tu

⁴¹ Katootoon ey kaumlaw ida a-ammed Jesus di Jerusalem hedin nedatngan hu Piyestah ni Passover. ⁴² Yan eman ni hampulut dewwa toon tu ey nekilaw di Jerusalem ni an mekippiyestah. ⁴³⁻⁴⁴ Negibbuh humman ni piyestah et umenamut ida tuu, anin idan a-ammed tu. Nem hedin hi-gatu, man nanha-ad di Jerusalem. Kan idan a-ammed tu nem nekilaw ida lan edum dan nemappangngulun immanemut, et manglaw ida. Eleg da amta e nehi-yan hi Jesus di Jerusalem. Nandalan idan han-aggew et mahileng ey endi hi Jesus et da pan-ibegad edum da niyaddad gayyum da, nem endi. ⁴⁵ Eleg da hanhamak et mambanggad idad Jerusalem ni an menangan ni hi-gatu.

⁴⁶ Nelabah tellun aggew ey himmak dad Tempol e kamanyuyyuddung di gawwaddan etan ni neamung ni kamantuttuddun elaw ni Jews e kamandeddenggel niya dakel tuka mahmahi. ⁴⁷ Emin ida etan nangngel ni hi-gatu ey ida kametngan kabaelan tun man-ewwat niya kalinaing tun umhumang. ⁴⁸ Natngadda a-ammed tun nenang-angan dan hi-gatudman. Kan inetun hi-gatuy “Kele kaka mengippekkagguh? Nemahhig kaguh mi et daka hamahamaken.”

⁴⁹ Hinumang Jesus et kantuy “Hipa yuwak penemmahemmakan? Kaw eleg yu panna-ud e wada-ak eyad Tempol e baley Ama?” ⁵⁰ Nem eleg da awatan humman ni inhumang tu.

⁵¹ Nekienamut hi Jesus di Nazareth et u-unnuden tu tugun idan a-ammed tu. Emin huyyan neipahding ni hi-gatu ey kanenemneman inetu. ⁵² Kamangkehikken hi Jesus ey neman kamangke-dumi inamta tu ey kametbal nan Apu Dios et yadda tuu.

3

Ya kaituttuddun John e kamemenyag (Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; John 1:19-28)

¹ Yan meikkepulut liman toon ni nan-ap-apuan Tiberius, ey hi Pontius Pilate hu governor di Judea. Hi Herod hu ap-apud Galilee, hi Philip e agin Herod hu ap-apu damad bebley di Iturea et yad Trakonitis niya hi Lisantias hu ap-apud Abilene. ² Di Annas nan hi Kayaphas hu Eta-gey ni Padin nunman. Yan nunman dama hu

neipeamtaan ni ehel Apu Dios nan John e u-ungngan Sekariah di desert. ³ Limmaw hi John di emin ni nangkeihnup ni bebley di Wangwang e Jordan, et tu ituttuddudan tutu-u e mahapul ni mantuttuyyuddan liwat da niya mampebenyag ida e humman pengi-immatunan ni nantuttuyyuan dan liwat da ma-lat pesinsahan Apu Dios hu liwat da. ⁴ Huyyan impahding John hu inamnuan ni intudek lan Isaiah e prophet Apu Dios ni kantuy

“Wadalli umtekutekuk di desert e kantuy ‘Idad-dan yu niya iyayyaggud yu dellanen ni Apu tayu. * ⁵ Tabab yudda emin hu nehayyukung niya deklan yuddan emin hu duntug. Iyayyaggud niya pan-andeng yudda dalan ni eleg meandeng. † ⁶ Et ang-angen alin emin ni tuu etan ittu-dak Apu Dios ni umhelaknib.’ ”

⁷ Dakel ida immalin tutu-un pebenyag nan John, nem kantun hi-gada ey “Lawah kayun tutu-u e heni kayu tu-wangu uleg! Kaw kanyu nem hedin pebenyag kayu, man eleg dakeyulli kastiguan Apu Dios? ⁸ Mahapul ni issiked yu hu lawah ni yuka pehpehding et u-unnudun yu hi Apu Dios, et keang-angan tu e makulug ni nantuttuyyu kayun liwat yu. Entan tu ididdinel hu kanyuy yaggud hi Abraham hu nahlagan yu et mukun dammutun ebbuluten dakeyun Apu Dios. Tep dammutun pambalin tuddan tuu eya

---

* **3:4** 3:4 Ya keibbellinan tu huyya ey pandaddan kayu e iyayyaggud yu elaw yu tep um-ali Apu tayu. † **3:5** 3:5 [4-5] Isaiah 40:3-5

batun meihhullul ni hi-gayun u-ungngan Abraham. ⁹ Kamangkedetteng law hu pengastiguan Apu Dios idan lawah ni tuu et heniddalli etan ni keyew ni lawah tuka illameh e melngeh et maepuyan.”

¹⁰ Kan idan etan ni kameemmuemmung ni tuu ey “Hipa tep pehding mi?” ¹¹ Hinumang idan John e kantuy “Hi-gayun dewwa balwasi tu, ey idwat yu hakey etan ni endi balwasi tu. Hi-gayun wada kennen tu, idwasi yu etan endi kennen tu.”

¹² Yadda etan kaman-emmung ni buwis ey immaliddan an mampebenyag et ibega da e kanday “Apu, hipa pehding mi?” ¹³ Ey kan John ni hi-gaday “Hi-gayun kaman-emmung ni buwis, entan tu edumi hu ibbageyuddan tuun buwis.”

¹⁴ Immalidda dama sindalun an mampebenyag et kanday “Apu, hipa dama pehding mi?” Hinumang John et kantuy “Entan tu ipilit pinhed yu. Entan tu tenattakkut ida tuu ma-lat al-en yu pihhuh da. Entan panlilih ni tangdan yu.”

¹⁵ Dingngel idan tutu-u hu kaituttuddun John ey nema-man daka hehgeda ellian etan ni inhel lan Apu Dios ni um-alin menellaknib ni tuu, et wadadda edum ni hi-gadan kanda na-mu nem hi John humman. ¹⁶ Nem immehel hi John et kantuy “Immali-ak ni an memenyag ni hi-gayun danum. Huyyan pemenyagan kun hi-gayu hu immatun ni nantuttuyyuan yun liwat yu. Nem yalli etan um-alin meihhullul ni hi-gak ey hi-gatu mengidwat ni Ispirituh Apu Dios ni hi-gayu winu

ya kekastiguan yud apuy. ‡ Hi-gatu ey eta-ta-gey ni peteg nem hi-gak et nakka umbaing ni tuwak pambega-en. ¹⁷ Yallin ellian tu ey ennappilen tu hu tutu-u, heni etan ni tuun kamenel-ap e tel-apan tu begah et ikulbung tu. Nem ibbeng tu hu degi et magiheb di apuy ni eleg me-me-dep.”

¹⁸ Dakel pay hu edum ni intuttuddun John ni impanugun tuddan tuun nengituttudduan tun meippanggep ni ellian etan ni mengippaptek ni tuu.

¹⁹ Entanni ey inhelan tu hi Herod e Gubernur di Galilee, tep inahwa tu hi Herodias e ahwan agi tu e hi Philip, tep impahpahding tuddan dakel ni lawah. ²⁰ Et humman himmulun ni nengipakelabutan Herod nan John et ma-duman hu hantapug ni liwat tu.

Ya nebenyagan Jesus

(Matthew 3:13-17; Mark 1:9-11)

²¹ Yan nemenyagan John ni dakel ni tuu, ey nampebenyag dama hi Jesus ni hi-gatu. Nandasal hi Jesus ni nunman ey nantekang hu kabunyan ²² et umli hu Ispirituh Apu Dios e heni paluma hu ang-ang tu et umpad annel Jesus. Ey wadalli immehel di kabunyan e kantuy “Hi-gam e U-ungngak ni nakappinhed ku hu kamengippeamleng ni peteg ni hi-gak.”

Ya nahlagan ni impan-ammed Jesus

(Matthew 1:1-17)

---

‡ **3:16** 3:16 Ya keibbellinan tun huyya, ey hi Jesus hu kamengid-wat ni Ispirituh Apu Dios idan kamengullug ni hi-gatu. Ya keibbellinan ni ‘apuy’ ey mekastigudda hu eleg mengullug ni hi-gatu.

23-38 Telumpulu toon Jesus ey inlapu tu law ni mantuttuddu. Ya impan-aman Jesus ey hi Joseph, et huyya hu tenten ni aammed tu. Ya nemangulun lintun Apu Dios ey hi Adam. Nahlag hi Adam ey wada hi Seth e aman Enos. Nahlag hi Enos ey wada hi Kenan e aman Mahalalel. Nahlag hi Mahalalel ey wada hi Jared et mahlag ey wada hi Enoch e aman Methushelah. Nahlag hi Methushelah ey wada hi Lamek e aman Noah e aman Shem. Nahlag hi Shem ey wada hi Arpaksad et mahlag ey wada hi Kainan e aman Selah. Nahlag hi Selah ey wada hi Eber et mahlag ey wada hi Peleg e aman Reu. Nahlag hi Reu ey wada hi Serug et mahlag ey wada hi Nahor e aman Terah. Nahlag hi Terah ey wada hi Abraham et mahlag ey wada hi Isaac e aman Jacob. Nahlag hi Jacob ey wada hi Judah e aman Peres. Nahlag hi Peres ey wada hi Hesron et mahlag ey wada hi Arni e aman Admin. Nahlag hi Admin ey wada hi Amminadab et mahlag ey wada hi Nashon e aman Salmon. Nahlag hi Salmon ey wada hi Boaz. Nahlag hi Boaz ey wada hi Obed e aman Jesse e aman David. Nahlag hi David ey wada hi Nathan et mahlag ey wada hi Mattatha e aman Menna e aman Melea. Nahlag hi Melea ey wada hi Eliakim et mahlag ey wada hi Jonam e aman Joseph e aman Judah. Nahlag hi Judah et wada hi Simeon et wada hi Levi e aman Mathat e aman Jorim. Nahlag hi Jorim et wada hi Elieser e aman Joshua, e aman Er e aman Elmadam. Nahlag hi Elmadam et wada hi Kosam et wada hi Addi e aman Melki e aman Neri. Nahlag hi Neri et wada hi Sealtiel e aman

Serubbabel e aman Resa. Nahlag hi Resa et wada hi Johanan e aman Joda e aman Josek. Nahlag hi Josek et wada hi Semein e aman Mattathiah e aman Maat e aman Naggai. Nahlag hi Naggai et wada hi Esli e aman Nahum e aman Amos e aman Mattathiah. Nahlag hi Mattathiah et wada hi Joseph e aman Jannai e aman Melki e aman Levi. Nahlag hi Levi et wada hi Mathat e aman Heli. Nahlag hi Heli et wada hi Joseph e kameibbilang ni impan-aman Jesus.

4

Ya nematnaan Satanas ni mene-ul nan Jesus (Matthew 4:1-11; Mark 1:12-13)

¹⁻² Newada hu et-eteng ni kabaelan ni Ispirituh Apu Dios nan Jesus eman ni nalpuan tud Wangwang e Jordan. Et ipengulun nunman ni Ispirituh hi Jesus di desert. Yadman nengipenatnaan Satanas ni mene-ul ni hi-gatun na-pat ni aggew ma-lat manliwat. Yan nunman ey neka-upa Jesus tep eleg mangamangan. ³ Kan Satanas ni hi-gatuy “Hedin makulug ni U-ungnga dakan Apu Dios, ey pambalin mu eya batun sinapay.” ⁴ Nem hinumang Jesus et kantuy “Ya neitudek di ehel Apu Dios ey kantuy ‘Beken ni ya kenen ni ebuh hu iddinel ni tuun ketegguan tu.’ ”

⁵ Inlaw Satanas hi Jesus di eta-gey ni duntug et ebuhe peang-ang tun hi-gatun emin hu kapan-apu-in tuu et kantun hi-gatuy ⁶ “Dammutun iddawat kun hi-gam hu saad ni man-ap-apun emin diman ma-lat maidaydayaw ka. Tep hi-gak neidwatan ni emin idan nunya et ngenamungngak ni mengippebeltan di pinhed kun memeltan.

⁷ Hedin hi-gak hu daydaywen, man iddawwat kun emin humman ni hi-gam.” ⁸ Nem hinumang mewan nan Jesus et kantuy “Ya neitudek di ehel Apu Dios ey kantuy ‘Ebuh hi Apu Dios ni dayaw yu niya hi-gatun ebuh hu u-unnud yu.’ ”

⁹ Inlaw Satanas hi Jesus di Jerusalem etan di keta-ta-geyyan ni bubung ni Tempol et kantun hi-gatuy “Hedin makulug ni U-ungnga dakan Apu Dios, man dep-ah ka yaggud impatudek tu e kantuy ¹⁰⁻¹¹ ‘Be-alen kudda anghel et ippaptek daka ma-lat anin ni man-e-gah ka et hikmaten daka ma-lat eleg maliputan helim.’ ” * ¹² Hinumang Jesus et kantuy “Nem wada dama neitudek ni ehel Apu Dios e kantuy ‘Entan tu patnai hi Apu Dios e Dios yu.’ ”

¹³ Impatnan Satanas emin hu kabaelan tun men-ul nan Jesus ma-lat manliwat, nem eleg tu hanhaul et hi-yanen tu ni- et ngenamung ali mewan hu pene-ulan tun hi-gatu.

*Ya laputun pantuttudduan Jesus di Galilee
(Matthew 4:12-17; Mark 1:14-15)*

¹⁴ Entanni et mambanggad hi Jesus di provincia di Galilee ey newadan hi-gatu et-eteng ni kabaelan ni indawat ni Ispirituh Apu Dios et mandingngel di kebebbebley diman gapuh idan intuttuddu tu niya impahding tu.

¹⁵ Nantuttuddud kesimsimbaan idan Jews ey katettebaladdan emin ni tuu.

*Ya eleg pengullugiddan kebebbleyan Jesus ni hi-gatu
(Matthew 13:53-58; Mark 6:1-6)*

* **4:10-11** 4:10-11 Psalm 91:11-12

¹⁶ Limmaw hi Jesus di Nazareth e bebley dan nehiknan tu. Et lumaw di simbaan ni Sabaduh, tep humman dedan tuka pehding. Immehneng hi Jesus ni memidbid ni neitudek ni ehel Apu Dios ¹⁷ ey indawat dan hi-gatu etan neludun ni neitudekan ni inhel eman lan prophet e hi Isaiiah. Binekyag tu et petken tu etan kantuy

¹⁸ “Wadan hi-gak hu Ispirituh Apu Dios, tep pinutuk tuwak Apu Dios ni mengippeamtadan nangkewetwet etan ni meippahding ni panyaggudan ni tuu. Ey intu-dak dak ni an mengippeamtan meibbukyat ida neikelabut niya pakeang-ang ida nekulap. Ey immaliyak ni memaddang idan tuun kapanligligat idan edum da. ¹⁹ Ey intu-dak tuwak ni mengippeamtan kedettengan ni aggew ni penellakniban Apu Dios idan tuu tu.”

²⁰ Binidbid Jesus huyya et ludunen tu et ibangngad tu etan ni kaumbaddang di bawang ni simbaan et yumudung ni mantuttuddu. Emin ida etan tuud simbaan ey daka itettekel et kantun hi-gaday ²¹ “Yan nunya ey immamnu etan dingngel yun binidbid kun neitudek ni ehel Apu Dios.”

²² Emin ida etan tuu, ey daka tettebala ey natngadda etan ni kayyaggud ni tuka penuttuddu. Kanday “Kaw beken ni hi-gatu etan u-ungngan Joseph?”

²³ Kan Jesus ni hi-gaday “Makulug anhan et e-helen yullin hi-gak etan kandan: ‘Hedin makulug ni kaka man-egga, agahim hu degeh mu,’ niya kanyulliy ‘Hedin makulug ni intu-dak dakan Apu Dios, ey peang-ang mu eyad bebley

mu hu henin etan ni dingngel min impahding mud Capernaum.' ”

²⁴ Kan pay Jesus ey “Dengel yu eya e-helen ku, ya kakulugan tu ey yadda prophets ey eleg kullugaddan kebebleyan da, ²⁵⁻²⁶ heni lan Elijah e prophet Apu Dios. Yan eman ni kaweda tud puyek ey wada nemahhig ni bisil di kebebbbley di Israel, tep endi udan ni tellu et kagedwah ni toon. Wadadda dakel ni nebalun biin kebebleyan tun mahapul da baddang tu, nem beken ni hi-gada binaddangan tu. Tep ya etan nebalun biid Sarephat di Sidon hu nengitu-dakan Apu Dios ni hi-gatun tu baddangan. ²⁷ Hanniman daman Elisha e prophet. Yan ketaggu tu ey dakel di Israel hu kamampandedgeh ni leprosi, nem eleg ekalen Elisha hu degeh da. Nem ya etan iSyria e hi Naaman e kamanleprosi hu impeyaggud tu, ey beken edum tayun Jew.”

²⁸ Yan nangngelan idan tuun nunman ni inhel Jesus ey nemahhig bunget dan hi-gatu. ²⁹ Et pan-inuhnuh da et ilaw dad gilig ni bebley etan di mu-tuk ni duntug ma-lat da e-gahen et di deplah, ³⁰ nem endi maptek ey attukaw hi Jesus e nandalan di gawwaddan neamung ni tuu et manglaw.

Ya nangkalan Jesus ni neihuklung ni dimonyoh etan ni tuud Capernaum

(Mark 1:21-28)

³¹ Entanni et lumaw hi Jesus di Capernaum di Galilee et mantuttuddud simbaan ni Sabaduh. †

---

† **4:31** 4:31 Hedin yadda Jews ey ya Sabaduh hu daka ngillinan aggew.

³² Ey natngadda tuun intuttuddu tu, ey kameang-ang di tuka pantuttuddu e wada kelebengan tun mantuttuddu.

³³ Yad man ni simbaan ey wada etan tuun nehuklungan ni dimonyoh. ³⁴ Kamantetekkuk e kantuy “Hipa pehding mun hi-gami e Jesus di Nazareth? Kaw immali kan mengastigun hi-gami? Inamta daka. Hi-gam etan kayyaggud ni peteg ni intu-dak Apu Dios.”

³⁵ Nem imbunget Jesus etan dimonyoh e kantuy “Eneeneng ka niya ka-kal ka eyad tuu.” Sinuli etan ni neihuklung etan tuu et han ma-kal, nem endi neliputan ni hi-gatu. ³⁶ Natngaddan emin hu tuu et ida kaman-imbagg e kanday “Hipa huyyan nekapy? Kele hin-appil ni peteg? Tam et-eteng kabaelan ni ehel tu. Deh nunman e anin ni neihuklung ni dimonyoh ey tuka e-kala!” ³⁷ Et mandingngel hu meippangep nan Jesus di kebebbley di nanlinikweh diman.

*Ya nampangalan Jesus ni degeh idan tuu
(Matthew 8:14-17; Mark 1:29-34)*

³⁸ Immehep hi Jesus di simbaan et lumaw di baley Simon. Himmegep ey inhel dan hi-gatu e kamandedgeh hi inan ahwan Simon e nemahhig hu atung ni annel tu. Kan idan etan ni tuun hi-gatu ey “Ekal mu anhan degeh tu.” ³⁹ Neihnup hi Jesus di kad-an tu et ehlen tun me-kal hu atung tu ey na-kal tu-wangu et uminah ni an mengippaptek ni kennen di Jesus.

⁴⁰ Kamangkelinug aggew ey nan-i-liddan katu-utuu hu kamampandedgeh di kad-an Jesus. Et ita-pew tu ngamay tun hi-gada et mangka-kal

degeh da. ⁴¹ Anin idan nehuklungan ni dimonyoh ey nan-ekal tudda neihuklung. Hedin me-kal ida ey ida ni kaumtetkuk e kanday “Higam hi Christo e U-ungngan Apu Dios.” Nem eleg i-abulut Jesus ni umhapit ida, tep eleg tu pinhed ni hi-gada mengippeamta e hi-gatu hi Christo.

Ya nantuttudduan Jesus di kebebbley di Galilee

(Mark 1:35-39)

⁴² Kamangkewa-wan nunman ey hini-yan Jesus humman ni bebley et lumaw di a-allaw tun endidda tuu et an mehahhakkey diman. Entanni ey an nanhamak idan tutu-u hi Jesus. Himmak da et ipatna dan impeked. ⁴³ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Eleg, tep mahapul ni umlawwak di edum ni bebley ni an mengippeamtan meippanggep ni nan-ap-apuan Apu Dios, tep huyya nengitudakan tun hi-gak.” ⁴⁴ Et lumaw hi Jesus ni an mantuttuddud kesimsimbaan idan Jews di Judea.

5

Ya nengaygan Jesus ida etan ni tuun matebukul ni deleg ma-lat mambalin idan disipol

(Matthew 4:18-22; Mark 1:16-20)

¹ Hakey ni aggew ni kaman-eh-ehng hi Jesus di gilig ni Baybay e Genesaret ey ida kamampippilliwi hu dakel ni tuun umlaw di kad-an tun an mengngel ni tuka ittuttuddun ehel Apu Dios. ² Inang-ang Jesus hu dewwan bangkad gilig ni baybay, e endi nanlugan, tep immehep ida etan kan bangkan an nengullah ni tabukul da. ³ Himmegep hi Jesus di bangkan Simon et

ehelen tu e geggennaden tun eket di baybay. Et yumudung et ituluy tun mantuttudduddan tutu-un neamung di gilig ni baybay.

⁴ Ginibbuh tun nantuttuddu et kantun Simon ey “Palaw yud petek ni edallem eya bangka et yad man hu pantebbukulan yu.” ⁵ Hinumang Simon e kantuy “Apu, inlapu min nahdem ingganah ni kamangkewa-wan mantebbukul ey endin hekey sinebukul mi, nem hedin huttan hu kammu, ku anin.”

⁶ Et ita-mel da tabukul da ey netabukul nunman hu dakel ni deleg ey nemahhig kumamman e kamangkebi-ki etan tabukul da. ⁷ Et aygan dadda edum dan wadad hakey ni bangka et mambabaddang ida. Impekapnu da etan dewwan bangkan deleg et kamangkelneng kumedek hu bangka da.

⁸ Inang-ang Simon huyyan kadinnakkel ni sinebukul da ey nandukkun di kad-an Jesus et kantuy “Entan keihnup ni hi-gak, tep nelilli-watannak.” ⁹⁻¹⁰ Inhel tu huyya tep natngan peteg. Anin idan edum tu et yadda etan enak Sebedi e di James nan John et natngadda dama. Kan Jesus nan Simon ey “Entan takut! Meippalpun nunya ey ka an mengewwis ni tuun mengu-unnud ni hi-gak.” ¹¹ Impadekal da bangka da et hi-yanen dan emin et makilaw idan Jesus.

*Ya nangkalan Jesus ni degeh etan ni tuun kamanleprosi
(Matthew 8:1-4; Mark 1:40-45)*

¹² Hakey ni aggew ey limmaw hi Jesus etan di hakey ni bebley ey wadadman hu tuun kamanleprosi. Inang-ang tu hi Jesus ey nandukkun di kad-an tu et kantuy “Apu, hedin pinhed mu, ekal mu anhan degeh ku, tep amtak e dammutun ekalen mu.”

¹³ Kimpan Jesus hu annel nunman ni tuu et kantuy “Pinhed ku. Na-kal kaya law huttan ni degeh mu.” Ey pinhakkeyey na-kal numan hu degeh tu. ¹⁴ Sinugun Jesus e kantuy “Entan tu i-i-hel di edum ni tuu huyyan impahding kun higam. Panna-ud ka kuman elaw di kad-an ni padi et mu peang-ang ni hi-gatu e na-kal degeh mu. Ey pan-appit kan Apu Dios e humman hu intugun lan Moses ni nunman, ma-lat pengamtaan ni tutu-u e na-kal hu degeh mu.”

¹⁵ Inhel Jesus etan ni tuu e eleg tu e-ehhela impahding tu, nem nan-amta damengud kebebbley et umlidda dakel ni tuud kad-an tun an mengngel ni tuka ituttuddu niya mampe-kal ni degeh da. ¹⁶ Nem anin ni dakel hu tuun kaumalin Jesus et humman ni limmaw di endi bebley et an mehahhakkey diman ni mandasal.

*Ya nangkalan Jesus ni dahuy etan ni tuu
(Matthew 9:1-8; Mark 2:1-12)*

¹⁷ Hakey ni aggew ni kapantuttudduin Jesus ey wadadda Pharisee niyadda etan kamantuttudun Tugun Moses ni nangkalpud kebebbley di Galilee, yad Jerusalem niyad Judea ni mekededengngel ni tuka ituttuddu. Hedin hi Jesus, man wada kabaelan Apu Dios ni hi-gatu, mukun kabaelan tun mengkal ni degeh. ¹⁸ Entanni

ey wadadda immalin nengiattang ni nedahuy ni tuu tep neparalize. Ida kaum-enang-ang ni dellanen dan mengillaw kad-an Jesus, ¹⁹ nem endi dellanen da, tep dakel tuu. Et iklab dad atep et gumu-kang ida et buyunen da etan nedahuy ni neiayyud di petek Jesus.

²⁰ Inang-ang Jesus e wada hu daka pengullug, et kantu etan ni nedahuy ey “Agik, pinesinsahan ku liwat mu.”

²¹ Yadda Pharisee et yadda kamantuttuddun Tugun Moses ey kandad nemnem day “Hipa ni-ngangu huyyan tuun tuka la-pahi hi Apu Dios? Endi edum ni kamemessinsah ni liwat, nem ebuh hi Apu Dios.”

²² Inamtan Jesus hu daka nemnemnema et kantun hi-gaday ²³ “Kele henin nuntan yuka pannemnem? Hipa nelallakkah? Ya kaney ‘Nepesindahan hu liwat mu,’ winu ‘Inah ka! Alam hu ayyud mu et umenamut ka?’ ²⁴ Nem imay et peang-ang kun hi-gayu e hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey wada kelebengak eyad puyek ni memessinsah ni liwat.” *

Et ihanggan Jesus etan ni nedahuy et kantuy “Inah ka, alam hu ayyud mu et umenamut ka.”

²⁵ Ey pinhakkeyey imminah tu-wangu etan nedahuy e inang-ang ida etan ni dakel ni tuu et

---

* **5:24** 5:24 [23-24] Hedin yadda Jews ey inamta da e hi Apu Dios ni ebuh hu kamemessinsah ni liwat. Ey inamta da e hi Apu Dios ni ebuh hu kamengkal ni degeh. Et humman hu, yan nengipeyaggudan Jesus etan ni nedahuy ey impeang-ang tu mewan e wada dama kabaelan tun memessinsah ni liwat henin nan Apu Dios. Huyya nengipeang-angan Jesus ni kinaDios tu.

alen tu ayyud tu et lumaw di baley da, e tuka daydayawa hi Apu Dios.

²⁶ Natngaddan emin hu tuun nenang-ang et dayawen da dama hi Apu Dios. Kanday “Nakkayang! Hipa huyyan tayu inang-ang nunya?”

*Ya nengaygan Jesus nan Levi ni disipol tu
(Matthew 9:9-13; Mark 2:13-28)*

²⁷ Negibbuh huyya et kamenglaw la hi Jesus ey inang-ang tu hi Levi e kaman-emption ni buwis ni yimmudung di upisinah tu. Kan Jesus ni hi-gatuy “Pakilaw kan hi-gak.” ²⁸ Pinhakkeyey imminah hi Levi et hi-yanen tu upisinah tu et makilaw nan Jesus.

²⁹ Entanni ey nampahemul hi Levi di baley da tep impulsian tu hi Jesus. Ey dakel ida kaman-emption ni buwis niyadda edum ni tuun nekiheyuyung nan Jesus. ³⁰ Nem yadda etan Pharisee et yadda kamantuttuddun Tugun Moses ey sinemyaw dadada disipol Jesus e kanday “Kele kayu kamekikkan idan kaman-emption ni buwis niyadda edum dan neliwatan?”

³¹ Hinumang Jesus et kantun hi-gaday “Ya kamandedgeh hu kamanheppul ni doktor, beken ida etan ni endi degeh da. ³² Henin hi-gak e immali-ak ni an memaddang idan neliwatan malamantuttuyyuddan liwat da. Eleggak umlin memaddang idan tuun kanday endi liwat da.”

*Ya meippanggep ni kapantetpeli
(Matthew 9:14-17; Mark 2:18-22)*

³³ Kandan hi-gatuy “Kele yadda disipol John et yadda Pharisee ey ida kamantetpel ni daka

pandaydayawin Apu Dios, ey hedin yadda ngu disipol mu ey eleg ida mantetpel?”

³⁴⁻³⁵ Hinumang Jesus et kantuy “Kaw ida kamantetpel hu gagayyum ni lakin mangkasal? Eleg, tep wada etan gayyum dan lakin manhehnet. Nem hedin wada memettey etan ni nanhenget, ey yan nunman ali law pantetpelandan gayyum tu. Yadda disipol ku ey heni gayyum ni manhehnet tep yan nunyan wada-ak di kad-an da ey eleg ida mantetpel, nem hedin endi-ak ali law di kad-an da, ey mantetpel ida tep ya pannemnem dan hi-gak.”

³⁶ Kan mewan Jesus ni hi-gaday “Endi tuun tu pikgaten hu baluh ni balwasi et ittuftup tud daan ni balwasi. Tep hedin hanniman, man ayyuh law etan baluh ni balwasi niya eleg meidneng hu baluh ni meittuftpup di daan ni balwasi.

³⁷ Hanniman dama etan katat ni ha-addan ni meinum e eleg ihha-ad hu pakekapyan meinum di kimmelhin katat, tep hedin um-atung etan meinum, man mebeghi etan neitluan tu et umkawah kumedek anin etan meinum. ³⁸ Et humman hu, mahapul ni yad pakekapyan katat hu pengihha-adan ni pakekapyan meinum.”

† ³⁹ Kantu mewan ey “Ya tuun impeingha tu napget ni meinum ey eleg tu pinhed ni innumen hu pakekapyan meinum, tep ya inamta tu ey kayyaggud hu napget ni meinum.”

---

† **5:38** 5:38 [36-38] Ya keibbellinan ina-abbig Jesus ey eleg mabalin ni an pan-e-dum hu elaw ni nebayag et ya baluh ni elaw.

6

Ya meippanggep ni Sabaduh (Matthew 12:1-8; Mark 2:23-28)

¹ Hakey ni Sabaduh ey indalan di Jesus di payew et puma-sing ida etan disipol tun pagey et kukkussimen da. ² Kan idan edum ni Pharisee ey “Kele kayu pimma-sing ni pagey ey pi-yew tep Sabaduh?” ³⁻⁴ Hinumang Jesus et kantuy “Kaw eleg yu bidbiden etan neitudek ni impahding David eman ni neupaan tu et yadda etan edum tun binsikan da tep ya buhul da? Endi da pengellaan ni kennen da ey neupaddan peteg et humgep hi David di Tabernacle e baley Apu Dios, et tu alen etan sinapay ey pi-yew ni pengngannan ni linggeman ni tuu, tep ebuh hu padin kamengngan ni nunman. * ⁵ Hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu hu mengippanghel ni hipan kamepi-yew niya hipa eleg mepi-yew ni Sabaduh e kamengillin ni aggew.”

Ya nengipeyaggudan Jesus ni negikuy ni ngamay etan ni tuu

(Matthew 12:9-14; Mark 3:1-6)

⁶ Hakey mewan ni Sabaduh e himmegep hi Jesus di simbaan ni an mantuttuddu ey wada hu tuun negikuy hu wannan ni ngamay tu. ⁷ Yadda etan kamantuttuddun Tugun Moses et yadda Pharisee ey ida kaumhamahamak ni pebehul dan Jesus et daka hellipat-i hedin peyaggud tu

---

* **6:3-4** 6:3-4 Beken ni padi hi David et yadda edum tu, nem kinan da etan sinapay ey ebuh padin dammutun mengngan ni nunman ni sinapay. Nem eleg ibilang Apu Dios humman ni liwat nan David et yadda disipol tu.

ngamay etan ni tuu ni nunman ni Sabaduh e kamengillin ni aggew. ⁸ Nem hi Jesus ey inamta tu daka nemnemnema et kantun etan ni tuun negikuy ngamay tuy “Ikay deya et umehneng kad hinanggaddan eyan tutu-u.” Et lumaw humman ni tuud kad-an Jesus et umehneng. ⁹ Et kan Jesus ida etan ni tuu ey “Wada ibbagak ni hi-gayu. Hipa kan ni Tugun Moses ni dammutun ippahding ni Sabaduh e kamengillin ni aggew? Kaw ya kayyaggud hu ippahding ma-lat bumaddang ita winu ya lawah hu pehding ni umbahbah? Kaw gapu tep Sabadu ey diman hu tuu et matey winu ippaptek ma-lat tumegu?” Nem endi kaumhumang.

¹⁰ Inhel Jesus huyya ey in-ang-ang tuddan etan ni tutu-un wadadman et kantun etan ni tuun negikuy ey “Ukyad mu ngamay mu.” Inukyad tu ngamay tu ey kayyaggud law. ¹¹ Nem yadda Pharisee ey nemahhig bunget dan nengipeyag-gudan Jesus ni ngamay etan tuu, et panhuhum-manganan da pehding dan memettey ni hi-gatu.

Ya nemilian Jesus ida etan ni Hampulut dewwan apostles tu

(Matthew 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Hakey ni aggew ey limmaw hi Jesus di duntug ni an mandasal et manha-ad diman ni hanlabbi. ¹³ Yan newa-waan tu ey inaygan tudda etan disipol tu et pilien hampulut dewwan hi-gada et ngadanan tuddan apostles. ¹⁴⁻¹⁶ Yadda pinilin Jesus ey hi Simon e nginedanan tun hi Peter, hi Andrew e agin Simon, hi James, hi John, hi Philip, hi Bartolomew, hi Matthew, hi

Tomas, hi James e u-ungngan Alphaeus, hi Simon e Zealot, † hi Judas e u-ungngan James et hi Judas Iskariot e nengihdul nan Jesus.

Ya neiunudan ni dakel ni tuu nan Jesus ma-lat dengelen da ituttuddu tu niya ma-lat ekalen tu degeh da

(Matthew 4:23-25)

¹⁷⁻¹⁸ Nandayyud Jesus et umehneng ida etan di nedekdeklan ey neamung ida etan dakel ni kamengu-unnud ni hi-gatu et yadda dakel ni tutu-un nalpud Jerusalem, yad edum ni bebley di Judea, et yaddad bebley di gilig ni baybay di Tyre et yad Sidon. Immali idad kad-an tun an mengngel ni ituttuddu tu niya da pe-kal hu degeh dan hi-gatu. Anin idan nehuklungan ni dimonyoh et immalidda et pan-ekalen Jesus hu dimonyoh ni nangkeihuklung ni hi-gada. ¹⁹ Wada hakkey idan etan ni kamandedgeh ey pinhed dan keppaen hi Jesus, tep anin daka kap-an ebuh hi Jesus et kame-kal hu degeh da.

Ya pan-am-amlengan niya panyaggudan idan kamengullug nan Jesus

(Matthew 5:1-12)

²⁰ In-ang-ang Jesus idan disipol tu ey kantuy “Hi-gayuddan newetwet ey man-am-amleng kayu, tep hi-gayu hu meilla-kam di kapan-ap-apuin Apu Dios. ²¹ Hi-gayun kameu-upan nunya ey man-am-amleng kayu tep mepeppehel kayulli. Hi-gayun kaumnangih ni nunya

---

† **6:14-16** 6:14-16 Ya Zealot ey hakey ni grupuh ni tuun eleg meminhed ni mengu-unnud ni gubilnun Rome.

ey man-am-amleng kayu tep mangngi-ngi-ngi kayulli. ²² Man-am-amleng kayu hedin dakeyu kabellawan edum ni tuu e dakeyu kaappila et dakeyu kapihhula niya anggebe-hel dakeyu gapuh ni yuka pengullugin hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu. ²³ Kayyaggud tu pan-am-amleng kayu hedin henin nunman hu kapehding ni tuun hi-gayu, tep wada indaddan Apu Dios ni panyaggudan yud kabunyan. Heni kayudda lan eman ni prophets Apu Dios ni impanligligat idan ammed idan kamengippeliligat ni hi-gayun nunya. ²⁴ Hi-gayuddan kedangyan, kayyaggud hu biyag yun nunya, nem anggehemmek kayulli, tep tellaken yullin emin kinedangyan yu. ²⁵ Hi-gayuddan wadan emin hu mahapul tun nunya, anggehemmek kayu tep mangkulakulang kayulli. Hi-gayun kamangngi-ngi-ngin nunya, anggehemmek kayulli tep umlelemyung kayulli ey umnanginangih kayulli. ²⁶ Hi-gayuddan kaingngadnin emin ni tuun kayyaggud, anggehemmek kayulli, tep henin nunman dama hu kan dadda lan eman idan beken ni makulug ni prophet, tep ya kakulugan tu ey beken kayun kayyaggud.

Ya peminhedan idan kamengullug Jesus ni buhul da

(Matthew 5:38-48; 7:12)

²⁷ Nem hi-gayuddan neminhed ni mengngel ni ehel ku, mahapul ni pinheden yu damadda buhul yu niya ipahding yu kayyaggud idan tuun anggebe-hel dakeyu. ²⁸ Anin idan kamengiddut niya kamengippehelheltap ni hi-gayu ey idasali

yudda ma-lat idwat Apu Dios hu panyaggudan da. ²⁹ Hedin ampingen dakeyu, ey ihulug yu. Hedin wada tuun mengellan edah ni balwasi yu, idwat yu pay etan nei-dahan tu. ³⁰ Idwat yu hu kaibbaga etan ni kamambeggan baddang ni hi-gayu. Ey hedin kantu et wada illan tuun hi-gayu, man entan tu pilit ni bangngaden. ³¹ Ya pinhed yun ippahding ni edum yun tuun hi-gayu ey humman dama ipahding yun hi-gada.

³² Hedin ebuh ida etan tuun neminhed ni hi-gayun pinheden yu, man eleg dakeyu tetbalan Apu Dios, tep anin idan neliwtan et hanniman hu daka ippahding. ³³ Hedin ebuh ida kamengipahding ni hi-gayun kayyaggud ni pengippahdingan yun kayyaggud, man eleg dakeyu tetbalan Apu Dios, tep anin idan neliwtan et hanniman hu daka ippahding. ³⁴ Hedin ebuh ida etan tuun inamta yun hambayad da hu utang dan peuttangan yu, ey eleg dakeyu tetbalan Apu Dios, tep hanniman dama kapehding idan neliwtan. ³⁵ Beken ni hanniman hu pehding yu, nem mahapul ni pinheden yudda buhul yu et ipahding yu kayyaggud ni hi-gada ey pautangi yu etan tuun eleg tu hangkipuh ni beyyadan hu utang da. Hedin ippahding yudda huttan, ey et-eteng ali iddawat Apu Dios ni panyaggudan yu niya ibbilang dakeyullin u-ungnga tu. Tep hi Apu Dios ey tudda kaiddawsin panyaggudan ida tuun neliwatan et yadda tuun eleg mansalamat ni hi-gatu. ³⁶ Hemek yudda edum yun tuun henin Apu Dios e Ameyud kabunyan e mahmek.

Ya elaw ni pengibbilang idan kamengullug ni

edum dan tuu
(*Matthew 7:1-5*)

³⁷ Entan tu pambalin hu annel yun huwet, tep beken ni hi-gayu menghel hedin lawah winu kayyaggud hu impahding idan edum, nem ngenamung hi Apu Dios. Hedin pehding yu humman ey mekastigu kayu. Hemek yudda edum yun tuun nambahul ni hi-gayu et beken ni nealay kanyuy mekastigudda, ma-lat hemeken dakeyu daman Apu Dios hedin mambehul kayu. Pesinsahi yu hu kamambehul ni hi-gayu ma-lat pesinsahan daman Apu Dios hu bahul yu. ³⁸ Entan ukuh tun umbaddang ni edum yun tuu hedin mahapul da baddang yu, tep endi ukuh Apu Dios ni umbaddang ni hi-gayu. Tep hedin eleg yu ukkuhan umbaddang ni edum yun tuu, ey eleg dama ukkuhan Apu Dios ni umbaddang ni hi-gayu, nem nehuhhulluk anhan law hu ibbaddang tun hi-gayu.”

³⁹ Nan-a-abbig hi Jesus e kantuy “Ya nekulap ey eleg mabalin ni tu ippangulu hu edum tun nekulap, tep man-e-gah ida kumedek di nantengillig. ⁴⁰ Hanniman dama hu kaman-eddal, e eleg maiingneh di mittuduh tu. Pakkaw gib-buhen tu adal tu et han dammutun maiingneh di mittuduh tu.

⁴¹⁻⁴² Eleg mabalin ni yu e-kalen hu butad matan edum yu hedin wada et-eteng ni butad mateyu. Mahapul ni e-kalen yu neibutad mateyun etteteng et han yu e-kala butad matan edum yu. Maitek kayun peteg hedin wada butad mateyu ey kanyuy e-kalen yu butad matan edum

yu. Pabukul yun e-kalen butad mateyu et han yu ipatnan e-kalen hu butad matan edum yu. ‡

*Ya keyew et ya lameh tu
(Matthew 7:16-20; 12:33-35)*

⁴³ Ya kayyaggud ni keyew ey kayyaggud dama hu lameh tu. Ya lawah ni keyew ey eleg tu illameh hu kayyaggud. ⁴⁴ Kaw beken ni makulug e ya keyew ey kameamtad lameh tu hedin kayyaggud winu lawah? Inamta tayu e ya etan hebit niya gulun ey eleg ida umlameh ni kayyaggud ni mekkan. ⁴⁵ Henin tuu, e ya etan kayyaggud nemnem tu ey kayyaggud dama tuka pehpehding. Nem ya tuun lawah nemnem tu ey lawah dama tuka pehpehding. Kameamtad ehel ni tuu hedin kayyaggud winu lawah hu wadad nemnem tu.

*Ya a-abbig meippanggep ni dewwan nemehwat ni baley
(Matthew 7:24-27)*

⁴⁶ Kele kanyuy hi-gak hu Apu yu ey eleg yu u-unnuda hu nakka ittugun? ⁴⁷ E-helen kun hi-gayu hu elaw ni tuun tuka dedngela niya tuka u-unnuda hu nakka ituttuddu. ⁴⁸ Humman ni tuu ey kamei-ellig etan di tuun nelaing ni nengapyan baley tu, tep imbehwat tud batu. Immali pewek niya na-let ni udan et luma-pih dillud wangwang, et datngen tu etan baley, nem eleg metukkad tep neihammad. ⁴⁹ Nem ya etan tuun dingngel tu hu nakka ituttuddu, nem eleg tu u-unnuda ey

---

‡ **6:41-42** 6:41-42 Ya keibbellinan tu huyya ey ang-ang mu ni hu bahul mu et han mu ang-anga hu bahul ni edum mun tuu. Ey tugun mu ni annel mu et han mu tuguna hu edum mun tuu.

kamei-ellig etan di tuun eleg tu ikapya hu pegnad ni nengibehwatan tun baley tu. Et hedin immali pewek ey nealay netukkad humman ni baley et mekabbahbah.”

7

*Ya nangkalan Jesus ni degeh etan ni bega-en
(Matthew 8:5-13)*

¹ Ginibbuh Jesus humman ni tuka pan-ituttuddu et mambangngad di Capernaum.

² Wadadman etan ap-apun hanggatut ni sindalun wada bega-en tun nemahhig degeh tu et kamangkatkatey. Nakappinshed etan ni ap-apu humman ni bega-en tu. ³ Dingngel tu e wada hi Jesus et umitu-dak ni ap-apuddan Jews ni an mengewwit ni hi-gatu ma-lat ekalen tu degeh etan ni bega-en tu. ⁴ Limmaw ida etan intu-dak tud kad-an Jesus et kandan Jesus ey “Ikay kunu anhan e kan etan ni ap-apun sindalu et mu ekalen degeh etan ni bega-en tu. ⁵ Tep ma-nut beken ni edum tayun Jews, nem nakappinshed daitso niya hi-gatu numan hu nengipebehwat ni simbaan tayu.”

⁶ Et makilaw hi Jesus, nem ida kamenetteng ey nenu-dak mewan etan ap-apu. Kandan Jesus ey “Heninnuy hu inhel ni ap-apu mi, kantuy ⁷ ‘Apu, anin ew entan alim et eleg ka maheli-wa. Nakka umbaing ni ellian mud baley ku niya nakka umbaing ni um-alin menammun hi-gam. Anin ni muka ehelan ebuh et inamtak e me-kal degeh tu. ⁸ Inamtak elaw ni saad, tep impeinghak ni mengu-unnud ni kae-helan ap-apuk ey anin ni hi-gak et hakeyyak daman

ap-apun sindalu. Hedin kangkun sindaluk ey 'Lakkay,' ey kaumlaw. Hedin mewan kangkuy 'Ikay,' ey kaum-ali. Ey hedin kangkun bega-en ku ey 'Ipahding mu diyyay,' ey tuka ippahding."
*

⁹ Dingngel Jesus huyya ey natngan kapengullug nunman ni ap-apu et iang-ang tudda etan ni neamung ni neiunud ni hi-gatu et kantuy "Endi ni nak inang-ang ni henin nunya hu tuka pengullug ni hi-gak eyad Israel."

¹⁰ Nambanggad ida humman ni intu-dak ni ap-apu ey inang-ang da e na-kal tu-wangu degeh etan ni bega-en.

Ya nenagwan Jesus ni u-ungnga etan ni nebalun bii

¹¹ Entanni ey limmaw hi Jesus di Nain ey nek-ilaw ida disipol tu et yadda dakel ni tuu. ¹² Ida kamenetteng di Jesus etan di bebley ey dinammu dadda hambenteg ni an mengikkullung etan ni netey ni binugtung ni u-ungngan etan ni nebalun bii ey dakel hu edum dan bimmebley ni nekilaw. ¹³ Inang-ang Jesus etan nebalu ey et-eteng hemek tun hi-gatu et kantuy "Entan nangih."

¹⁴ Et lumaw di kad-an etan ni netey et kap-en tu etan lungun ey immehneng ida etan tuun nengiattang. Kantuy "U-ungnga, bangun ka!"

¹⁵ Bimmangun etan netey ey himmapit et palaw Jesus di kad-an inetu.

---

* **7:8** 7:8 Ya pinhed tun e-helen ey hedin han-ipahding nunman ni tuu huyya, ey nema-ma-man Jesus e wada kabaelan tun mengkal ni degeh ni bega-en nunman ni tuu, anin ni ebuh ehel tu.

¹⁶ Natngaddan emin hu tuun wadadman et daydayawen da hi Apu Dios. Kanday “Iyyadyan hi-gatsu hu prophet Apu Dios ni et-eteng kabaelan tu. Himmek Apu Dios hu tuu tu et umitudak ni menellaknib ni hi-gatsu.” ¹⁷ Nandingngel huyyan impahding Jesus di kebebbebley di Judea et yad nanlinikweh diman.

Ya nenu-dakan John ni disipol tud kad-an nan Jesus

(Matthew 11:2-19)

¹⁸ Limmaw ida disipol John di kad-an tud kallabbutan et ehelen dan emin ni hi-gatu hu impahding Jesus. Et itu-dak John hu dewwan hi-gadad kad-an Jesus. ¹⁹ Kantun hi-gaday “Yu ibegan hi-gatu e kanyuy ‘Kaw hi-gam hu inhel lan Apu Dios ni um-ali, winu wada hin-appil ni hegheden mi?’ ” ²⁰ Limmaw ida etan intudak John di kad-an Jesus et kanday “Kan John e kamemenyag ey ‘Kaw hi-gam kunu hu inhel lan Apu Dios ni ittu-dak tun hi-gami winu wadalli hin-appil ni hegheden mi?’ ”

²¹ Yan nunman ey neipahdih ni nan-ekal Jesus hu degeh et yadda neihuklung, niya impebangngad tu kapenang-ang idan nekulap. ²² Hinumang Jesus humman ni imbageda e kantuy “Kaibangngad kayud kad-an John et yu ehelen ni hi-gatu hu dingngel yu niya inang-ang yu e ida law kaumang-ang hu nekulap, ida kaumdalan hu nepi-day, na-kal degeh idan kamengmengpuh annel da, ida law kaumdedngel hu netuleng, netagwan ida netey niya kamangkeituttuddudan newetwet

hu et-eteng ni impeminhed Apu Dios ni hi-gada. ²³ Ey ehel yun John e um-amleng hu tuun pannananeng tun ingganah hu tuka pengullug ni hi-gak.”

²⁴⁻²⁶ Limmaw ida la humman ni disipol John ey kan Jesus ida etan ni neamung ey “Hipa ninemnem yun an ang-angen eman ni linawwan yud desert di kad-an John? Kaw ya tuun kamandewadewa e kamei-ellig di katlubbung ni kapellupelluyan dibdib, winu ya tuun nambalwasin nekangngina? Beken, tep ya kamambalwasin nekangngina ey wadad baley ni patul, eleg umlaw di desert. Inamtak et ya pinhed yun an ang-angen ey ya prophet, et makulug ni humman ni yu inang-ang ey humman keta-ta-geyyan ni prophet e hi John ngadan tu. ²⁷ Tep heninnuy hu neitudek ni meippanggep ni hi-gatu: ‘Hi-gak e hi Apu Dios ey pemengnguluk eya mengituttuddun meippanggep ni hi-gam et han ka dateng.’ ”

²⁸ Intuluy Jesus ehel e kantuy “Pinili dedan Apu Dios hi John ni keta-ta-geyyan ni emin ni tuu. Nem ya etan kebabbabahan di nan-apapuan Apu Dios ey eta-ta-gey nem hi-gatu.”

²⁹ Yadda etan tuu nampebenyag nan John, anin etan ni kaman-emmung ni buwis ni nampebenyag dama ey dineyaw da hi Apu Dios ni nangngelan dan nunman ni inhel Jesus. ³⁰ Nem yadda Pharisee et yadda kamantuttuddun Tugun Moses ey kinehing da intuttudun John meippanggep nan Apu Dios, mukun eleg ida ngu mampebenyag ni hi-gatu.

³¹ Kan mewan Jesus ey “Hipa na-mu pengingnehan kun elaw yun tutu-un nunya? ³² Heni

kayuddan etan ni u-ungngan kamampan-ayyam di mulkaduh. Yadda etan edum ey kandaddan edum day 'Nangganggha kamin pan-am-amlengan, nem eleg kayu meneyyaw. Ey impatna mi mewan ni mengia-appéh ni kalemyungi, nem eleg kayu umlemyung.' Heni kayuddan nunyan u-ungnga, tep endi maptek ni pinhed yu. Eleg yuwak u-unnuda niya eleg yu dama u-unnuda hi John. ³³ Tep immali hi John e kamemenyag e hin-appil tuka kenna ey eleg um-inum ni kaumbuteng, nem kanyuy 'Wada dimonyoh ni neihuklung ni hi-gatu.' ³⁴ Ey immali-ak e Pengulwan ni emin ni tuu ey nakka mengngan niya nakka menginnum ni meinum ey kanyuy nadmuttak, nakka mambutteng niya nakka mekieddueddum idan kaman-emmung ni buwis niyadda edum ni neliwtan.

³⁵ Nem neihla kayu, tep yadda tuun kamengunnud ni elaw John et ya elaw ku ey hi-gada hu kei-ang-angan ni kakinayyaggud ni elaw Apu Dios niya kalinaing tu."

³⁶ Hakey ni aggew ey inaygan etan ni hakey ni Pharisee e hi Simon hi Jesus ni an mekikkan di baley da et lumaw hi Jesus. ³⁷ Wada etan biidman ni bebley e nan-amtan lawah elaw tu e makilaki. Dingngel tu e kamengngan di Jesus di baley etan ni Pharisee et lumaw e wada intabin tun hambusih ni bangbanglun nekangngina. ³⁸ Himmegep et lumaw di dingkuggan Jesus di petek ni helitu et kamannannangngih ey mangke-gah lewa tud helin Jesus et pu-nadan tun bewek tu. Intumuk tu angah tud helin Jesus et duyagan tun bangbanglu. ³⁹ Inang-ang etan

ni Pharisee ni nengayag nan Jesus humman ey kantud nemnem tuy “Gullat ni prophet Apu Dios huyyan tuu et amta tu-et e nelilliwatan eya biin kamengitettenged ni hi-gatu.”

⁴⁰ Inamtan Jesus humman ni wadad nemnem tu et kantuy “Simon, wada a-abbigen kun hi-gam.” Kan Simon ey “Hipa humman e Apu?”

⁴¹ Kan Jesus ey “Wadadda dewwan tuun im-mutang ni pihhuh etan ni hakey ni tuu. Ya inutang ni hakey ey limanggatut. Ya etan hakey ey nelima. ⁴² Entanni ey eleg ida pakebayad et eleg law pabeyad etan ni nampautang.” Kan Jesus nan Simon ey “Hipan hi-gadan dewwa hu e-etteng impeminhed tun etan ni nampautang?”

⁴³ Hinumang nan Simon e kantuy “Ya etan nengutang ni limanggatut.” Kan Jesus ni hi-gatuy “Neiptek huttan ni inhumang mu.”

⁴⁴ Inwingin Jesus etan ni bii et kantun Simon ey “Kaw inang-ang mu impahding eyan bii? Him-megeppak eyad baley mu ey eleg ka umidwat ni danum ni pengullah kun helik, nem huyyan bii ey inulahan tu helik ni lewatu et pu-nadan tun bewek tu. ⁴⁵ Ey eleg muwak akwalen ni himmegepan ku eyad baley mu ey humman hu elaw tayu, nem yan eya bii ey eleg tu iwwalak helik. ⁴⁶ Eleg mu lanaen uluk, nem hedin hi-gatu, man dinuyagan tu helik ni bangbanglu. ⁴⁷⁻⁴⁸ E-helen kun hi-gam e anin ni dakel liwat tu et nepesinsahan law, tep impeang-ang tu et-eteng ni impeminhed tun hi-gak. Nem yadda etan tuun ekket liwat dan nepesinsahan ey ekket dama impeminhed dan hi-gak.” ⁴⁹ Yan nangngelan

idan nekikan ni nunman ey kanda nemnem day “Kele hipa huyyan tuun han pesinsah tu liwat ni tuu?”⁵⁰ Kan Jesus etan ni bii ey “Ya muka pengullug hu nepesinsahan ni liwat mu. Lakkay di baley yu et pelinggep mu law nemnem mu.”

8

Yadda biin nekikillaw nan Jesus

¹ Entanni ey limmaw hi Jesus di kebebbebley ni an mantuttuddun meippanggep ni nan-ap-apuan Apu Dios. ² Nekilaw ida etan Hampulut dewwan disipol tu et yadda edum ni biin ingkal Jesus hu degeh da et yadda dimonyoh ni neihuklung ni hi-gada. Humman idan biin nekilaw ey hi Maria Magdalena e na-kalan ni pitun dimonyoh ni neihuklung, ³ hi Juana e ahwan Kusah e kamampaptek di baley Herod e ap-apu, hi Susana et yadda edum ni bii. Hi-gada hu kaumbaddang ni um-idwat ni mahapul Jesus et yadda disipol tu.

Ya a-abbig meippanggep etan ni inha-bug dan bukel ni intanem

(Matthew 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Hakey ni aggew ey neamung idad kad-an Jesus hu hantapug ni tuun nalpud kebebbebley et man-ab-abig e kantuy ⁵ “Wada etan hakey ni tuun an nantanem e nanhinna-bug tu bukel ni intanem tu. Wadadda nangka-gah ni bukel di dalan et pan-igsin ni tuu niya kinan ni sisit edum. ⁶ Et yadda edum ey na-gah idad mabetu ey manut simmemel ida, nem anggegannuy nakpit ida, tep meingpih hu puyek et ekket hu intemeg

tun danum. ⁷ Na-gah di magulun hu edum ey inhengan idan gulun. ⁸ Yadda edum ey na-gah idad kayyaggud ni puyek ey kayyaggud temel da niya mangkalemeh ida.” Ginibbuh tu huyyan ina-abbig ey kantuy “Dengel yu huyya hedin wada tangila yu ma-lat amtaen yu hu pinhed tun e-helen.”

Ya intuttuddun Jesus meippanggep nunman ni a-abbig tu

(Matthew 13:10-17; Mark 4:10-12)

⁹ Kan idan disipol Jesus ey “Hipa keibbellinan nunyan ina-abbig mu?” ¹⁰ Hinumang Jesus e kantuy “Hedin hi-gayu, man nakka panna-ud ni ituttuddun hi-gayu hu elaw ni nan-ap-apuan Apu Dios ni eleg meipeamta ingganah nunya. Nem hedin yad edum ni tuu, man nakka pan-ina-abbig ni ebuh hu nakka penuttuddun hi-gada ma-lat anin ang-ang-angen da niya deddedngelen da nakka ituttuddu ey eleg da han-awat, tep eleg da pinhed ni ewwatan hu elaw Apu Dios.

¹¹ Heninnuy hu keibbellinan tu. Ya etan bukel ni inha-bug etan ni tuu ey mei-ellig di ehel Apu Dios. ¹² Yadda etan bukel ni na-gah di dalan ey kamei-ellig di ehel Apu Dios ni dingngel idan tuu, nem immali hi Satanas et linglingen tud nemnem da ma-lat eleg da kulugen et eleg ida mehelakniban. ¹³ Yadda etan bukel ni na-gah di mabetu ey kamei-ellig di ehel Apu Dios ni dingngel idan tuu et ida kaman-am-amleng ni nengulug, nem neikamkampu daka pengullug et hedin wada ekket ni ligat da ey pinhakkeyey iwwalleng da hu daka pengullug.

¹⁴ Yadda etan bukel ni na-gah di magulun hu neieligan idan tuun nangngel ni ehel Apu Dios, nem anggegannuy liniwwan da tep ebuh hu neitu-wan da, ya keddangyanan da niya pan-am-amlengan dan daka nenemnema. ¹⁵ Yadda etan bukel ni na-gah di kayyaggud ni puyek hu kamei-ellig ida etan di tuun nangngel ni ehel Apu Dios et maihammad hu daka pengullug et kayyaggud law hu nemnem da et ya kayyaggud hu pinhed dan ippahding.”

*Ya kei-elligen etan ni dilag
(Mark 4:21-25)*

¹⁶ Intuluy Jesus ni immehel et kantuy “Endi tuun tu integan hu kengkeh et tu hukbungan, winu tu ihha-ad di daul ni uggiplan, nem ihha-dang tu kumaddan di neitata-gey ma-lat han-ang-ang idan emin ni umhegep ni tuu. ¹⁷ Ya mei-ellig huyya etan di neitlu niyad eleg meamta e meamtaddallin edum ni aggew. ¹⁸ Et humman hu, pakadngel yu eya kayyaggud ni tugun ku et u-unnuden yu, tep e-helen kun hi-gayu e ya etan tuun kamengu-unnud ni tugun ku ey me-duman hu inamta tu. Nem ya etan tuun wada ekket ni inamta tu, nem eleg tu u-unnuda ey meendi humman ni ekket ni inamta tu.”

*Hi inan Jesus et yadda agi tu
(Matthew 12:46-50; Mark 3:31-35)*

¹⁹ Immali inan Jesus et yadda agitu, nem endi inna-nu dan umlaw di kad-an tu, tep hinelikuban ni dakel ni tuu. ²⁰ Kan idan tuun nan hi Jesus ey “Immali idan et yadda agim et immen idad

dallin e daka kapan-ibbaga.” ²¹ Nem kantun hi-gaday “Yadda tuun mengngel ni ehel Apu Dios et u-unnuden da ey hi-gada nakka ibbilang ni inak ey agik.”

*Ya nengipesikdan Jesus ni pewek di baybay
(Matthew 8:23-27; Mark 4:35-41)*

²² Hakey ni aggew ey nekihgep hi Jesus idan disipol tud bangka et kantun hi-gaday “Pan-agwat itsu et lumaw itsud demang eyan baybay.”

²³ Ida kamenglaw ey neugip hi Jesus. Entanni ey pimmewek ni na-let di baybay et kamangkepnu bangkan danum ey henidda melsing. ²⁴ Et bangunen da hi Jesus et kanday “Apu! Apu, melsing itsu!”

Bimmangun hi Jesus et pasiked tu etan pewek niya dalluyun ey nesiked ida. ²⁵ Kan Jesus ni hi-gaday “Kele endi dinel yun hi-gak?”

Natngaddan emin et wada hakkeyey kanday “Hipa na-mu ingkatuun nunyan tuu? Kele kau-unnudan dibdib et ya dalluyun hu ehel tu?”

Ya nangkalan Jesus etan ni neihuklung etan ni kaman-angngaw ni tuu

(Matthew 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Entanni ey dimmateng idad bebley idan iGerasene e demang ni probinsiya di Galilee. ²⁷⁻²⁹ Immehep hi Jesus di bangka ey an dinammu etan ni tuun nehuklungan ni dimonyoh e nalpulli etan di bebley. Nebayag ni eleg mambalwasi niya eleg manha-ad di baley tu et yad kad-an idan kullungngan hu nanhaha-adan tu. Anin ni bangkilingan da et tuka pegtanga ni bimmesik di endi bebley. Yan nenang-angan tun

Jesus ey simmekuk et mandukkun di hinangga tu ey inlet tu ehel tu e kantuy “Jesus e U-unggan Apu Dios e Keta-ta-geyyan, hipa pehding mun hi-gak? Entan tuwak anhan kastigu.” Mukun inhel etan ni dimonyoh humman ey tep inhel Jesus e me-kal etan di tuun neihuklungan tu.

³⁰ Kan Jesus etan ni neihuklung ey “Hipa ngadan mu?” Hinumang tu e kantuy “Linibu hu ngadan mi.” Inhel tu huyya tep dakel idan dimonyoh ni neihuklung etan ni tuu.

³¹ Nampehemmehemmek idan Jesus ma-lat eleg tudda palaw etan di kapanhelheltapin ingganah.

³² Neipapaddih ni nunman ni wadadda dakel ni killum ni kamanhubhub etan di duntug et kandan Jesus ey “I-tan dakemi eman idan killum et hi-gada hu keihuklungan mi.”

Ey inebulut Jesus. ³³ Et ma-kal ida etan ni tuu et man-etan idadda etan di killum. Pinhakkeyey nambesik ida etan killum et dumep-ah idad deplah et mangkalsing idad baybay.

³⁴ Inang-ang etan idan kamampaptek ni killum humman ni nekapkapyay ey nambebessik idad bebley et yaddad nanlinikweh diman, et ehelen daddan tutu-u. ³⁵ Et mampanglaw ida etan tutu-un nangngel nunman et da ang-angen.

Immaldad kad-an Jesus ey inang-ang da etan tuu e nambalwasi law niya kamanyuyyuddung di kad-an Jesus e kayyaggud law nemnem tu et kamandeddengngel ni tuka pan-ituttuddu. Ey simmakut ida etan tutu-u gapuh nunman ni nekapkapyay. ³⁶ Yadda etan nenang-ang ni impahding Jesus ey nan-i-hel daddan kebebleyan da hu meippanggep ni na-kalan ida etan ni

neihhuklung etan ni tuu. ³⁷ Et gapuh ni takut idan bimmebley di Gerasene ey inhel dan Jesus e hi-yanen tu bebley da. Et mambangkad Jesus et man-agwat idad demang ni baybay.

³⁸ Yan eman ni kapenggepin Jesus di bangka ey kan etan ni tuun nehuklungan la ni ey “Attu anhan et makilawwak ni hi-gam ey?” Nem kan Jesus ey ³⁹ “Anemut ka kuma et mu e-ehhelen hu impahding Apu Dios ni hi-gam.” Et lumaw humman ni tuu et tu pan-i-hel di bebley da hu impahding Jesus ni hi-gatu.

*Ya nenagwan Jesus ni netey ni u-ungngan Jairo
(Matthew 9:18-26; Mark 5:21-43)*

⁴⁰ Nambangngad di Jesus di Galilee ey immamleng ida tuudman ni kamenehhegged ni hi-gatu. ⁴¹ Wadadman hi Jairus e hakey ni apapud simbaan ni Jew ni immalid kad-an Jesus et mandukkun di hinangga tu et mampehem-mehemmek et makilaw hi Jesus di baley da. ⁴² Pinhed Jairo ni mekillaw hi Jesus di baley da tep kamangkatkatey etan binugtung ni biin u-ungnga tun hampulut dewwa toon tu. Nekilaw hi Jesus ey nemahhig e neheyebheb ida tuun hi-gatu.

⁴³ Ey wada etan hakey ni biin hampulut dewwa toon ni eleg mesikked hu kamelpud annel tu. Inumah tun emin hu limmu tu, nem endi hakey ni kinabaelan tun inegahan humman ni degeh tu. ⁴⁴ Limmaw humman ni biid dingkuggan Jesus et kap-en tu gilig ni balwasi tu ey pinhakkeyey nesiked etan kamelpud annel tu. ⁴⁵ Et kan Jesus

ey “Hipa nengapan balwasik?” Kandan emin ey “Tawwey.”

Immehel hi Peter ey kantuy “Apu, inna-nun pengamtaan ni nengapan balwasim ey hine-likuban dakan dakel ni tuu?”

⁴⁶ Nem kan Jesus ey “Wada nengapan hi-gak tep ginibek ku e wada degeh ni ingkal ni kabaelan ku.”

⁴⁷ Yan nengamtaan etan ni bii e inamtan Jesus hu neipahding, ey immalid kad-an tu e kamanggegeyyenggeng ni takut tu et mandukkun di hinangga tu et ehelen tu gapun nengapaan tun balwasi tu et ya na-kalan ni degeh tu. Emin ida etan tutu-u ey dingngel da humman ni inhel tu.

⁴⁸ Kan Jesus ni hi-gatuy “Agik, na-kal law huttan ni degeh mu tep ya muka pengullug ni hi-gak. Anemut ka, et melinggep ka kaya law.”

⁴⁹ Kapan-e-helan Jesus huyya ey wada dimateng ni nalpullid baley di Jairo e kanton Jairo ey “Anin ew kattedeg ni entan tu ayagi etan mittuduh, tep netey etan u-ungngam.”

⁵⁰ Nem dingngel Jesus humman ey kanton Jairo ey “Entan pandanag mu etan ni u-ungngam. Pandinel kan hi-gak.”

⁵¹⁻⁵³ Yan dintengan dad baley Jairo ey kaum-lelemyung ida etan tutu-u ey kanengih ida tep netey etan u-ungnga. Nem kan Jesus ey “Entan nangih tep eleg matey huyyan u-ungnga, neugip ni ebuh.”

Yadda etan tutu-u ey daka ngi-ngi-ngii hi Jesus tep inamta da e netey etan u-ungnga. Himmegep hi Jesus ey endi edum ni tuun impahgep tu, ebuh di Peter, hi James, et hi John et ya ammed etan

ni u-ungnga. ⁵⁴ Singnged tu ngamay etan ni u-ungnga et kantuy “Inah ka e u-ungngak.” ⁵⁵ Et tumegu etan u-ungnga ey pinhakkeyey imminah. Et mampaela hi Jesus ni kennen tu et pangan da. ⁵⁶ Natngadda a-ammed etan ni u-ungnga, nem sinugun idan Jesus e kantuy “Entan tu i-i-hel huyyan neipahding eyan u-ungnga.”

9

Ya nengitu-dakan Jesus ida etan ni Hampulut dewwan disipol tu

(Matthew 10:5-15; Mark 6:7-13)

¹ Hakey ni aggew ey inemung Jesus ida etan Hampulut dewwan disipol tu et idwat tu kabaelan dan mengkal ni neihhuklung ni dimonyoh niya degeh. ² Et itu-dak tuddan mengippahding idan nunman niya mengituttuddun meippanggep ni nan-ap-apuan Apu Dios. ³ Kantun hi-gaday “Entan pantabin ni hipan mahapul yud lawwan yu, ya hulkud niya hakbat, ya kennen, ya pihhuh niya balwasi. ⁴ Panha-ad kayud baley etan ni mengeyyag ni hi-gayu ingganah ni peni-yanan yun nunman ni bebley. ⁵ Hedin wada lawwan yun bebley ey endi um-ayag ni hi-gayu, pukpuk yu hu dep-ul di dapan yu et pengamtaan dan nanliwat ida, tep eleg dakeyu ayagan.” ⁶ Et lumaw ida etan Hampulut dewwan disipol Jesus di kebebbebley et da ituttuddu hu meippanggep ni inlian etan ni intu-dak Apu Dios ni mengippaptek ni tuu niya nan-ekal da hu degeh idan tuu.

Ya kakemunnunnuin nemnem Herod gapuh nan Jesus

(Matthew 14:1-12; Mark 6:14-29)

⁷ Dingngel Herod e ap-apud Galilee ida huyyan impahding Jesus ey kamemunnunnu nemnem tu. Tep emin ida tuu ey hi Jesus hu daka ung-ungbala. Kan ni edum ey hi-gatu la eman hi John e kamemenyag ni netagwan. ⁸ Ey kan ni edum ey hi-gatu hi Elijah. Yadda edum, ey kanday hi-gatu hu hakey ni prophet Apu Dios ni nunman ni simmagu. ⁹ Kan Herod ey “Tam impaputul ku kaya ulun John, nem kele hipa humman ni tuun dakel nakka deddedngelan tuka pehpehding?” Et ihik tun ang-angen hi Jesus.

Impambalin Jesus ni dakel etan liman sinapay et pangan tudda liman libun tuu

(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; John 6:1-14)

¹⁰ Nambanggad ida etan disipol Jesus et ehhelen dan hi-gatun emin hu impahpahding da. Ingkuyug idan Jesus et lumaw idad Bet-saida et e-ebbuh idadman. ¹¹ Nem inang-ang ida damengun tutu-un linawwan da et unuden dadda. Et tuttudduan idan Jesus meippanggep ni nan-ap-apuan Apu Dios niya ingkal tu degeh idan kamampandedgeh.

¹² Hambatanganan ey limmaw ida etan Hampulut dewwan disipol di kad-an tu et kanday “Itu-dak mudda ew katteg eyad katuutuud nangkeihnup ni bebley et ida menang-ang ni pandedyaan da niya pengellaan dan kennen da tep endi pengellaan ni kennen deya.”

¹³ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Idwasi yudda kuman kennen da!” Hinumang da et kanday “Nem tam lillimman sinapay niya deddewwan deleg ni ebuh hu wada. Kaw umlaw kami tep ni an umgang ni kennen idan emin eyan tutu-u?” ¹⁴ Ya bilang idan etan ni tutu-u ey umlaw ni liman libu.

Kan Jesus idan disipol tuy “Payudung yudda eya tutu-un hannelima.” ¹⁵ Inu-unnud da inhel tu et payudung dadada.

¹⁶ Illan Jesus etan liman sinapay et ya etan dewwan deleg et itengaw tud kabunyan et mansalamat nan Apu Dios. Sineneg-ang tu et pan-idwat tuddan disipol tu et da pan-iwatwat idan tuu. ¹⁷ Nengan idan emin et maphel ida ey dakel hu natdaan. Inemung da ey napnu hampulut dewwan basket.

*Ya inhel Peter hedin hipa hi Jesus
(Matthew 16:13-20; Mark 8:27-29)*

¹⁸ Hakey ni aggew ni kamandasal hi Jesus ey wadadda etan disipol tud a-allaw tu. Kantun hi-gaday “Hipa-ak dedan ni kan idan tuu ah?”

¹⁹ Hinumang da et kanday “Kan idan edum ey hi-gam eman la hi John e kamemenyag, yadda edum ey kanday hi-gam hi Elijah, ey yadda dama edum ey kanday hi-gam hakey lan prophet ni netagwan.”

²⁰ Ey kan Jesus ni hi-gaday “Nem hi-gayu ngay dama, hipa-ak ni kanyu?” Hinumang Peter et kantuy “Hi-gam hi Christo e pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni tuu.”

²¹ Inhel Peter huyya ey nekattugun ida Jesus e kantuy “Entan tu an i-i-hel ni edum ni tuu.”

Ya nanghelan Jesus ni meippanggep ni panlelehanan tu niya ketteyyan tu

(Matthew 16:21-28; Mark 8:31; 9:1)

²² Kantu mewan ey “Hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey mahapul ni manhelheltappak. Eleg ali ebbulutaddan kamengipappangngulun Jews, yadda ap-apuddan padi et yadda kaman-tuttuddun Tugun Moses e hi-gak hi Christo. Et pepettey da-ak ali, nem metegguan nak ni katlun aggew.”

²³ Entanni ey kantuddan etan ni tuun neamung ey “Ya tuun neminshed ni mengu-unnud ni hi-gak ey mahapul ni eleg tu ikakkaguh hu neitu-wan tu eyad puyek ey ennusan tu ligat ni pengunundan tun hi-gak, anin ni humman umhulun ni ketteyyan tu. ²⁴ Tep ya tuun ya neitu-wan tu eyad puyek hu tuka ikakkaguh ni ebuh ey endilli biyag tun endi pappeg tu kad-an Apu Dios. Nem ya tuun tuwak kau-unnuda anin umhulun ni ketteyyan tu ey meidwatan ni biyag ni endi pappeg tud kabunyan di kad-an Apu Dios. ²⁵ Tep anin ni ellan ni tuun emin hu wada eyad puyek et endilli silbitu hedin endilli biyag tun endi pappeg tu et meiddawwin Apu Dios ni ingganah. ²⁶ Ey ya tuun mengibbabaing ni hi-gak et ya nakka ituttuddu ey eggak ali ibbilang ni tuuk ni ellian kulli mewan ni pengippeangan kun dayaw min Ama et yadda anghel tu.

²⁷ E-helen kun hi-gayu e wadadda edum yudyan

naneng tullin mategun kedettengan ni nan-ap-
apuan Apu Dios.”

*Ya nelummanan ni ang-ang nan Jesus
(Matthew 17:1-8; Mark 9:2-8)*

²⁸ Nelabah hanlingguan ey inaygan Jesus hi Peter, hi James et hi John et ikuyug tudda et manteyed idad duntug ni an mandasal. ²⁹ Et kamandal hi Jesus ey nelumman ang-ang ni angh tu niya kamammussi-lak hu balwasi tu. ³⁰ Entanni ey wadadda dewwan tuun kamekiung-ungbal ni hi-gatu e di Moses nan hi Elijah. ³¹ Ka-ang-ang e ida kamedeyyaw ni peteg. Ya inung-ungbal dad Jesus ey meippanggep ni ketteyyan tullid Jerusalem.

³² Hi Peter et yadda edum tu ey neuyeng ida, nem bimmangun ida ey inang-ang da e kaumhili hi Jesus ey inang-ang dadadda etan dewwan tuu e ida kaman-eh-ehneng di kad-an tu. ³³ Kapanhiyanad Moses nan Elijah hi Jesus ey kan Peter ey “Apu, kayyaggud et wada isudya. Umkapy kamin tellun a-abbung et hi-gam ni hakey, hi Moses ni hakey niya hi Elijah ni hakey.” Huyya inhel Peter tep natnga et eleg tu amta e-helen tu.

³⁴ Yan nunman ni kaman e-ehhel hi Peter ey pinhakkeyey nehiduman idan kulput ey simmakut ida. ³⁵ Entanni ey wadalli immehel etan di kulput e kantuy “Huyya U-ungngak ni pinutuk kun mengippaptek ni emin ni tuu. Kulug yu e-helen tu.”

³⁶ Insiked etan ni kaman-e-ehhel ey ebuh hi Jesus ni inang-ang dan wadadman. Huyyaddan

disipol ey eleg da e-ehhelen huyyan inang-ang dad edum ni tuu.

Ya nangkalan Jesus ni neihuklung etan ni u-ungnga

(Matthew 17:14-18; Mark 9:14-27)

³⁷ Newa-wa et mandayyud Jesus ey hinipngat idan dakel ni tuu. ³⁸ Pinhakkeyey wada hakey ida etan ni tuu hu kamantetkuk e kantuy “Apu, ang-ang mu kedi anhan eya binugtung ni u-ungngak ni laki. ³⁹ E-eggel ni dimpun kameihuklung ni nantetekuk. Kaumkambil annel tu niya kaman-uupag hu bungut tu. Tuka pan-ibehig hu annel tu, ey ayepaw man anhan ni han hini-yan etan ni dimonyoh ni kameihuklung ni hi-gatu. ⁴⁰ Nampehemmehemmekkak idan disipol mu, nem eleg da han-ekal.”

⁴¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Ayyakaw kayun tuun nunya, lawah kayu niya endi yuka pengullug! Piga binabbal kun hi-gayu? Kaw mekihahha-addak ni hi-gayun ingganah et han kayu manggulug? I-li yudya etan u-ungnga.”

⁴² Daka pan-illaw etan u-ungngad kad-an Jesus ey sinu-li etan ni neihuklung et manggegeygey niya kimmambil annel tu. Nem imbunget Jesus etan neihuklung et ma-kal. Yimmaggud law etan u-ungnga et paewit tun ametu. ⁴³ Ey natngadda etan tutu-un nenang-angan dan kabaelan Apu Dios.

Ya pidwa tun nanghelan Jesus ni ketteyyan tu
(Matthew 17:22-23; Mark 9:30-32)

Yan nunman ni natngadda etan tutu-un impahding tu ey kan Jesus idan disipol tu ey

⁴⁴ “Thammad yun dedngelan eya e-helen kun hi-gayu. Hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey meihdullak ali et ellan da-ak idallin tuu et nemahhig pehding dan hi-gak.”

⁴⁵ Eleg da han-awat humman ni inhel tu, nem ida kaum-e-gen ni mengibbeggan hi-gatu.

*Ya makulug ni keta-ta-geyyan
(Matthew 18:1-5; Mark 9:33-37)*

⁴⁶ Entanni ey kaung-ungbaladdan disipol Jesus hedini hipallin hi-gada hu keta-ta-geyyan ni hi-gadan emin. ⁴⁷ Inamtan Jesus hu wadad nem-nem da et umewit ni u-ungnga ⁴⁸ et kantun hi-gaday “Ya tuun pinheden tu eya u-ungnga gapuh ni hi-gak ey pinhed tuwak dama. Ey ya tuun neminhed ni hi-gak ey pinhed tu dama etan nengitu-dak ni hi-gak e hi Apu Dios. Tep ya etan kebababahan ni hi-gayu ey humman kaibbilang Apu Dios ni keta-ta-geyyan.”

*Yadda etan beken buhul Jesus ey edum tayudda
(Mark 9:38-41)*

⁴⁹ Entanni ey kan John nan Jesus ey “Apu, wada inang-ang min tuun han-ekal tu kameih-huklung tep tuka ngeddana ngadan mu, nem kan miy issiked tu, tep beken ni edum tayu.”

⁵⁰ Nem kan Jesus nan John ey “Entan tu pasiked, tep ya tuun eleg daitsu kehinga ey edum tayu.”

Ya eleg peminhedan idan iSamaria nan Jesus

⁵¹ Yan eman ni kamangkedettengi aggew ni keibbangngadan Jesus di kabunyan ey ninem-nem tun umlaw di Jerusalem. ⁵² Impamengulu

tun intu-dak di Samaria hu an mengiddaddan ni panha-adan tu etan di hakey ni bebley diman.
⁵³ Nem yadda bimmebley diman ey eleg da pinhed ni iddalan di Jesus diman tep inamta da e yad Jerusalem hu lawwan da. * ⁵⁴ Yan nengngelan idan disipol tu e di James nan John ni nunya, ey kanday ⁵⁵ “Apu, kaw pinhed mu et ibega min Apu Dios et legaben tu humman ni bebley?” Nem inwingin Jesus ey ibunget tudda.
⁵⁶ Et mampalaw ida etan di hakey ni bebley.

Yadda etan kamandinwan mengu-unnud nan Jesus

(Matthew 8:19-22)

⁵⁷ Ida kamenglaw ey wada etan hakey ni tuun kantun Jesus ey “Mekikillawwak ni hi-gam anin attu lawwan mu.” ⁵⁸ Nem hinumang Jesus ni hi-gatu e kantuy “Yadda animal di muyung ey wada baley da, anin ni sisit et wada buya da, nem hedin hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey endi baley ku, anin ni pengi-ippingan kun uluk et endi.”

⁵⁹ Nem ya etan ni hakey ni tuu ey kan Jesus ni hi-gatuy “Pakilaw kan hi-gak.” Hinumang tu hi Jesus e kantuy “Apu, mambangngaddak nid baley et nak ikulung hi ama.” † ⁶⁰ Nem kan Jesus ni hi-gatuy “Ngenamung ida ngu etan eleg mengullug ni hi-gak ni mengikkullung ni edum dan mettey. Nem hedin hi-gam, man mahapul ni

---

* **9:53** 9:53 Yadda tutu-ud Samaria ey daka pihhuladda iJerusalem. Hanniman ida dama hu iJerusalem e daka pihhuladda iSamaria. † **9:59** 9:59 Eleg ni matey hu aman nunyan tuu. Nem ya keibbellinan tu ey ipaptek tu ni hi ametu ingganah ketteyyan tu.

umlaw kan an mengituttuddun meippanggep ni nan-ap-apuan Apu Dios.”

⁶¹ Kan dama etan ni hakey ni tuu nan hi Jesus ey “Mekillawwak ni hi-gam, nem pakkaw nin nak peamtaddan agik.” ⁶² Nem kan Jesus ni hi-gatuy “Hedin makulug ni pinhed ni tuun mengunnud ni hi-gak, ey pakkaw ni ikkahhakey tu nemnem tud pengunnun Apu Dios. Nem hedin eleg pehding ni tuu huyya, ey endi bilang tud nan-ap-apuan Apu Dios. Henin kaman-elladu e endi inna-nu tun mengippaptek ni ngunu tu hedin kamanwingiwingi.”

10

Ya nengitu-dakan Jesus idan nepitu et dewwan disipol di kebebbebley

¹ Entanni ey pinilin Jesus mewan hu nepitu et dewwan tutu-u et pamengulu tuddan itu-dak e handehandedwan mantuttuddu etan idad bebley ni tuka nemnemneman lawwan tu. ² Kantun hi-gaday “Dakel ida tuun neminhed ni mengulug ni hi-gak, nem kulang ida umlaw ni an mantuttuddun hi-gada. Kamei-ellig di dakel ennien, nem hahhakkey ida tuun man-enni. Et humman hu, pandasal kayun Apu Dios ma-lat umitu-dak ni edum ni an mantuttuddu e hi-gada hu neieligan idan man-enni, tep hi-gatu hu kam payew. ³ Yad pengittu-dakan kun hi-gayun yu pengituttudduan ni elaw ku, ey heni kayu kalneroh ni an mei-dum di mangkabunget ni ahhud muyung. ⁴ Entan pambalun yun pihhuh, entan pan-akbut yu ey entan pampatut

yu. Entan pantaktaktak ni mekiung-ungbal idan tuun dammuen yud dalan.

⁵ Anin hipan baley hehgepan yu et pamengulu yun e-helen melinggep kayu kaya. ⁶ Hedin ebbuluten ni kambaley hu inhel yu, ey makulug ni um-amnu et umlinggep ida. Nem hedin eleg da ebbuluta, ey mambanggad ni hi-gayu humman ni inhel yu et eleg um-amnu. ⁷ Yad nemangulun baley ni dinuttuk yu hu panha-adi yu niya pekikkannan yu. Ekan yu hu hipan im-mangdad da. Humman hu heni tangdan yu, tep ya kamanggunnu ey mahapul ni metangdanan. Entan pan-aldaaldan di kabelebeley.

⁸ Hedin umlaw kayud hipan bebley ey hedin kaum-amleng ida bimmebley ni hi-gayu, anin ekan yu hipan immangdad dan hi-gayu ⁹ niya ekal yu degeh idan kamanpandedgeh diman. Kan yuddan tutu-u ey 'Immali law etan intu-dak Apu Dios ni man-ap-apu.' ¹⁰ Nem hedin umlaw kayu etan di bebley ey eleg ida um-amleng ni hi-gayu et eleg dakeyu eyyagi ey elaw kayud keltad et kanyuy ¹¹ 'Pukpuken mi inhulut ni dapan min dep-ul eyad bebley yu et pengamtaan yu e nanliwat kayu. Nemnem huyya: Meibbillang kayu et di nan-ap-apuan Apu Dios, nem eleg yu pinhed.' " ¹² Kan pay Jesus ey "Yallin panhuwetan Apu Dios, ey nemahhig ali pengastigutuddan tuudman ni bebley nem ya kastigudda lan eman ni tutu-ud Sodom."

*Ya kastiguddallin tutu-ud kebebbebley ni eleg
mengullug nan Jesus
(Matthew 11:20-24)*

¹³ Entanni mewan ey kan Jesus ey “Anggehem-mek kayun iKorasin niya iBetsaida, tep nanna-ud ni mekastigu kayu, tep anin ni inenang-ang yudda miracle, et eleg kayu mantuttuyyun liwat yu. Yadda la tuud Tyre et yad Sidon ey nemahhig liwat da, nem gullat ni inang-ang dadda miracle ni inenang-ang yu et nanna-ud ni nantuttuyyu idan liwat dan dagah et mambal-wasiddan nebi-bi-ki niya nandep-ulan da annel dan pengippeang-angan dan nantuttuyyuddan liwat da. ¹⁴ Mukun nemahhig ali kastigu yu nem yadda la eman tutu-ud Tyre niyad Sidon. ¹⁵ Hi-gayun iCapernaum ey kanyu na-mu ngu nem meipedeyyaw kayud kad-an Apu Dios, nem eleg, tep pellow dakeyullid impiernoh.”

¹⁶ Kan Jesus idan disipol tuy “Ya etan tuun mengebbulut ni ituttuddu yu, ey ebbuluten tuwak dama. Et ya tuun eleg mengebbulut ni ituttuddu yu ey eleg tuwak dama ebbuluta. Ey ya etan tuun eleg mengebbulut ni hi-gak, ey eleg tu dama ebbuluta hi Apu Dios e nengitu-dak ni hi-gak.”

Ya nambangngadan idan nepitu et dewwan intu-dak Jesus.

¹⁷ Nelabah pigan aggew ey nambangngad ida etan nepitu et dewwan intu-dak Jesus. Ida kaman-am-amleng e kanday “Apu, anin idan dimonyoh et dakemi kau-unnuda hedind ngingedan mi ngadan mu.”

¹⁸ Hinumang Jesus et kantuy “Em, inang-ang ku hi Satanas e pinhakkeyey heni kedyam hu

nengipea-allawan Apu Dios ni hi-gatud kabunyan. ¹⁹ E-helen kun hi-gayu e makulug ni indawat kun hi-gayu hu kabaelan yun mengid-duppih nan Satanas e buhul tayu. Ey anin ni iggasin yudda uleg niya gayyaman et endi an meippahding ni hi-gayu. ²⁰ Anin ni wada kabaelan yu et beken etan nengu-unnudan ni dimonyoh ni hi-gayu hu pam-am-amlengan yu, nem amleng kayu tep neitudek ngadan yud liblul tud kabunyan di kad-an Apu Dios.”

*Ya kapan-am-amlengin Jesus
(Matthew 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Kaman-am-amleng ni nunman hi Jesus tep impeamleng ni Ispirituh Apu Dios et mandasal e kantuy “Ama e Ap-apud kabunyan niyad puyek, nakka mansalamat ni hi-gam, tep eleg mu peamta elaw muddan nan-adal niyadda nelaing, nem impeamtam idan eleg man-adal niyadda beken ni nelaing. Humman e Ama hu neipahding tep humman pinhed mu.”

²² Kan Jesus mewan ey “Indawat Ama hu saad kun man-ap-apun emin. Hi-gatun ebuh hu nekangngamtan hi-gak niya endi edum ni nekangngamtan Ama, nem hi-gak ni ebuh niyadda pinhed kun pengippeamtaan ni hi-gatu.”

²³ Entanni et e-ebbuh idaddan disipol tu et kantun hi-gadan ebuh ey “Negahat kayu tep yuka ang-ang-anga hu nakka pehpehding. ²⁴ Yadda la eman dakel ni prophets Apu Dios et yadda la eman papatul ni nunman ey pinhed dan peteg

ni ang-angen eyadda inenang-ang yun impah-pahding ku, nem eleg da ang-angen. Pinhed dan peteg ni dedngelen hu diddingngel yun in-inhel ku, nem eleg da denglen.”

Ya etan kayyaggud ni iSamaria

²⁵ Wadan pinhakkey e immali hu hakey ni kamantuttuddun Tugun Moses di kad-an Jesus et kantuy “Apu, hipa pehding ku ma-lat mawedan hi-gak hu biyag ni endi pappeg tu?”

²⁶ Himmumang hi Jesus et kantuy “Hipa kan etan ni neitudek ni Tugun Apu Dios? Hipa muka pengewwat ni nunman?”

²⁷ Kan etan ni tuu ey “Ya nakka pan-ewwat ey pakappinheden hi Apu Dios et emin hu nemnemen niya ippahding ey innemnem emin ni hi-gatu. Ey pinheden hu edum ni tuu, henin impeminhed ni annel.”

²⁸ Kan Jesus ey “Neiptek huttan ni inhel mu. Ipahding mudda ma-lat maweda biyag mun endi pappeg tu.”

²⁹ Nem inamta etan ni tuu e eleg tu peka-unnuden ida humman ni neitugun et kahimbaggan tu e kantuy “Hipadda sinakdul ku?”

³⁰ Hinumang Jesus ni a-abbig e kantuy “Wada etan hakey ni edum tayun Jew ni nalpud Jerusalem e umlaw di Jerico. Wadad dalam ey wadadda matekew et piliwen dan emin hu wadan hi-gatu. Anin ya balwasi tu et neki-la ey nambakdungan da ingganah heni mettey et handa hi-yana. ³¹ Neipaddih ni yadman hu nengidlanan daman hakey ni padi et ang-angen tu humman ni tuu, nem indalan tud pangil et

labhan tu. ³² Immali mewan etan hakey ni helag Levi e kaumbaddang ni ngunud simbaan et ang-ang tu dama humman ni tuu, nem inliglig tu dama et labhan tu. ³³ Entanni ey immali etan hakey ni iSamaria e beken ni kebebleyan etan ni tuu et ang-angen tu e neliputan humman ni tuu. Himmek tu ³⁴ et ulhan tudda liput tu et agahan tu. Intakkay tud kebayyu tu et ilaw tu etan di kamebeyyadin kapanda-guhi et ipaptek tudman. ³⁵ Newa-wa et mambayad et kantu etan ni kambaley ey 'Ipaptek mulli anhan eya tuu. Han dakalli bayadin pengippaptekan mun hi-gatun pambangngadan ku.' "

³⁶ Et kan Jesus etan ni kamantuttuddun Tugun Moses ey "Hipaddan eyan tellun tuu hu muka nemnemneman kameibbilang ni sinakdul etan ni liniputan idan matekew?"

³⁷ Himmumang etan kamantuttuddun Tugun Moses e kantuy "Ya etan nengipaptek ni hi-gatu." Et kan Jesus ey "Neiptek huttan ni inhumang mu. Lakkay et mu dama ipahding hu henin nunman."

Ya an nenang-angan Jesus ida etan ni han-agi e di Maria nan Martha

³⁸ Kamenglaw hi Jesus et yadda disipol tud Jerusalem ey dinteng da etan hakey ni bebley. Wadadman etan biin hi Martha ngadan tu. Kaman-am-amleng ni nenang-angan tud Jesus et aygan tuddad baley da. ³⁹ Wada agin Martha e hi Maria ngadan tu. Limmaw et an yumudung di kad-an ni helin Jesus tep pinpinhed tun ded-dengngelen hu tuka ituttuddu. ⁴⁰ Kameduddukul

hi Martha ni dakel ni ingngunun pandaddanan dan kennen, et kantun Jesus ey “Apu, ang-ang mu kedi eya hi Maria e inhi-yan tun hi-gak hu ingngunu. Ehel mun hi-gatu et baddangan tuwak.”

⁴¹ Nem kan Jesus ey “Hi-gam kedi e Martha, ambeken et ni ya dakel ni ingngunu hu keddukkulam, ⁴² tep ya makahhapul ni peteg ey yan eya nakkae-ehhelan kadeddengngelan Maria. Tep makulug ni eleg ali metellak huyyan hi-gatu.”

11

Ya nenuttudduan Jesus idan disipol tun mandasal

(Matthew 6:9-13; 7:7-11)

¹ Wada hakey ni aggew ni nandasal hi Jesus et yan negibbuan tu ey kan ni hakey ni disipol tu ey “Apu, tuttuddui dakemin mandasal henin John e tinuttudduan tudda disipol tu.”

² Himmapi hi Jesus et kantuy “Heninnuy dedan hu idasal yu.

‘Ama, hi-gam et hu medeyyaw niya hi-gam hu man-ap-apu. ³ Idwat mu anhan hu mahapul min kewa-wa-wa. ⁴ Ey pesinsahim anhan hu liwat mi, henin pemessinsahan min nambahulan ni edum ni tuun hi-gami. Ey baddangi dakemi anhan ma-lat eleg kami maheul ni manliwwat.’ ”

⁵ Kan mewan Jesus ni hi-gaday “Inna-nu hedin wada immalin mangili yun gawan hileng ey neipaddih ni endin hekey hu immangdad yun kennen. Et lumaw kayud baley etan ni gayyum

yu et kayu mangkugkug e kanyuy ⁶ ‘Kaw wada ni eleg yu kanen, tep ay wada dimmateng ni mangilik ey neipaddih ni endi sindaan min kennen?’

⁷ Ey himmumang ali e kantuy ‘Entan panukal mu. Neilekbi law hu habyen ey neugip kami. Nakka umhigan umbangun ni mengellan muka ibbaga.’ ⁸ E-helen kun hi-gayu e anin ni kaumhigan umbangun et umbangun kaya ma-lat idwat tu hu hipan mahapul nunman ni gayyum tu. Beken gapu tep hanggayyum ida, nem gapu tep tagan tu kugkug.

⁹ Et mukun kangkun hi-gayuy: Ibga yun Apu Dios hu mahapul yu, et idwat tu. Yu hamak hu mahapul yu et wada. Pangkugkug kayu et ibeghulan dakeyu. ¹⁰ Tep ya tuun mambegga ey meidwatan. Ya tuun menemmak ni pinhed tu ey hemmaken tu. Ya tuun mantugtug di habyen ey meibbeghulan. ¹¹ Hi-gayuddan wada u-ungnga tu, kaw hedin mambegga u-ungnga yun deleg, man iddawtan yun uleg? ¹² Ey kaw hedin mambeggan itlug, man iddawtan yun lulluwat? ¹³ Lawah kayun tutu-u, nem amta yun um-idwat ni kayyaggud idan u-ungnga yu. Et nema-mangun Ameyun hi Apu Dios di kabunyan, tep emin mambeggan hi-gatu ey iddawt tu Ispirituh tun hi-gada.”

Di Jesus nan Satanas

(Matthew 12:22-30; Mark 3:20-27)

¹⁴ Wada etan hakey ni tuun nenganga tep wada neihuklung ni hi-gatu. Nem ingkal Jesus etan neihuklung ey kaumhapit law etan tuu et

matngadda tutu-u. ¹⁵ Nem yadda etan edum ni nenang-ang ey kanday “Hi Satanas e ap-apuddan kameihhuklung hu nengidwat ni kabaelan tun mengkal ni kameihhuklung.” ¹⁶ Yadda edum ey pinhed dan patnaan hi Jesus et kanday “Ipahding mu miracle et keang-angan tu e makulug ni nalpu kan Apu Dios.”

¹⁷⁻¹⁸ Nem inamtan Jesus hu daka nemnem-nema et kantun hi-gaday “Wadad nemnem yu e kanyuy hi Satanas kakelpuin kabaelan kun mengkal ni kameihhuklung. Nem neihla huttan ni yuka pannemnem. Tep kaw tuwak baddangan Satanas ni mengkal idan kameihhuklung ey humman ida bega-en tu? Hedin makulug ni tuwak kabaddangin Satanas, tam tuwak tep kabaddangin mengippesikked ni hi-gatu e apu da. Mebahbah hu bebley hedin eleg ida man-uunnud hu ap-apuda et ida kamegennadwa hu tuu. Hanniman dama hu han pamilyah e hedin eleg ida man-uunnud, man lektattuy nekiwadda. Heni damad nan-ap-apuan Satanas e eleg mannenneng hu nan-ap-apuan tu hedin mambubuhhulan ida dimonyoh tu. Kanyuy hi Satanas hu kamemaddang ni hi-gak ni mengkal ni dimonyoh ni kameihhuklung, ¹⁹ nem hedin makulug huttan ni kanyu, hi-gatu tep dama kamemaddang idan edum yun kamengkal ni kameihhuklung. Humman keang-angan tun naka-ihhalla kayun peteg. ²⁰ Hedin ngun hi-gak, man nakka e-kala hu kameihhuklung tep wada kabaelan Apu Dios ni hi-gak. Et huyya keang-angan tun immali law hu intu-dak tun man-ap-apu.”

²¹ Pinhed Jesus ni peamtan hi-gada e eta-ta-gey hi-gatu nem hi Satanas. Heninnuy hu kantu: “Hedin wada na-let ni tuun man-eddug di baley tu niya wada almas tu, man eleg mabalin ni wada menekkew ni hipan neiha-ad etan di baley tu. ²² Nem hedin wada um-alin na-na-let nem hi-gatu, ey nanna-ud ni apputen tu et pilliwen tu etan almas ni tuka pandinneli et pan-ellan tu hipan nangkeiha-ad etan di baley et panggagadwa daddan edum tu.”

²³ Kan Jesus mewan ey “Ya tuun eleg mengul-lug ni hi-gak ey kamekibbuhhul ni hi-gak. Ya etan tuun eleg tu pinhed ni umbaddang ni pengullugan idan tuun hi-gak ey tuka degyunadda etan nemihed ni mengu-unnud ni hi-gak.”

*Ya elaw idan dimonyoh ni kameihhuklung
(Matthew 12:43-45)*

²⁴ Wada mewan ina-abbig Jesus ni kantuy “Wada etan dimonyoh ni kameihhuklung ni nakal etan di tuun neihuklungan tu et an mandaladalan di desert e kamengennang-ang ni tu pan-iyatuan. Endi tuka hemmaka et kantuy ‘Mambangngaddak ew etan di neihuklungan kun hini-yan ku.’ ²⁵ Et mambangngad ey inang-ang tun kayyaggud law etan tuun neihuklungan tun nunman. ²⁶ Et an ali umewit humman ni dimonyoh ni pitun edum tu e lawah idan peteg nem hi-gatu et maihuklung ida etan di tuu ey nema-ma law ni peteg etan tuu nem yan eman ni laputu.”

Yadda etan makulug ni kaman-am-amleng

²⁷ Ginibbuh Jesus ni inhel huyya ey wadalli hakey ni bii etan di neamung e kantuy “Mekamleng ni-ngangu etan biin nengiungnga niya nengipeinuinum ni hi-gam.” ²⁸ Nem kan Jesus ey “Nem nema-ma-ma amleng etan ni nangngel ni ehel Apu Dios et u-unnuden tu.”

Kamandinwadda tutu-un mengullug e hi Apu Dios hu nengitu-dak nan Jesus
(Matthew 12:38-42)

²⁹ Kamangedakkel ida tuun neamung di kad-an Jesus ey kantuy “Lawah kayun tuun nunya. Yuka ippatnan memillit ni hi-gak ni mengippeang-ang ni immatun ni kabaelan nan Apu Dios ma-lat amtaen yu hedin makulug ni intu-dak tuwak nan Apu Dios. Nem endi edum ni iddawat nan Apu Dios ni hi-gayun mengippeang-ang ni kabaelan tu nem ebuh hu neipahding lan Jonah e prophet. ³⁰ Yadda eman tuud Nineveh ey humman ni neipahding nan Jonah hu nengiimmatunan dan hi-gatu intu-dak Apu Dios. Henin hi-gak e yalli etan meippahding ni hi-gak hu pengi-immatunan yu e hi-gak hu intu-dak Apu Dios. ³¹ Ya keang-angan tun lawah kayu ey heninnuy: Wada la eman biin ap-apud Seba di Arabia. Edawwi humman ni bebley ni nalpuan tu, nem immalid kad-an Solomon ni an mengngel ni laing tun indawat Apu Dios ni hi-gatu. Nem yan nunya ey iyyadya-ak e nelalla-ing nem hi Solomon, nem eleg yuwak kulluga. ³² Ya hakey mewan ni keang-angan tun kekastiguan yulli ey yadda la eman tuud Nineveh. Tep yan kawedan Jonah ey inu-unnud

da intuttuddu tu et mantuttuyyuddan liwat da. Nem yan nunya ey iyyadya-ak e neta-ta-gey nem hi Jonah, nem eleg kayu mengullug ni hi-gak et eleg kayu mantuttuyyun liwat yu. Huyyadda keang-angan tun mekastigu kayullin penuwetan Apu Dios ni tuud puyek.

Ya kapehding ni tuu ey kameippuun di wadad nemnem tu

(Matthew 5:15; 6:22-23)

³³ Endi tuun tu integan hu kengkeh et tu haninan. Nem ihha-dang tud ka-ang-ang ma-lat han-ang-ang idan umhegep di bawang.

³⁴ Ya mata hu kamei-ellig ni kamemnang ni nemnem ni tuu. Et humman hu, hedin kayyaggud nemnem yu, man kayyaggud dama elaw yu. Nem hedin lawah nemnem yu, man lawah dama elaw yu. ³⁵ Et humman hu, helipat-i yu ma-lat eleg mahululan ni lawah hu kayyaggud ni nemnem yu. ³⁶ Hedin kayyaggud hu nemnem yu ey kayyaggud dama elaw yu. Huyya kei-elligen etan ni dilag ni tuka bebnangi emin.”

Ya lawah ni elaw idan Pharisee niyadda kamantuttuddun tugun Moses

(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Negibbuh ni immehel hi Jesus et ayagan etan ni hakey ni Pharisee ni an mekikkan di baley da et makilaw. ³⁸ Ida mengngan ey natnga etan Pharisee tep eleg ipahding Jesus hu elaw dan mambullu.

³⁹ Nem kan Jesus ey “Hi-gayun Pharisee ey manut yuka ikakkaguh hu elaw yun meippanggep ni linih henin pengullahan ni basuh niya duyu,

nem lawah ni peteg hu nemnem yu, tep yuka pilliwa limmun edum yu niya eleg yu kekken-nenga hu pinhed ni annel yu. ⁴⁰ Endi nemnem yu. Kaw eleg yu amta e hi Apu Dios ey inamta tu wadad nemnem ni tuu, tep kaw beken hi-gatu nengapyan emin, ya kameang-ang niya eleg meang-ang? ⁴¹ Beken hu elaw yun meippanggep ni lilih hu ikakaguh yu, nem ya kumaddan hu pemaddangan yuddan etan ni anggehemmek ni tuu, tep humman hu kei-ang-angan ni kapengu-unnudin Apu Dios. Ipahding yu humman et ibilang dakeyun Apu Dios ni malinih.

⁴² Anggehemmek kayu kattedg ni Pharisee tep mekastigu kayulli. Ma-nut yuka ikakkaguh ni um-idwat nan Apu Dios ni intanem yu, nem eleg yu ippahding hu kayyaggud di edum yun tuu. Et ya kakulugan tu ey endi impeminhed yun hi-gatu. Lebbeng dedan ni um-idwat kayun Apu Dios idan intanem yu, nem entan tu iwalleng ida edum ni pinhed Apu Dios ni pehding yu.

⁴³ Anggehemmek kayun Pharisee tep mekastigu kayulli. Pinpinhed yun hi-gayu umyudung di yuddungngan ni kametbal ni tuud simbaan. Ey pinpinhed yun tettebalen dakeyun tutu-ud mulkaduh. ⁴⁴ Makulug anhan et anggehemmek kayu. Anin ni eleg meamta e lawah kayu et nanna-ud ni lawah kayu. Mukun kayu kamei-ellig etan di kulung ni kapan-ingagasinin tutu-u, tep eleg da amta.”

⁴⁵ Hinumang ni hakey ni kamantuttuddun Tugun Moses e kantuy “Apu, anin ni hi-gami et nebaingan kamin nanghelan mun nuntan.”

⁴⁶ Kan Jesus ey “Em, inamtak. Anin ni hi-gayun kamantuttuddun Tugun Moses et anggehemmek kayu dama tep mekastigu kayulli. Yuka pillitadda tuun mengu-unnud ida etan ni tugun yun neligat, e anin ni hi-gayu et eleg yu kabaelan ni u-unnuden, nem endi hemek yun hi-gada. ⁴⁷ Ey anggehemmek kayulli tep nemahhig ali kastigu yu. Tep ma-nut kayu kamengennapyan kayyaggud ni kulung idan prophets Apu Dios ni pintey idan aammed yu ⁴⁸ ma-lat peang-ang yu e yudda kalispituha, nem ya kakulugan tu, ey yuka ebbuluta humman ni impahpahding idan aammed yu. Pintey dadda ey ingkapyaan yudda daman kulung da. ⁴⁹ Inamta dedan Apu Dios huyya, mukun kantuy ‘Ittu-dak kudda prophets et yadda apostles ni mengittenuttuddun meip-panggep ni hi-gak, nem mepettey ali edum ey meippehelheltap ali edum.’ ⁵⁰ Et humman hu, anin hi-gayun tuun nunya et mekastigu kayu, tep yuka ebbuluta nemateyan idan aammed yun nunman idan prophets, ⁵¹ neipalpun Abel ingganah nan Sekariah, e pintey dad kad-an ni altar di bawang ni Tempol. Ippidwak ni e-helen e makulug ni meilleggat kayullid kastigu idan aammed yu, tep petteyen yulli dama etan intudak Apu Dios.

⁵² Anggehemmek kayun kamantuttuddun Tugun Moses tep kastiguen dakeyun Apu Dios gapuh ni eleg yu pengituttudduin makulug ni keibbellinan ni tugun. Et anin ni hi-gayu et eleg yu pinhed ni u-unnuden. Ey hi-gayu kaumhanin pengu-unnudan idan neminhed ni mengu-unnud.”

⁵³ Hini-yan Jesus etan baley ni nekikannan tu ey nekilaw ida etan kamantuttuddun Tugun Moses et yadda Pharisee. Dakel daka mahmahi niya ida kamekihubbeg nan Jesus, ⁵⁴ tep pinhed dan wada meihlan e-helen tu ma-lat wada pengigga-dulan dan pebehul ni hi-gatu.

12

Emin tayu kapehpehding ey meamtallin hakey ni aggew

(Matthew 10:26-27)

¹ Yan nunman ey neamung ida kalibulibun tutu-u et kamangkeigsin hu edum. Inlapun Jesus ni mantuttuddu et kantuddan disipol tuy “Helipat-i yu hu elaw idan Pharisee et eleg yu u-unnuden, tep henidda kayyaggud, nem lawah hu nemnem da. ² Nem endi mabalin ni wada meitlu, tep anin ni eleg meamtan nunya et meamtallin edum ni aggew. ³ Emin in-inhel yud engeenget ni e-ebbuh kayu, ey mandingngel alin kewa-waan tu. Ey emin ittutubbu yud bawang di nelekbian ey meitkuk alid bubung et amtaen alin emin ni tuu.

Ya kumaddan hu tekkutan tayu ey ya panliwwatan tayun Apu Dios

(Matthew 10:28-31)

⁴ E-helen kun hi-gayun gagayyum ku e entan tu takusidda etan memettey ni hi-gayu, tep hedin pintey dakeyu, endi law edum ni ippahding dan hi-gayu. Ya ittugun kun hi-gayu, ey ⁵ hi Apu Dios hu takusi yu, tep dammutun petteyen dakeyu, niya dammutun pellow tu linnawa yud

impiernoh e kalawwin kamekastigu. Hi-gatu hu kan kun tekkutan yu.

⁶ Ya pippiwweng ey endi balol da tep dewwan hepeng ni ebuh hu bayad ni lima. Nem kaip-paptek idan Apu Dios. ⁷ Et nema-ma ngun hi-gayu, tep anin ni ya bilang ni bewek yu et inamta tu e kei-ang-angan tun e-etteng kapengikkegguh Apu Dios ni hi-gayu. Et humman hu, entan takut yu tep nebalol kayun peteg ni hi-gatu nem yadda pippiwweng.”

Entan baing yun mengippeamtan kayu kamen-gullug nan Jesus

(Matthew 10:19-20; 10:32-33)

⁸ Kan mewan Jesus ey “Ya tuun menghel ni edum tun tuun tuwak kakulluga ey ibbilang ku daman tuuk di hinanggaddan anghel Apu Dios. ⁹ Nem hedin ya etan tuun menghel di edum tun tuu e eleg tuwak kulluga ey eggak ali dama ibbilang ni tuuk di hinanggaddan anghel Apu Dios. ¹⁰ Ya tuun memihhul ni hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey dammutun pessinsahan Apu Dios humman ni liwat tu. Nem ya tuun memihhul ni Ispirituh Apu Dios ey eleg mepessinsahi humman ni liwat tu.

¹¹ Hedin ya yuka pengullugin hi-gak hu umhulun ni dakeyu panhumalyaan di hinanggaddan Jews et yaddad hinanggaddan ap-apun gubilnu, entan kakkaguh yun ihhumang yu. ¹² Tep ya Ispirituh Apu Dios hu mengittuddullin hi-gayun e-helen yu.”

Ya etan kedangyan ni tuu

¹³ Wada etan hakey ni tuun nekiemung e kantun Jesus ey “Apu, ehel mun agik et panggadwa mi etan impebelta ni ammed min hi-gami.”

¹⁴ Hinumang Jesus e kantuy “Endi lebbeng kun manhuwet niya mengadwan beltanen yu.”

¹⁵ Kan Jesus idan neamung ey “Helipati yu et eleg yu gangaman ni ellan hu beken yu nan-aatuan, tep anin ni piga kinedangyan ni tuu ey beken humman ni nangged ni biyag tu.”

¹⁶ Et ehelen Jesus ni hi-gada hu hakey ni a-abbig. Kantuy “Wada etan kedangyan e yim-maggud hu inggaud tu. ¹⁷ Kaumnenemnem tep nangkapnu alang tu et endi law hu pengihha-dan tu. ¹⁸ Entanni ey kantuy ‘Heballi bukkalen kudda alang ku et hululan kuddan etta-teng et pengiha-adan kun meenni niya edum ni limmuk. ¹⁹ Dakel huyyan nan-aatuan ku. Et anin ni pigan toon hu melebbah et eleg me-puh. Anin ni umyenyuyud-dunggak et mammangngannak ey menginnuin-nummak niya man-am-amlenggak.’

²⁰ Nem kan Apu Dios ni hi-gatuy ‘Neka-ihhalla huttan ni muka pannemnemnem! Yan nunyan hileng ey mettey ka et endi silbi tudda humman ni limmum.’ ”

²¹ Et kan Jesus ey “Hanniman ali meippahding etan ni tuun ebuh kinedangyan tun tuka nenem-nema et eleg tu nemnema hu pansilbian tun Apu Dios.”

Hi Apu Dios hu idinel tayun mengippaptek ni hi-gatsu

(Matthew 6:25-34)

²² Kan mewan Jesus idan disipol tuy “E-helen kun hi-gayu e entan kakkaguh yun mahapul yud biyag yu, ya kennen yu niya balwasi yu.

²³ Mahapul ni nemnemen ni tuu hu hipa gaputun wada biyag tu, beken ya kennen niya balwasi tun ebuh hu nenemnemen tu. ²⁴ Nemnem yudda kedi hu sisit, eleg ida mantennem ey eleg ida man-enni niya endi alang da, nem kenamung hi Apu Dios ni kennen da. Et nema-

ma ngun hi-gayun tuu e peka-ippaptek dakeyun hi-gatu, tep nebalbalol kayu. ²⁵ Hakey pay, kaw hedin umkakaguh kayu, man dammutun medudukkey hu biyag yu anin ew ngun nekemtang?

²⁶ Ey teaye endi hu kabaelan yun mengippahding ew ngun nunman, man kele kayu kaumkakaguh ni edum ni mahapul yu?

²⁷ Nemnem yudda kedi hu hakhaklung di halun. Eleg ida mangngunu ey eleg ida man-ebbel ni balwasi da. Nem kakkayyaggud angang da nem ya ang-ang ni nenginan balwasi lan Solomon e kedangyan ni peteg ni patul.

²⁸ Et humman hu, hedin hanniman kapemaptek Apu Dios idan habung ni wadan nunya, nem meeppuyan ni kabbuhkan, kaw beken ni nema-pemaptek tun hi-gayun tuu? Ey kele eleg kayu medinnel e ippaptek dakeyun Apu Dios?

²⁹ Entan kakaguh yun meippanggep ni mahapul yu, ya kennen yu niya innumen yu. ³⁰ Yadda kamengikkakaguh idan nunya ey yadda etan eleg mengullug nan Apu Dios. Nem hedin hi-gayu, man wada hi Ameyu e hi Apu Dios ni nengamtaddan nunyan mahapul yu. ³¹ Ya

kumaddan keilla-kaman yud nan-ap-apan Apu

Dios hu pehebballi yun nemnemen et nanna-ud ni iddawat tun emin hu mahapul yu.

Ya kinedangyan ni kamengullug ey wadad kabunyan

(Matthew 6:19-21)

³² Hi-gayuddan kamengu-unnud ni hi-gak, entan pandanag yu, tep kaman-am-amleng hi Apu Dios ni nemilin hi-gayun meibbillang di nan-apapuan tu. ³³ Igtang kayun limmu yu et ibad-dang yuddan newetwet, ma-lat gapun nuntan ni ippahding yu ey meweddalli kinedangyan yud kabunyan ni eleg me-puh, eleg metekkew niya eleg mebahbah. ³⁴ Tep hedin yad kabunyan hu kad-an ni kinedangyan ni tuu, man yadman dama hu tuka nenemnema. Nem hedin yad puyek kad-an ni kinedangyan tu, ey yadman dama hu tuka nenemnema.

Ya ellian ali mewan Jesus di puyek.

³⁵⁻³⁶ Ang-ang yu et mandaddan kayullin pambangngadan ku, henin kapandaddaniddan bega-en ni daka penehhegedin keibbangngadan ni apu dan an nekihemul di kasal, ma-lat hedin umali et tugtugen tu lekbi, ey gagannu idan mengibbeghul. ³⁷ Um-amleng ida bega-en hedin umali apuda ey ha-kupan tuddan kamanhehheged ni hi-gatu. E-helen kun hi-gayu e mambalwasi etan Apu dan balwasin bega-en et idaddanan tuddan kennen da. ³⁸ Anin ni gawan hileng winu anin ni kimmapih hu pambangngadan ni apu da et um-amleng idan menehheged ni hi-gatu, tep nanna-ud ni wada iddawat tun hi-gadan panyag-gudan da. ³⁹ Nemnem yu e gullat ni inamtan

kambaley hu ellian ni matekew et eleg tu hi-yana baley tu, tep eddugan tu ma-lat eleg humgep hu matekew. ⁴⁰ Heni daman hi-gayu, e mahapul ni mandaddan kayun kenayun ni menehhegged ni hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu, tep eleg yu amta hedin pigan tu pambangnadan ku.”

*Ya etan lawah niya kayyaggud ni bega-en
(Matthew 24:45-51)*

⁴¹ Immehel hi Peter et kantun Jesus ey “Kaw hi-gami muka pampengittuggunin nuntan winu emin eya tuu?” ⁴² Hinumang Jesus e kantuy “Ya etan nelaing niya kameiddinnel ni bega-en ey hi-gatu pillien ni apu tun pan-ap-apuddan edum tun bega-en ni mengippaptek ni kenne da hedin nedatngan hu pengngannan da. ⁴³ Um-amleng etan bega-en hedin um-ali apu tu ey ang-angen tu e kayyaggud tuka pehpehding. ⁴⁴ Nemnem yu eya e-helen kun hi-gayu, hedin hanniman hu pehpehding tu, ey peta-gey ni apu tu hu saad tu et mambalin ni hi-gatu hu mengippaptek ni emin ni limmun nunman ni apu tu. ⁴⁵⁻⁴⁶ Nem hedin kan nunman ni bega-en di nemnem tu ey ‘Anin hipa pehding ku yaggud mebeyyag ali ap-apu mid linawwan tu.’ Et pelilligatan tudda edum tu, niya ebuh hamul niya buttebutteng ni tuka pehpehding. Nem entanni ey immali etan apu da et ha-kupan tu humman ni tuka pehpehding et kastiguen tun henin kastiguddan etan ni eleg mengu-unnud.

⁴⁷ Ya bega-en ni nengamtan tugun ni apu tu, nem eleg tu u-unnuda, ey nemahhig kastigu tu.

⁴⁸ Nem ya bega-en ni eleg mengamtan tugun

ni apu tu, et eleg tu u-unnuden, ey mekastigu dama, nem beken ni nemahhig hu kastigu tu. Ya etan tuun nenemneman niya wadwada-an di emin, ey hi-gatu et kuma hu e-etteng pehding tun panyaggudan. Et humman hu, hedin et-eteng hu neidinel ni hakey ni tuu, ey mahapul daman et-eteng hu pehding tu. Ey hedin et-eteng ni peteg hu neidinel ni hakey ni tuu, ey et-eteng ni peteg dama hu mahapul ni pehding tu.

Ya kegenadwaan idallin tuu tep nambabaklang hu daka pannemnem meippanggep Jesus (Matthew 10:34-36)

⁴⁹ Ya gaputun inlian ku eyad puyek ey ma-lat meamta hu kamengullug et ya eleg mengullug. Ey pinhed ku- et anhan ni megibbuh law huyyan ngunuk. ⁵⁰ Nemahhig ali panligligatan ku et deh e anin ni nunya et endin hekey linggep ku ingganah megibbuh humman ni ligat ku. ⁵¹ Kaw kanyuy immali-ak ma-lat luminggep emin hu tuud puyek? Eleg, tep dakel idalli mambabakal gapuh ni hi-gak. ⁵² Meippalpun nunya, ey anin hampamilyah et eleg ida man-uunnud e manhahalladda. ⁵³ Anin idan han-aamma, yadda han-iinna et yadda han-aaydu et manhahalladda.”

⁵⁴ Kan mewan Jesus idan neamung ey “Hedin tengngawen yu kabunyan ey nekulputan, ey kanyuy um-udan. Ey makulug ni um-udan. ⁵⁵ Hedin tengngawen yu kabunyan ey endi kulput, kanyuy meuggew. Ey makulug ni meuggew. ⁵⁶ Maitek kayun peteg. Nelaing

kayun mengamtan keibbellinan ni yuka ang-angad kabunyan niyad puyek, nem kele kayu kametemman mengimmatun ni kamekapkapan nunya?

⁵⁷ Kele eleg yu amta kayyaggud ni pehding yu?

⁵⁸ Hanniman mewan hedin wada mengiddiklamuh ni hi-gayu e ipatna yun mekihummangan ma-lat eleg dakeyu ilaw di huwet. Tep peella dakeyun huwet et dakeyu pekellabut. ⁵⁹ E-helen kun hi-gayu e hedin neikelabut kayu, man eleg kayu meibbukyat ingganah beyyadan yun emin hu multa yu, anin hepeng.”

13

Emin tuu ey mahapul ni mantuttuyuddan liwat da

¹ Yan nunman ni kamantuttuddu hi Jesus, ey wadadda etan ni nekiemung hu nengipeamtan hi-gatu meippanggep idan iGalilee ni impapetey Pilate et i-dum tu kuheyaw dad kuheyaw ni killeng da. ² Hinumang Jesus e kantuy “Kaw kanyu nem nehalman hu liwat da nem yadda edum ni tuud Galilee gapu tep henin nunman hu elaw ni neteyyan da? ³ Eleg. Nem e-helen kun hi-gayu e nanna-ud daman mettey kayu hedin eleg kayu mantuttuyyun liwat yu. ⁴ Henidda mewan eman lan hampulut walun netey ni nede-hilan ni netukkad ni eta-gey ni baley di Siloam. Kaw penghel yu nem gaput henin nunman hu neteyyan da ey nekalliwtan ida nem yadda edum

dan bimmebley di Jerusalem? ⁵ Eleg! Nem e-helen kun hi-gayu e nanna-ud daman mettey kayu hedin eleg kayu mantuttuyyun liwat yu.”

Ya a-abbig ni meippanggep etan ni keyew e fig

⁶ Entanni et a-abbigen Jesus hu meippanggep etan keyew ni fig. Kantuy “Wada etan lakin wada intanem tun fig. Kaumlaw ni menang-ang ni lameh tu, nem endi tuka illameh. ⁷ Et kantu etan ni tuka pangngunggunnu ey ‘Lengeh mu katteg eman keyew tep tellun toon law ni nakka hellipat-i lemmehan tu ey eleg umlameh. Ebuh diman ey kaum-eennan.’ ⁸ Nem kan etan ni tuka pangngunggunnu ey ‘Apu, diman ni han toon et ku-kuan ku hengeg tu et ha-adan kun abonoh et ⁹ hedin dedangngun kapyatun eleg umlameh ni balin tu, hanmulli impalngeh.’ ”

Ya nangkalan Jesus ni bu-kung etan ni bii

¹⁰⁻¹¹ Hakey ni Sabaduh ey kamantuttuddu hi Jesus di simbaan ni Jew, ey wadad man hu biin ni impandegheh ni neihuklung ni dimonyoh ni hampulut walun toon. ¹² Nebu-kung et eleg mabalin ni man-andeng ni um-ehneng. Inang-ang Jesus ey inaygan tu et kantuy “Na-kal law degeh mu.” ¹³ Kimpan Jesus annel tu ey pinhakkeyey neandeng beneg tu et dayawen tu hi Apu Dios.

¹⁴ Nem bimmunget etan Jew ni ap-apud simbaan tep ingkal Jesus degeh nunman ni bii ey Sabaduh e kamengillin ni aggew. Kan nunman ni ap-apu etan idan neamung ey “Wada enem ni aggew ni pangngunnuan. Hedin pinhed yun mekal degeh yu, ali kayun edum ni aggew, beken ni Sabaduh.” ¹⁵ Hinumang Apu Jesus e kantuy

“Maitek kayun peteg! Emin kayu ey yuka ukkaha iket ni newang yu et ya kebayyu yu et yudda impainuman, anin ni Sabaduh. ¹⁶ Iyyadya eya biin helag Abraham e hampulut walu toon hu nandegehan tu, tep impandegeh Satanas. Kaw lawah hu nangkalan kun degeh tun Sabaduh?”

¹⁷ Inhel Jesus huyya ey himmaing ida etan tuun kamengehning ni hi-gatu. Nem kaman-am-amleng ida edum ni tuu gapuh nunman ni kayyaggud ni impahpahding Jesus.

Ya etan ekkeket ni bukel
(*Matthew 13:31-32; Mark 4:30-32*)

¹⁸ Kan Jesus ey “Wada ituttudduk ni hi-gayun meippanggep ni nan-ap-apuan Apu Dios.

¹⁹ Kamei-ellig hu nan-ap-apuan Apu Dios etan ni bukel ni mustard e keek-eketan di emin ni bukel. Simmemel et meetteng et pambayaan idan sisit di pangetu.”

Ya etan yeast
(*Matthew 13:33*)

²⁰ Entanni ey kan Jesus ey “Hipa mewan hu hakey ni kei-elligen ni nan-ap-apuan Apu Dios?

²¹ Kamei-ellig etan ni yeast ni ingkamdug ni hakey ni biid alinah et palbag tu etan kinapya tun sinapay.”

Ya etan nahkit ni habyen
(*Matthew 7:13-14, 21-23*)

²² Yan kapenglawwid Jesus di Jerusalem ey nanda-guh ida etan idad bebley ni nengidlanan da et mantuttuddu. ²³ Entanni ey wada etan hakey ni tuun nengibgan hi-gatu e kantuy “Kaw hahhakkey ida mehellakniban?” ²⁴ Kan Jesus ey

“Em, tep neligat ni u-unnuden hu kameituttud-dun meippanggep nan Apu Dios. Heni etan ni ekkeket ni habyen ni neligat ni hehgepan. Et humman hu, ipahding yun emin hu kabaelan ni pehding yun mengu-unnud nan Apu Dios anin ni neligat, tep ma-nut dakel hu tuun neminshed ni umlaw di kad-an tu, nem hahhakkey ida peka-law diman. ²⁵ Tep hedin eleg yu ippahding hu kabaelan yun mengu-unnud ey heni kayulli etan ni tuun pinhed tun umhegep etan di baley, nem inlekbi etan ni kambaley. Et kaum-eehneng di dallin. Et tagan tu tugtug et kantuy ‘Apu, pahgep muwak anhan.’ Nem kan etan ni kambaley ey ‘Eleg daka pehgep, tep eleg daka amta.’ ²⁶ Nem kan etan ni tuuy ‘Tam nekikakikan kamin hi-gam niya nantuttuddu kad bebley mi ey kele kammuy eleg muwak amta?’ ²⁷ Nem immehel mewan etan kambaley et kantuy ‘Makulug et eleg daka amta. Pampenga-allaw ka, tep lawah kan tuu.’ Henin nunya hu pehding alin Apu Dios ni hi-gayu hedin eleg kayu mantuttuyyun liwat yu.

²⁸ Umnanginangih kayulli niya ngellingellidihen yulli ngipen yun penang-angan yu e wadaddad kad-an Apu Dios ida aammed tayu la e hi Abraham, hi Isaac, hi Jacob et yadda emin hu prophets Apu Dios. Ey hedin hi-gayu, man eleg dakeyu pehgep. ²⁹ Ey anin idallin kamengullug di kebebbley di puyek ey wadaddad man ni kamekikkikkan nan Apu Dios. ³⁰ Nemnem yu eya e-helen ku: yadda tuun endi bilang dan nunya ey hi-gadalli meibbillang ni eta-gey ey yadda tuun kameibbillang ni eta-gey ni nunya ey hi-gadalli endi bilang tu.”

Ya et-eteng ni impeminhed Jesus idan tuud Jerusalem

(Matthew 23:37-39)

³¹ Entanni ey wadadda immalin Pharisee di kad-an Jesus et kandan hi-gatuy “Mahapul ni um-a-allaw kadya, tep pinhed Herod ni petteyen daka.”

³² Hinumang Jesus et kantuy “Lakkayuy di kad-an nunman e hi Herod e nekattalam, et ehelen yun hi-gatu e pan-e-kalen kuddan nunya et yan kabбуhhan hu kameihhuklung ni dimonyoh niya degeh idan tuu. Et yan katlun aggew ey megibbuh hu ngunuk. ³³ Anin attu lawwan kun nunya, yan kabбуhhan et yan bewahtu et endi an mengi-leg ni hi-gak. Tep mahapul ni um-lawwak di Jerusalem e bebley ni nematepateyan da lan nunman idan prophets APU DIOS, tep yadman dama pemetteyan dan hi-gak.

³⁴ Hi-gayun tutu-ud Jerusalem, anggehemmek kayu, tep nanna-ud ni mekastigu kayu. Yuka pampateyadda prophets, niya yudda kapantengbaadda hu kamengituttuddun ehel Apu Dios. Neminpigga hu pinhed ku-et anhan ni pengemungan ni hi-gayu henin kapengemmungin manuk idan impah tud payak tu, nem eleg yuwak pinhed. ³⁵ Em, anggehemmek kayu, tep iwwalleng Apu Dios hu Tempol et ya bebley yu. Et e-helen kun hi-gayu e eleg yuwak ali law anganga ingganah kanyuy ‘Kakkayyaggud hu intudak Apu Dios e kamengippeamtan hi-gatu.’ ”

14

Ya nangkalan Jesus ni degeh etan ni tuun

limmebag annel tu

¹ Hakey ni Sabaduh, ey limmaw hi Jesus ni an nekikan di baley ni hakey ni ap-apuddan Pharisee. Ey emin ida etan tuun wadad man ey daka hellipat-i hu pehding tu, ² tep wadad hinangga tu etan tuun limmebag ida heli tu et ya ngamay tu. ³ Kan Jesus idan kamantuttuddun Tugun Moses et yadda Pharisee ey “Kaw kai-abulut ni Tugun Moses hu pengkalan kun degeh ni tuun Sabaduh e kamengillin ni aggew?” ⁴ Ey endi kamenummang ni hi-gatu et kapaen tu humman ni kamandedgeh et ma-kal degeh tu et paenamut tu.

⁵ In-ang-ang Jesus ni hi-gada et kantuy “Innanu hedin me-gah hu u-ungnga yu winu newang yud edallem ni bitu, kaw anin ew ni diman tep Sabaduh? Inamtak et yu gegannuen ni nuhnuhen.” ⁶ Endi da penummang nunman et ida kaum-eneeneng.

Ya tugun ni pengippebabahan ni annel

⁷ Yan nunman ni wada hi Jesus di diman ni baley ni tu nekikannan ey tudda kaang-ang-anga etan tutu-un kamenggep ni kamampippilliw ni umyudung etan di yuddungngan ni kametbal. Et kan tuddan nunman ni tutu-un neayagan ey ⁸ “Hedin umlaw kayun an mekihhemmul di kasal, ey entan an yudung di yuddungngan ni kametbal. Tep hedin um-ali etan kametbal, ey ⁹ pea-allaw dakeyu etan ni nengayag ni hi-gayu et ya etan kametbal hu peyuddung tud yinudungan yu. Anggeba-ing hu yu ke-kalan di yuddungngan ni kametbal et kayu mei-tan di

yuddungnan ni nebabah ni tuu. ¹⁰ Kayyaggud hu hedin wada nengayag ni hi-gayu, heballi yudung kayud yuddungnan ni nebabah ni tuu, et hedin um-ali etan kambaley ey kantuy 'Agik, ka yudung eman di yuddungnan ni kametbal,' ey han ka limmaw ni umyudung diman. Et hedin hanniman, nanna-ud ni tettebalen dakaddan edum mun an nekihemul. ¹¹ Huyya tugun ku, tep ya tuun tuka peta-gey annel tu ey meibbabah ali. Nem ya tuun tuka pebabah hu annel tu ey meiddeyyaw ali."

¹² Kan Jesus etan ni nengayag ni hi-gatuy "Hedin mampehemmul ka, beken ida gagayyum mu niya aaggim ni kedangyan hu ayagim, tep eyyagan dakalli dama hedin mampehemmul ida et heni nebayadan hu mu nekihemulan. ¹³ Nem hedin mampehemmul ka, yadda newetwet, yadda nepikluy, yadda nepi-day et yadda nekulap hu ayagim, ¹⁴ et um-amleng ka, tep anin ni endi kabaelan dan memeyyad ni hi-gam, ey wadalli panyaggudam ni melpun Apu Dios ni penegguan tuddallin nangketey ni imbilang tun kayyaggud."

Ya a-abbig ni pekihemmulan di kad-an Apu Dios

(Matthew 22:1-10)

¹⁵ Dingngel etan ni hakey ni tuun nekikan ey kantun Jesus ey "Um-amleng etan tuun an mekikkan alid kad-an Apu Dios." ¹⁶ Hinumang Jesus ni a-abbig e kantuy "Wada etan tuun ninemnem tun mampehemmul et paeyag tudda dakel ni tuun an mekikkan. ¹⁷ Neidaddan emin hu kennen et itu-dak tu bega-en tun an

mengeyyag ni hi-gada. Kantun hi-gatuy 'Kan mun hi-gada ey, ikeyuy tep neidaddan law hu kennen.' ¹⁸ Nem emin ida etan tuun neaygan ey kanday endi inna-nu dan umlaw. Ya etan hakey ey kantuy 'Eggak um-ali, tep wada ginetang kun puyek et pakkaw ni nak ang-angen.'

¹⁹ Ya dama etan hakey ey kantuy 'Eggak um-ali, tep ginetang ku hampulun newang et nak ida kahakkehakkeyan ippatnan pan-elladu.' ²⁰ Et ya etan hakey ey kantuy 'Eggak um-ali, tep pakeahwak.'

²¹ Nambangngad etan bega-en di kad-an ni kan bega-en ni hi-gatu, et ehelen tu hu inhel ida etan ni tuun neaygan, ey bimmunget et kantuy 'Lakkay di dalan niyad mulkaduh et mudda pan-aygan hu nangkewetwet, yadda nedahuy, yadda nekulap niyadda nepi-day.'

²² Neba-ba-ba ey nambangngad etan bega-en tu ey kantuy 'Apu, inu-unnud ku inhel mu, nem kulang immalin tuu.' ²³ Kan etan ni kan bega-en ni hi-gatuy 'Lakkay idad keltad et yaddad dalan et piliten mudda dakel ni tuun um-ali, tep pinhed kun mepnu tuud baley ku. ²⁴ Nem ehelen kun hi-gam e endi, anin hakey ida etan ni tuun neaygan ni laputu hu menamtam ni indaddan kun hemmulen.' "

*Ya tuun mengu-unnud nan Jesus ey mahapul ni hi-gatu pakappinheden tu
(Matthew 10:37-38)*

²⁵ Hakey ni aggew ey dakel ida tuun nekilaw nan Jesus. In-ang-ang tun hi-gada et kantuy

²⁶ “Ya tuun neminshed ni mengu-unnud ni hi-gak ey pakkaw ni e-etteng hu peminshed tun hi-gak nem ya a-ammed tu, ya ahwa tu, yadda u-ungnga tu, yadda agitu, anin ya annel tu. Em, pakkaw hanneya pehding tu et han dammutun meibbillang ni disipol ku. ²⁷ Ey ya tuun eleg tu han-isipel ni mekihelheltap ni hi-gak ey eleg tuwak han-u-unnud.

²⁸ Hedin pinhed yun mengu-unnud ni hi-gak, ey mahapul ni pekannemnem yu. Henin etan ni tuun pinhed tun mengapyan et-eteng ni baley e pakkaw pekannemnemen tu hedin hanggela tun kapyae. ²⁹ Tep hedin inhamang tun ebuh etan baley ey na-puh pihhuh tu et eleg tu gibbuhen, ngi-ngi-ngian idan edum tun tuu. ³⁰ Kandalliy ‘Wada etan tuun nengilepun mengapyan et-eteng ni baley, nem eleg tu hanggela gibbuhen.’ ”

³¹ Kan Jesus mewan ey “Hedin wada patul ni pinhed tun gubbaten hu edum ni patul, mahapul ni pekannemnemen tu hedin dammutun apputen ni hampulun libun sindalu tu hu dewampulun libun sindalun buhul tu. ³² Nem hedin nemnemen tuy eleg tu han-apput, pakkaw ni um-itu-dak ni an mekihumangan ma-lat eleg ida matuluy ni manggubbat, nem manggayyum ida. ³³ Heni daman etan ni tuun neminshed ni mengu-unnud ni hi-gak e mahapul ni ittuppug tun hi-gak hu nemnem tu, tep hedin wada hin-appil ni u-unnuden tu e beken hi-gak ni ebuh ey eleg mambalin ni disipol ku.”

*Ya endi silbi tun ahin
(Matthew 5:13; Mark 9:50)*

34-35 Kantu mewan ey “Ya ahin ey kayyaggud tuka pansilbii. Nem hedin na-kal tamtam tu, man endi law silbitu ey eleg mabalin ni an pebanggad humman ni tamtam tu. Et humman hu, ibbeng ew katteg law. Ya neminhed ni mengngel nunyan inhel ku ey nemnemnem tu et awatan tu.” *

15

Ya a-abbig meippanggep ni kalneroh ni netalak (Matthew 18:12-14)

¹⁻² Hakey ni aggew ni kamantuttuddu hi Jesus ey wadadda kaman-emption ni buwis niyadda edum dan nangkeliwtan di kad-an tun mengngel ni tuka ituttuddu. Et yadda Pharisee niyadda kamantuttuddun Tugun Moses ey ida kamangnguddu e kanday “Huyya ngu daman tuu e kele tuka pekahhengguda eyadda nangkeliwtan ni tuu ey kamekikkan man anhan ni hi-gada?”

³ Hinumang idan Jesus ni a-abbig meippanggep ni netalak ni kalneroh. ⁴ Kantuy “Inna-nu hedin wada hakey ni tuun wada hanggatut ni kalneroh tu ey netalak hakey, kaw eleg tu hi-yana etan nahyam et heyam di pattullan et tu hamaken etan hakey ni netalak ingganah hemmaken tu? ⁵⁻⁶ Et hedin himmak tu, man-am-amleng ey pinhan tu et ienamut tu et kan tuddan gagayyum

---

* **14:34-35** 14:34-35 Ya keibbellinan tu huyya ey yadda neminhed ni mengu-unnud nan Jesus Christo e pakkaw ni pakan-nemnem tu, tep hedin eleg tu han-u-unnud tep wada edum ni pinhed tun u-unnuden, man endi silbi tun tu pengipatnaan ni mengu-unnud ni hi-gatu.

tu niya sinakdul tuy 'Kaemung itsu et man-am-amleng itsu, tep himmak ku netalak ni kalneroh ku.'

⁷ Henin nunman ni tuu e heni netalak tep ya liwat tu, nem entannit nantuttuyyu ey heni nehamak. E-helen kun hi-gayu e et-eteng amleng di Apu Dios di kabunyan ni pantuttuyyuan ni hakey ni tuun neliwatan, nem ya nahyam et heyam ni kanday kayyaggud ida et eleg mahapul ni mantuttuyyudda."

Ya etan palatah ni netalak

⁸ Kan mewan Jesus ey "Hipa pehding ni biin wada hampulun palatah tu ey netalak hakey, kaw eleg tu integri kengkeh et manegad malat peka-ang-angen tud emin di hulek ingganah hemmaken tu? ⁹ Et hedin himmak tu, eyyagan tudda gayyum tu niyadda sinakdul tu et kantuy 'Man-am-amleng itsu, tep himmak ku hu netalak ni palatah ku.'

¹⁰ E-helen kun hi-gayu e hanniman ida dama hu anghel Apu Dios e ida kaman-am-amleng hedin wada hakey ni tuun nantuttuyyun liwat tu."

Ya etan nantalak ni kat-agun laki

¹¹ Nan-ab-abig mewan hi Jesus e kantuy "Wada etan hakey ni tuun wada dewwan lakin u-ungnga tu. ¹² Entanni ey kan etan ni udidyan nan ameday 'Idwat mun hi-gak hu beltanen ku.' Et gedwaen ameda hu limmu tu et idwat tuddan nunman ni dewwan u-ungnga tu. ¹³ Nelabah pigan aggew ey inggang ni udidyan emin hu bineltan tu et hi-yanen tu baley ameda et

lumaw di edawwin bebley et tu legelegemen ni inu-ummah hu pihhuh tu et maumah emin. ¹⁴ Entanni ey wada bisil di kebebbebley diman ni linawwan tu et kameu-upa, nem endi law pihhuh tu. ¹⁵ Et an manemak ni pekittangdanan tu. Nambalin ni bega-en et ya ngunu tu ey mampaptek ni killum. ¹⁶ Neka-upa et anin namun kennen ni killum et kennen tu, nem endi anhan hu kaum-idwat ni kennen tu. ¹⁷ Entanni law ey tuka nemnemnema humman ni tuka panhelheltapi et kantud nemnem tuy: Dakel ida bega-en ama ey kamehewwahawwal kennen da. Ey iyyadya-ak di deya e metteyyak ni upak. Mambangngaddak ew di kad-an ama et kangku la ey ¹⁸ 'Ama, nanliwattak nan Apu Dios niya nambahullak ni hi-gam. ¹⁹ Eleggak law meibbillang ni u-ungngam, nem ibilang muwak anhan ni bega-en mu.' ²⁰ Humman hu ninemnem tun pehding tu et umgah ni mambangngad di baley ametu.

Neidawwi ni pay di baley da ey inimmatunan ametu ey kaman-am-amleng ni peteg ni nenangang ni hi-gatu. Nambesik hi ametun an menipngat ni hi-gatu et akwalen tu. ²¹ Kan nunman ni u-ungngatu ey 'Ama, nanliwattak nan Apu Dios niya nambahullak ni hi-gam. Eggak law meibbillang ni u-ungngam.'

²² Nem kan ametuddan bega-en tuy 'Papuut yu et yu alen hu kekakayyaggudan ni balwasi et pebalwasi yu eyan u-ungngak. Iha-ad yu singsing di kimeng tu niya patut di heli tu. ²³ Ey kayulli alan mateban kilaw ni baka et wateken yu et hamulen tayu et man-am-amleng

itsu. ²⁴ Tep huyyan u-ungngak ey heni netey, nem ay simmagu, netalak, nem ay nehamak.' Et ilepu dan man-am-amleng.

²⁵ Wada etan pengulwan di payew ni nunman. Et yan ennamutan tu e kamenetteng di baley da, ey dingngel tu gangha niya inang-ang tudda kameneyyaw. ²⁶ Inaygan tu hakey ni bega-en et ibegatu hipa gaputun daka pangganghai niya daka peneyyaw. ²⁷ Kan ni bega-en ni hi-gatuy 'Immanemut dedan etan agim et pepalsin amam hu kilaw ni baka ma-lat man-am-amleng itsu tep mategu hi agim.'

²⁸ Nem bimmunget etan pengulwan ey eleg tu pinhed ni umhegep di baley da. Et umhep hi ametu et tu a-alluken. ²⁹ Nem kantun ametuy 'Nebayag ni ingngunungunuan daka e heni-ak himbut ey endin hekey nak kinehing ni intugun mu. Nem endi indawat mun hi-gak anin ew ngun impah ni gelding et hamulen middan gagayyum ku. ³⁰ Nem yan nunyan immanemut eya u-ungngam ni nengumah ni pihhuh mu gapuh ni lawah ni bii ey impalsian mun mateban baka.' ³¹ Kan ametuy 'Hi-gam e u-ungngak ey wadawada kan kenayun di kad-an ku et emin hu limmuk ey ellam ni emin. ³² Kayyaggud tu man-am-amleng itsu tep heni netey hi agim, nem ey netagwan. Ey heni netalak, nem ay nehamak.' "

16

Ya etan lawah ni bega-en

¹ Wada mewan ina-abbig Jesus idan disipol tu e kantuy "Wada etan kedangyan ni wada

hakey ni bega-en tun kamengipaptek ni limmu tu. Entanni ey dingngel etan ni kedangyan e kau-ummahan etan ni bega-en hu pihhuh tu et ² paeyag tu et kantun hi-gatuy 'Kaw makulug eya dingngel kun muka u-ummaha pihhuh ku? I-lim ida neitudekan ni limmuk, tep me-kal kad ngunum.' ³ Kan nunman ni bega-en di nemnem tuy 'Hipa na-mu pehding ku, tep ay e-kalen da-ak di ngunuk ey eggak umkipuh ni mangge-ud niya nakka umbaing ni mangkekkeddew ni mahapul ku. ⁴ Nem anin, inamtak pehding ku ma-lat hedin me-kallak, man wadaddalli gagayyum kun memaddang ni hi-gak.'

⁵ Et ayagan tudda etan immutang etan ni kan bega-en ni hi-gatu et hakkehakkeyen tuddan inungbal. ⁶ Kantu etan ni nemangulun immutang ey 'Piga utang mun apuk?' Kan nunman ni immutang ey 'Hanggatut ni galon ni mansika.' Kan etan ni bega-en ni hi-gatuy 'Adyah etan neitudkan ni utang mu. Yudung ka et papuut mun hullulan et itudek mu e neliman ebuh utang mu.'

⁷ Kantu dama etan ni neikadwan immutang ey 'Piga utang mun apuk?' Kan etan ni neikadwan immutang ey 'Hanggatut ni kaban ni begah.' Kan nunman ni bega-en ni hi-gatuy 'Itudek mu hu newalun kaban ni ebuh.' ⁸ Yan nengamtaan ni apu tun meippanggep nunman ni impahding tu ey kantuy 'Hiyya numan e netalam ni peteg.' " Huyya ina-abbig Jesus et kantuy "Makulug ni yadda eleg mengullug ey nelalla-ing idan man-nemnem ni pehding da hedin wada ligat da nem yadda kamengullug. ⁹ Nem ya e-helen kun hi-

gayu ey hedin wada pihhuh yu, man baddangi yudda nangkewetwet, tep hakey alin aggew et endi silbitu hu pihhuh yu. Hedin huyya pehding yu, man et-eteng ali panyaggudan yun ingganah di kad-an Apu Dios.

¹⁰ Ya tuun kameiddinnel di hipaddan ekket ni balol ey kameiddinnel damaddad et-eteng ni balol. Et ya tuun illapu tun menekkew ni ekket ey lektattu et e-etteng hu tekkewen tu. ¹¹ Et humman hu, hedin eleg kayu meiddinnel di kinedangyan eyad puyek ni kameumma ey eleg kayu meiddinnel di kinedangyan di kabunyan ni kamannananeng. ¹² Tep hedin eleg mabalin ni meiddinnel ni hi-gayudda hu wadad puyek ni indawat Apu Dios, kaw tu iddawat ni hi-gayu etan panyaggudan alid meikadwan biyag yud kad-an tuh?

¹³ Eleg mabalin ni unnuden ni tuu hu dewwan ap-apu. Tep eleg tu amta hedin hipan hi-gada u-unnuden tu, et pinheden tu hakey, ey anggebehel tu hakey. Winu pihhulen tu hakey, ey peka-u-unnuden tu hakey. Henin pengu-unnudan nan Apu Dios e endi inna-nu yun mengu-unnud ni hi-gatu hedin ya kinedangyan hu gagamgaman yu.”

Yadda intuttuddun Jesus

(Matthew 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴ Yadda Pharisee e ya pihhuh hu daka gagamgami ey daka pippihula hi Jesus ni nangngelan dan inhel tu. ¹⁵ Nem kan Jesus ni hi-gaday “Yuka peang-ang-ang e kayyaggud kayu ma-lat tettebalen dakeyuddan tuu, nem hi Apu Dios ey

dakeyu kauh-uhdungi et amta tu nemnem yu. Ya tuun ebuh hu penettebalan ni edum dan tuu hu daka gagamgami ey bellawen idan Apu Dios.

¹⁶ Ya Tugun Moses et yadda intudek ida lan prophets Apu Dios ey neitenuttuddu ingganah eman ni kawedan John e kamemenyag. Et meip-palpun nunman ey kameittuttuddu hu meip-panggep ni nan-ap-apuan Apu Dios. Et yadda tuu ey daka ippatnan mengippillit ni meilla-kam di nan-ap-apuan Apu Dios. ¹⁷ Nem entan tu nemnem e endi silbin Tugun Moses, tep anin meummah hu puyek niya kabunyan et mannenneng ida humman ni Tugun, anin ni hakey ni ku-lit ni ebuh.

¹⁸ Ya lakin hi-yanen tu ahwa tu et mambintan ey in-abek tu hu ahwa tu. Ey ya etan lakin mengahwa etan ni biin hini-yan ni ahwa tu ey manliwwat dama.”

Ya etan kedangyan et hi Lasarus

¹⁹ Nan a-abbig mewan hi Jesus et huyya hu ina-abbig tu “Wada etan kedangyan e nangkenginan peteg emin hu balwasi tu niya wadan emin hu mahapul tu. Ey kamehewwahewwal hu kennen di baley tu. ²⁰ Ey wada dama hi Lasarus e anggehemmek tep newetwet ni peteg niya neg-ulid emin annel tu. Daka illaw di eheb ni baley nunman ni kedangyan et mambakbaktad diman. ²¹ Penghel tu et hedin wada imbeng nunman ni kedangyan ni hinewal tun kennen, ey hayuden tu. Et ida kaum-ali ahhu et daka himmuhimmusi hu gulid tu. ²² Hakey ni aggew ey netey humman ni newetwet et ilaw idan anghel Apu Dios di

kad-an Abraham. Entanni ey netey dama etan kedangyan et maikulung ²³ Huyyan kedangyan ey lehan tun peteg di impiernoh ni linawwan tu. Intangaw tu ey inang-ang tu hi Abraham ey wada hi Lasarus di kad-an tu, e humman la etan newetwet. ²⁴ Simmekuk et kantun Abraham ey 'Apu, hemek muwak anhan. Itu-dak mu hi Lasarus ma-lat anin ew ni itta-mel tun ebuh kimeng tud danum et ih-ihan tu dilak ma-lat metengninan ni ekket, tep nakka helheltapa atung ni apuy di deya.'

²⁵ Nem kan Abraham ey 'Unggak, nemnem mu e yan wada ka lad puyek ey nan-am-amleng ka tep wadan ingganah emin mahapul mu, nem hedin hi Lasarus katteg, man anggeheme-mek. Nem yan nunya, ey kaman-am-amleng hi Lasarus di deya et hi-gam hu kamanhelheltap. ²⁶ Hakey pay, ey edawwin peteg nambabattanan tayu, et eleg mabalin ni wada melpud yan umlaw ditan niya eleg mabalin ni wada melpud tan ni um-alidya.'

²⁷ Hinumang etan ni kedangyan et kantuy 'Anin anhan e ama Abraham, nem itu-dak mu tep hi Lasarus di baley di ama ²⁸ tep wada pay li-man agik. Et tugunen tudda ma-lat eleg ida dama um-lidya, tep nemahhig hu kapanhelheltapidya.'

²⁹ Nem kan Abraham ey 'Eleg mahapul, tep in-ama da Tugun Moses et yadda intuttudduddan prophets lan Apu Dios et dammutun humman ida u-unnuden da.'

³⁰ Kan mewan etan ni kedangyan ey 'Apu Abraham, daka kehhingadda humman, nem

hedin et wada netey ni mambangngad di kad-an da, ey nanna-ud ni kullugen da hu e-helen tu et mantuttuyyuddan liwat da.'

³¹ Nem hinumang daman Abraham et kantuy 'Eleg, tep hedin daka kehinga Tugun Moses et yadda prophets lan Apu Dios, ey kehingen da metlaing hu ittugun ni tuun umtagu.' "

17

Ya elaw ni liwat

(Matthew 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

¹ Kan Jesus idan disipol tu ey "Dakel hu kaumhulun ni kapanliwwasin tuu. Nem anggeheme etan tuun hi-gatu umhulun ni panliwwatan ni edum tu, tep nemahhig hu kastigu tu. ² Heballi ta-yunan hu buklew tun et-eteng ni batu et an lenengen di baybay nem ya etan hi-gatu an umhulun ni pengiwwallengan ni pakekulug tun tuka pengullug ni hi-gak. ³ Et humman hu, helipat-i yun kenayun hu yuka pehding.

Hedin wada nambahul ni hi-gayu, tugun yu et hedin mantuttuyyu, pesinsahi yu hu nambahulan tun hi-gayu. ⁴ Anin ni mangkeppitun mambehul hu hakey ni tuun hi-gayun han-aggew, nem mangkeppitun mantuttuyyu et hudhuden tun hi-gayu hu nambahulan tu ey mahapul ni pessinsahan yu humman ni tuu."

Ya meippanggep ni kapengullug

⁵ Kan idan disipol Jesus ni hi-gatuy "Thammad mu hu mika pengullug." ⁶ Hinumang Jesus e kantuy "Anin ni henin kainekekkeket ni bukel ni mustard hu yuka pengullug nan Apu Dios, nem

nehammad, ey dammutun kanyu etan ni keyew ey 'Kei-tan kad gawan baybay,' ey tu-wangun mei-tan.

Ya elaw ni bega-en

⁷ Inna-nu et dedan hedin wada bega-en yun yuka panggagga-ud niya yuka pampappattul ni kalneroh. Kaw makkaw et hedin dimmateng ni nalpud payew, man kanyun hi-gatuy 'Ikay kuma et mangan itsu'? ⁸ Eleg anhan. Tep inamtak et kanyuy 'Panhullul kan balwasim et ipaptek mu kennen ku et hedin negibbuhhak ni nengan, han ka nengan.' ⁹ Ey kaw makkaw et mansalamat kayu etan ni bega-en yu hedin inu-unnud tu inhel yun pehding tu? Eleg anhan tep humman ngu dedan hu ngunu tu. ¹⁰ Hanniman daman hi-gayu e entan tu nemnem hu ketbalan yun yuka pengu-unnudin Apu Dios, tep humman dedan hu mahapul ni pehding yu."

Ya nangkalan Jesus ni degeh ida etan ni hampulun tuun kamanleprosih

¹¹ Yan linawwan Jesus di Jerusalem ey nandalan di nambattanan ni provincia di Samaria et yad Galilee. ¹² Ida kamenetteng etan di bebley ey hinipngat da hampulun tuun kamanleprosih. ¹³ Eleg ida meihnup di kad-an Jesus, nem intekuk dan hi-gatu e kanday "Apu Jesus, hemek dakemi anhan."

¹⁴ Inang-ang tudda ey kantuy "Lakkayuy et yu peang-ang annel yu etan ni padi." Et ida kamenglaw ey na-kal degeh da.

¹⁵ Yan nenang-angan ni hakey ni hi-gada e na-kal degeh tu ey nambanggad di kad-an Jesus

et daydayawen tu hi Apu Dios. ¹⁶ Nandukkun di hinanggab Jesus et mansalamat. ISamaria humman ni tuu, beken ni Jew. ¹⁷ Kan Jesus ey “Tam hampuludda etan tuun na-kal degeh da. Kele eleg ida mambanggad etan heyam ni an mansalamat? ¹⁸ Kele ebuh eya iSamaria ni nambanggad ni nansalamat nan Apu Dios?” ¹⁹ Et kan Jesus etan ni tuu ey “Inah ka et lumaw ka. Ya muka pengullug hu nangkal ni degeh mu.”

*Ya nan-ap-apan Apu Dios
(Matthew 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Wadan pinhakkey ni nanmahmahan idan Pharisee nan Jesus e kanday “Pigan tu keillepuan ni pan-ap-apan Apu Dios?”

Kan Jesus ey “Endi pengamtaan hedin pigan tullu keillappuan ni pan-ap-apan Apu Dios. ²¹ Eleg mabalin ni kaney ‘Wadadya kapan-ap-apan Apu Dios’ winu ‘Wadad dimmun.’ Tep anin yan nunya et wadan hi-gayu nan-ap-apan Apu Dios.”

²² Et kan Jesus idan disipol tu ey “Wadalli aggew ni pinhed yun man-ap-apu-ak ni anin ew ngun han-aggew ni ebuh, nem eleg ali mabalin. ²³ Yallin nunman ey wadaddalli tuun menghel ni kanday ‘Immali hu Pengulwan ni emin ni tuu et wadad dimmun.’ Ey kan alin edum ey ‘Wadadya.’ Nem entan tullu kulug ida humman. ²⁴ Tep ya keibbanggad e hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey henillin kedyam e man-amta, tep mebnangan hu puyek niya kabunyan. ²⁵ Nem mebukkul ni kehgingen

da-ak ey panligligat da-ak ni peteg idan tuun nunya.

²⁶⁻²⁷ Ya pehpehding idan tuun ellian kulli ey henin impahpahding ida lan tuu eman ni ketaggun Noah e eleg dan hekey nemnema hi Apu Dios, tep ebuh enekkaekkan, niya innuinum niya pengahwaan da hu daka nenemnema. Entanni ey immali lebeng ey nalbengan ida et mangkatey ida tep eleg ida mandaddan, et ebuh di Noah ni natdaan tep himmegep ida etan di bapor. Hanniman idalli dama tuun ellian kulli mewan di puyek e eleg idalli mandaddan.

²⁸⁻³⁰ Hanniman mewan eman lan ketaggun Lot e eleg nemnemaddan tutu-u hi Apu Dios tep ebuh kennen da, ya innumen da, ya gatagatang, ya tanetanem, niya memehwat ni baley ni impahpahbudan da. Entanni ey impalaw Apu Dios hu apuy di diman Sodom et mangkagiheb ida tuudman, et ebuh di Lot ni bimmesik ni nunman ni aggew. Em, wadalli hakkeyey pan-ippahding tu hu imminghan tuka pehpehding ni kewa-wawa ingganah medettengan hu ellian ku mewan di puyek.

³¹ Yan nunman alin ellian ku mewan ey hedin neipaddih ni ya etan tuu ey wadad dallin, ey pakkaw ni eleg umhegep ni an mengellan ngunut tud bawang. Ey ya etan tuun wadad payew ey pakkaw ni eleg mantaktaktak ni um-anemut di bebley. *

³²⁻³³ Nemnem yu hu neipahding eman lan ahwan Lot, tep kamandewadewan mengu-unnud

---

* **17:31** 17:31 Ya keibbellinan tu huyya ey mahapul ni mandadaddan itsun kenayun ni ellian Jesus.

ni ehel Apu Dios. Ya tuun ebuh hu neitu-wan tu eyad puyek ni tuka nemnemnema ey endi silbitu, tep endilli biyag tun endi pappeg tud kad-an Apu Dios. Nem ya tuun tuwak kapaka-unnuda, anin ni humman umhulun ni ketteyyan tu, ey hi-gatu meidwatan ni biyag ni endi pappeg tu. ³⁴ E-helen kun hi-gayu, e yan nunman alin ellian ku mewan di puyek ey hedini wada dewwan neugip di hakey ni abek ey ewwiten ku etan kayyaggud elaw tu et mehi-yan etan lawah elaw tu. ³⁵⁻³⁶ Ey hedini wada dewwan biin kamambeyyu ey ewwiten ku etan kayyaggud elaw tu et mehi-yan etan lawah elaw tu.” †

³⁷ Yan nangngelan dan nunya ey kandan Jesus ey “Attu keippahdingan idallin nunya?” Kan Jesus ey “Hedini attu kad-an ni netey, ey yadman dama kad-an idan kamengngan ni annel ni netey.” ‡

18

Ya etan nebalun bii niya etan huwet

¹ Huyya intuttuddun Jesus idan disipol tu malat eleg ida uminglay ni mandasal. ² Kantuy “Wada etan huwet di hakey ni bebley ni endi takut tun Apu Dios niya endi tuka pengibbillang idan tuu. ³ Yad bebley nunman ni huwet, ey wada dama etan nebalun biin wada nambahul

---

† **17:35-36** 17:35 Yad edum ni neitudek ey wada verse 36 e kantuy “Hanniman ida daman etan ni dewwan lakin wadad payew e ewwiten ku hu hakey.” ‡ **17:37** 17:37 Ya keibbellinan nunyan inhel Jesus ey “Hedini attu kapanha-adin tuu, ey yadman hu penuwetan Apu Dios ni hi-gatu.”

ni hi-gatu. Kaman-inlaw humman ni biid kad-an nunman ni huwet et tuka ibbagabagan ippanuh tu nambahulan ni hakey ni tuun hi-gatu. ⁴⁻⁵ Nem nebayag ey eleg hengnguda etan ni huwet hu kaibbagan nunman ni nebalun bii. Nem entanni ey kantud nemnem tuy 'Anin ni eleggak umtakut nan Apu Dios niya endi nakka pengibbillang ni tuu ey heballi ew baddangak tep e-eggel ni immali humman ni nebalun biin mambeggan baddang et nakka peinglay.' " *

⁶ Entanni ey kan Apu Jesus ey "Dingngel yu hu impahding nunman ni huwet ni endi tuka pengibbillang ni tuu, nem entanni kaya ey binaddangan tu etan bii. ⁷ Et humman hu, nema-ma ngu hi Apu Dios e mahmek niya tuka dedngela dasal idan tuu tu. Em, makulug ni tuka baddangidda tuu tun kamandasadasal ni kewa-wa-wa niyan kahilehileng. ⁸ Dengel yu, tep e-helen kun hi-gayu e hi Apu Dios ey makulug ni tuka gagannuan baddangan ida pinili tun tuu tu. Nem yallin ellian ku e Pengulwan ni emin ni tuu ey piga na-mu ha-kupan kun nanengtun kamengullug ni hi-gak?"

Yadda etan dewwan tuun nandasal di Tempol

⁹ Wada ina-abbig Jesus ni meippanggep ida etan ni tuun kamampahhiyan kanday kayyaggud ida ey daka pihhula edum dan tuu. ¹⁰ Kantuy

---

* **18:4-5** 18:4-5 Ya inhel etan ni huwet ni kantuy "tep nakka peinglay," ey ya ustuh ni inhel tu ey kantuy "Pedekket alin eyan bii hu matak." Ya keibbellinan tu ey "Lawah ali e-ehhelen eyan biin meippanggep ni hi-gak et endilli law lispituh idan kebebleyan kun hi-gak."

“Wada dewwan tuun an nandasal di Tempol. Ya hakey ey Pharisee, ey ya hakey ey kaman-
emmung ni buwis e maheul ni tuu.

¹¹ Immehneng etan Pharisee ni mandasal et kantuy ‘Apu Dios, nakka mansalamat ni hi-gam tep kayyagguddak e bekennak ni henin edum ni tuu e matelam ey lawah elaw da ey daka i-abek ahwa da. Ey nakka mansalamat tep kayyagguddak nem yan eya tuun kaman-
emmung ni buwis.

¹² Nakka mantetpel ni mandasal ni dewwan aggew ni hanlingguan niya emin nakka lelmua ey daka kaippatali.’

¹³ Ya dama etan kaman-
emmung ni buwis ey an neappil ey inyuung tu gapuh ni baing tu et mandasal. Tuka pantel-uga pagew tu tep kamantuttuyyun liwat tu et kantuy ‘Apu Dios, hemek muwak anhan, tep nanliwattak.’”

¹⁴ Et kan Jesus ey “E-helen kun hi-gayu e ya etan kaman-
emmung ni buwis ey immanemut e dingngel Apu Dios hu dasal tu, nem ya etan Pharisee ey eleg tu hanguden hu dasal tu. Tep ya tuun tuka peta-gey annel tu ey meibbabah ali. Nem ya tuun tuka pebabah hu annel tu ey metbal ali.”

*Ya kapengibbillang Jesus idan u-ungnga
(Matthew 19:13-15; Mark 10:13-16)*

¹⁵ Wadadda tuun nan-i-li dadda u-ungnga dan dadda pekeppan Jesus ma-lat idasalan tudda. Nem inang-ang idan disipol tu ey imbunget dadda, tep kanday daka helli-waa hi Jesus.

¹⁶ Nem inaygan Jesus ida et yadda u-ungnga da et kantuddan disipol tuy “Entan tu ika-leg ellian

idan u-ungngad kad-an ku, tep yadda etan tuun henin elaw idan eyan u-ungnga hu elaw da hu meilla-kam di nan-ap-apuan Apu Dios. ¹⁷ E-helen kun hi-gayu e mahapul ni iddinel ni tuu hi Apu Dios ni henin kapengiddinel ni u-ungngan kapemaptek ni a-ammed da et han maila-kam di nan-ap-apuan Apu Dios.”

*Ya etan kedangyan ni tuu
(Matthew 19:16-30; Mark 10:17-31)*

¹⁸ Wada etan ap-apun kantun Jesus ey “Kayyaggud ni Apu, hipa pehding ku ma-lat wada biyag kun endi pappeg tu?”

¹⁹ Hinumang Jesus et kantuy “Kele kammuy kayyagguddak? Endi edum ni kayyaggud, nem ebuh hi Apu Dios. ²⁰ Amtam ida intugun Apu Dios ni kantun ‘Entan tu iebek ahwam, entan patey mu, entan panekew mu, entan pan-itek mu niya u-unnud mudda a-ammed mu.’”

²¹ Kantun Jesus ey “Tam inenu-unnud kun emin ida huttan, meipalpu eman ni keu-ungngak et ingganah ni nunya.”

²² Dingngel Jesus huyyan inhel tu ey kantun hi-gatuy “Nem wada hakey ni kulang mu. Lakkay et mu igtang ni emin lesum et idwat muddan newetwet ma-lat meidwatan kallin et-eteng ni kinedangyan di kad-an Apu Dios. Ipahding mudda huyya et pakilaw kan hi-gak.”

²³ Nem yan nangngelan etan ni tuun nunyan inhel Jesus ey limmemyung, tep kedangyan ni peteg. ²⁴ In-ang-ang Jesus etan ni kedangyan et kantuy “Neligat hu kedangyan ni meilla-kam di nan-ap-apuan Apu Dios. ²⁵ Em, nelallakkah hu

kamel ni um-usip di telek ni lubay nem ya an keilla-kaman ni kedangyan di nan-ap-apuan Apu Dios.”

²⁶ Kan idan nangngel ey “Kaw! Et hipadda tep hu dammutun mehellakniban?” ²⁷ Nem kan Jesus ey “Ya tuu ey endi kabaelan tun menellaknib ni annel tu. Nem hi Apu Dios ey han-ipahding tun emin.”

²⁸ Kan Peter ey “Nem inna-nun hi-gami, inwal-leng min emin et mekikillaw kamin hi-gam.”

²⁹ Kan Jesus ni hi-gaday “Dengel yu tep e-helen kun hi-gayu e makulug ni emin tuun meni-yan ni baley da, ya ahwa da, ya agida, ya a-ammed da niya u-ungnga da, tep ya neminhed dan hi-gak niya neminhed dan mengippeamtan nan-ap-apuan Apu Dios ³⁰ ey hi-gada meidwatan ni panyaggudan dan peteg. Et yallin hakey ni aggew ey wadalli biyag dan endi pappeg tu.”

*Ya pitlu tun penghelan Jesus ni ketteyyan tu
(Matthew 20:17-19; Mark 10:32-34)*

³¹ Ingkuyug Jesus ida disipol tud a-allaw tu et kantuy “Umlaw itsud Jerusalem, tep yadman amnuan ni emin ni intudek ida lan prophets Apu Dios ni meippahding ni hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu. ³² Ellan da-ak idallin beken ni Jew et heghegnuden da-ak ey ba-iba-ingen da-ak niya pan-inlulupdaan da-ak. ³³ Pambe-igen da-ak ali et pateyen da-ak. Nem yallin katlun aggew ey metegguannak.” ³⁴ Nem eleg dan hekey awatan niya eleg da amta humman idan inhel tun hi-gada.

*Ya nangkalan Jesus ni kulap etan ni tuu
(Matthew 20:29-34; Mark 10:46-52)*

³⁵ Yan kamenetteng hi Jesus di Jerico ey wada nekulap ni yimmudung di gilig ni keltad ni kamangkedekedew. ³⁶ Dingngel etan ni nekulap hu kapankelebbahiddan dakel ni tuu ey kantun hi-gaday “Kele hipa kamekapkapy?” ³⁷ Kanday “Kamangkelebbah hi Jesus di Nazareth.”

³⁸ Ey pinhakkeyey simmekuk et kantuy “Apu Jesus e helag David, hemek muwak anhan!”

³⁹ Ey imbunget ida etan ni tuu e kanday uneneeng. Nem tu anhan law kapan-eleta tekuk tu et kantuy “Apu e helag David, hemek muwak anhan!”

⁴⁰ Immehneng hi Jesus et ehelen tun illaw da etan nekulap di kad-an tu. In-ali da ey kan Jesus ni hi-gatuy ⁴¹ “Hipa pinhed mun pehding kun hi-gam?” Kantuy “Apu, pinhed kun e-kalen mu kulap ku.”

⁴² Kan Jesus ey “Me-kal law kaya kulap mun nunya tep ya muka pengullug ni hi-gak.”

⁴³ Pinhakkeyey kaum-ang-ang law hu mate tu et maikuyug nan Jesus et daydayawen tu hi Apu Dios. Emin ida etan tuun nenang-ang ey daka daydayawa dama hi Apu Dios.

19

Ya nan-amtaan di Jesus nan Sakeyus

¹ Kamangkelebbah di Jesus di Jerico ² ey wadadman etan kedangyan ni peteg ni tuu e hi Sakeyus, tep hi-gatu hu ap-apuddan kamanemmung ni buwis. ³ Pinhed tun ang-angen hi

Jesus, nem ansikkey hi-gatu et eleg tu han-ang-ang tep dakel tuu et kamehennii. ⁴ Et ya impahding tu, ey nambesik et mabukul et an kumlab di keyew e sycamore ma-lat ang-angen tu hi Jesus hedin melebbeh diman. ⁵ Dimmateng hi Jesus di petek tu ey sinengaw tu et kantuy “Sakeyus, papuut mun man-eyyuhu, tep pemengngili-ak di baley yun nunya.” ⁶ Impapuut nan Sakeyus ni nan-ayuhu et man-am-amleng ni nengikuyug nan Jesus di baley tu. ⁷ Nem ida kamangngungudu hu tuun nenang-ang ni linawwan Jesus di baley Sakeyus ey daka tumtumbuka e kanday “An impamengili hi Jesus di baley ni nekalliwtan ni tuu.”

⁸ Nem immehneng hi Sakeyus di kad-an Apu Jesus et kantun hi-gatuy “Apu, iddawat ku kagedwah ni kinedangyan kuddan newetwet ey hedin wada sinelam ku, pangki-pat kun beyyadan.”

⁹ Kan Jesus ni hi-gatuy “Yan nunyan aggew ey mehellakniban idan emin hu wadad baley yu, tep impeang-ang mu e helag dakan Abraham tep ya muka pengullug. * ¹⁰ Tep hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey immali-ak di deya e puyek ni menellaknib idan tuun neidawwin Apu Dios ma-lat meidagyum idan hi-gatu.”

*Ya etan bega-en et ya etan pihuh ni impatnged
ni apu tun hi-gatu
(Matthew 25:14-30)*

---

* **19:9** 19:9 Ya kaeibbellinan nunya ey hi Sakeyus ey wada law hu tuka pengullug e heni lan Abraham. Ang-ang yu Romans 4:3 et ya verse 12.

¹¹ Yan nunman ni kamandeddengngel ida etan tutu-u ey nan-a-abbig hi Jesus ni meippanggep ni dettengan ni nan-ap-apuan Apu Dios. Et gapu tep neihnup idad Jerusalem ey kan da na-mu nem hedin umdateng hi Jesus di diman ey ang-angen da law hu keilleppuan ni nan-ap-apuan Apu Dios. ¹² Kan Jesus ey “Wada etan kedangyan ni ap-apun neayagan di edawwin bebley ma-lat tu dawaten hu kelebengan tun man-ap-apu ey han ali mambanggad. ¹³ Yan eman ni eleg pay ni lumaw ey inaygan tudda etan hampulun bega-en tu et idwatan tuddan hanggagatut ni pihhuh. Kantun hi-gaday ‘Ipaptek yu huyyan indawat ku. Huyya pampuunnan yu et hedin wada genansahen yu, kenamung alin keibbanggadan ku.’

¹⁴ Nem wadaddan kebebleyan tu hu anggebel da hi-gatu et pangunud dadda hu edum dan an menghel ni hi-gatu e eleg da peminhed hi-gatun man-ap-apu. ¹⁵ Nem anin ni hanniman et hi-gatu metlaing hu nan-ap-apu. Immanemut et aygan tudda etan bega-en tun nengidwatan tun pihhuh ma-lat amtaen tu hedin piga nambalanan ni pihhuh da.

¹⁶ Ya etan nebukul ni immali, ey kantuy ‘Apu, ya etan pihhuh ni indawat mun hi-gak ey neminhampulun dimmakkel.’ ¹⁷ Kan etan ni ap-apu ey ‘Kayyaggud kan bega-en ey kakameiddinell, tep anin ni ekket hu indawat kun hi-gam et impaptek mu. Et humman hu, pan-ap-apu dakad hampulun bebley.’

¹⁸ Immali dama etan neikadwan bega-en ey kantuy ‘Apu, ya etan pihhuh ni indawat mu ey

neminlimman dimmakkel.’ ¹⁹ Kan etan ni ap-apun hi-gatuy ‘Man-ap-apu kad liman bebley.’

²⁰ Immali ngu etan neikatlu ey kantuy ‘Adyadeh etan pihhuh ni indawat mun hi-gak. Yan nunman ni nengidwatan mu ey linibutan kun luput et itluk. ²¹ Simmakuttak ni hi-gam tep inamtak e mabunget ka. Muka ella hu beken ni limmum niya muka ennia beken mu intanem.’

²² Kan etan ni ap-apun hi-gatuy ‘Lawah ka! Eleg ka meiddinel. Ya inhel mu hu mengastigun hi-gam. Inamtam e mabungettak ey nakka ella hu beken ku limmu niya nakka ennia hu beken ku intanem, ²³ ey kele mu intalun ebuh pihhuh ku? Gullat et mu inha-ad di bangkoh ma-lat yan nunyan nambangngadan ku ey wada ekket ni nei-dum.’

²⁴ Et kan tudda etan idan bega-en tun kaman-eh-ehneng ey ‘Yu ala pihhuh kun hi-gatu et yu idwat etan ni bega-en ni kedaddakkelan limmu tu.’ ²⁵ Kan idan bega-en tuy ‘Apu, kele hi-gatu an pengidwatan ey dakel law pihhuh tu?’

²⁶ Kan etan ni ap-apu ey ‘E-helen kun hi-gayu e ya tuun ippaptek tu wadan hi-gatu ey meduman. Nem ya etan tuun eleg tu ippaptek hu wadan hi-gatu ey anin ya etan ekket ni wadan hi-gatu et meendi. ²⁷ Hedin yadda etan tuun eleg meminhed ni hi-gak hu man-ap-apu et patey yuddad hinanggak.’ ”

*Kan idan tuu ey hi Jesus hu intu-dak Apu Dios
(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; John 12:12-19)*

²⁸ Negibbuh ni ina-abbig Jesus huyya et ibub-bukkul daddan edum tun limmaw di Jerusalem. ²⁹ Ida kamenetteng di Betpage niyad Betania di Duntug e Olibah ey impabukul tudda dewwan disipol tu, ³⁰ kantun hi-gaday “Ibubbukkul yu la eman di bebley. Hedin umdateng kayu, ang-angen yu la kilaw ni kebayyu † ni eleg ni metakkayan. Ukah yu iket tu et i-li yudya. ³¹ Hedin wada tuun kantun hi-gayuy ‘Kele yuka pan-ukaha iket ni kebayyu?’ kanyuy ‘Tep mahapul Apu tayu.’ ”

³² Limmaw ida etan dewwan impabukul Jesus ey makulug inhel tu. ³³ Yan daka pampeng-gukkahin iket etan ni kebayyu ey kan etan ni kankebayyu ey “Kele yuka pan-ukkaha iket tu?” ³⁴ Inhumang da etan inhel Jesus ni hi-gada e kanday “Em, tep mahapul ni Apu tayu.”

³⁵ Inlaw da etan kebayyud kad-an Jesus et idpen da edah ni balwasi dad beneg nun-man ni kilaw ni kebayyun pantakkayan Jesus. ³⁶ Kamenglaw di Jesus ey nan-ekal idan tutu-u hu edah ni balwasi da et pan-iap-ap dad keltad ni dellanen Jesus ni penaydayaw dan hi-gatu.

³⁷ Kamenetteng hi Jesus di kamedayyud Duntug e Olibah ey emin ida kamekikkillaw ni hi-gatu ey nansalamat idan Apu Dios niya dinay-dayaw da gapuh idan inang-ang dan impahding Jesus. ³⁸ Kanday “Kamedeyyaw eya ap-apun

---

† **19:30** 19:30 Huyyan klasih ni kebayyu ey donkey. Hedin nantakkay hu patul di donkey, ey peang-ang tu e linggep in-ali tu. Nem hedini ya ustuh ni kebayyu hu nantakkayan tu, man mekiggubbat.

intu-dak Apu Dios. In-ali tu linggep Apu Dios. Dayaw tayu hi Apu Dios e Keta-ta-geyyan.”

³⁹ Kan idan edum ni Pharisee nan Jesus ey “Apu, ehelim ida eya disipol mu et umi-ineng ida.” ⁴⁰ Hinumang Jesus et kantuy “E-helen kun hi-gayu e hedim um-i-ineng ida ey yadda eya batu hu mengitkuk ni penaydayaw dan hi-gak.”

Ya et-eteng ni hemek Jesus idan tuud Jerusalem

⁴¹ Kamenetteng hi Jesus di Jerusalem et iang-ang tudman ey kamanlelewwa tep ya hemek tuddan tuudman, ⁴² kantuy “Gullat et ni kin-ulug yuwak e kakelpuin linggep, ey wada et hu linggep yu. Nem eleg law mabalin. ⁴³ Medettengan ali aggew ni ellian idan buhul yu et liktuben dakeyu et eleg kayu pakabsik. ⁴⁴ Bahbahen dalli eya bebley yud Jerusalem ey pampetteyen dakeyu niyadda u-ungnga yu. Ey pakabbahbahen dallin emin. Endilli hakey ni batun neikapyan mannenneng di neiha-adan tu. Hanniman ali mekapkapyu, tep eleg yuwak ebbuluta e intu-dak Apu Dios ni menellaknib ni hi-gayu.”

Ya linawwan Jesus di Tempol

(Matthew 21:12-17; Mark 11:15-19; John 2:13-22)

⁴⁵ Entanni ey himmegep hi Jesus di Tempol ey nan-ipa-hep tudda hu kamanggettang di bawang, ⁴⁶ et kantuy “Ya neitudek ni ehel Apu Dios e kantuy ‘Ya baley ku ey kapandasali.’ † Nem ay impambalin yun kapanggettangi et panekewan

† 19:46 19:46 Isaiah 56:7

yun pihhuh idan kaum-alin mandasal, tep yudda kahe-ula.”

⁴⁷ Et neipalpun nunman ey yadman Tempol hu kapantuttudduin Jesus ni kewa-wa-wa. Yadda ap-apuddan padi et yadda kamantuttuddun Tugun Moses et yadda ap-apuddan Jews ey ida kaumnenemnem ni pehding dan memettey ni hi-gatu. ⁴⁸ Nem endi inna-nu da, tep emin ida tuu ey daka pakakkkulluga tuka ittuttuddu.

20

Ya kelebengan Jesus ni mantuttuddu niya mengippahding idan pinhed tu

(Matthew 21:23-27; Mark 11:27-33)

¹ Hakey ni aggew e kamantuttuddu hi Jesus di Tempol meippanggep ni et-eteng ni impem-inhed Apu Dios ey immaliddad kad-an tu hu ap-apuddan padi, yadda kamantuttuddun Tugun Moses, niyadda ap-apuddan Jews ² et kandan hi-gatuy “Hipa kelebengan mun mengippahding ida eyan muka pehpehding? Hedin wada kelebengan mu, hipa ni-ngangu nengidwat?” *

³ Hinumang Jesus e kantuy “Wada ni dama ibbagak ni hi-gayu et hannak humanga huttan.

⁴ Hipa nengitu-dak nan John ni memenyag, ya tuu winu hi Apu Dios?”

⁵ Imbagan Jesus humman ey nan-uungbal ida e kanday “Hedin kan tayuy ‘hi Apu Dios,’ kan tulliy ‘Nem tamey eleg yu kulugen hu intuttuddun John.’ ⁶ Hedin kan tayu mewan ey ‘Ya hu tuu nengitu-dak,’ ey umtengba ida eya tutu-u, tep

---

* **20:2** 20:2 Huyya elaw ni daka pengehingin hi-gatu.

daka kulluga e hi John ey prophet Apu Dios.” ⁷ Et humangen da e kanday “Tawwey, eleg mi amta nengitu-dak nan John.”

⁸ Ey kan Jesus ni hi-gaday “Hedin hanniman, eggak tep dama e-helan hi-gayu hu nengidwat ni hi-gak ni kelebengan kun kamengippenahding eyan nakka pehpehding.”

Ya a-abbig meippanggep etan ni puyek ni netaneman ni grapes

(Matthew 21:33-46; Mark 12:1-12)

⁹ Intuluy Jesus ni mantuttuddu e impan-inna-abbig tun hi-gada meippanggep etan ni tuun nantanem ni grapes. Kantuy “Wada etan tuun sinamman tu mahkang ni puyek tun grapes. Impaebang tu et paipaptek tu et lumaw di edum ni bebley et mabeyag alidman. ¹⁰ Nedateng humman ni intanem tu et itu-dak tu hakey ni bega-en tun an mengellan dewatu. Nem ya kumedek impahding idan etan ni nan-abang ey nanheplat da humman ni bega-en et pan-itu-dak da e endi indawat dan dewwan apu tu.

¹¹ Immitu-dak mewan etan kampuyek ni hakey ni bega-en tu, nem nambaig da et ba-iba-ingen da et paenamut da et endi mewan indawat da.

¹² Intu-dak tu hu meikkatlun bega-en tu, nem liniputan da et pan-itu-dak da. ¹³ Entanni ey kan etan ni kampuyek ey ‘Hipa na-mu pehding ku? Pangngu et itu-dak ku eya u-ungngak ni nakappinhed ku. Wada et anhan ni be-ingan da et lispituhed da.’

¹⁴ Nem inang-ang ida etan ni nan-abang nunman ni puyek etan u-ungngan kan puyek ey

nan-ungbal ida e kanday 'Immali u-ungnga tun memeltan ni puyek tu. Pandada-da itsu et pateyen tayu et pampuyek tayu eya puyek ni beltanen tu.' ¹⁵ Et ilaw dad ba-hil etan ni puyek et da pateyen diman."

Et kan Jesus ida etan ni kameneddenggel ey "Hipalli na-mu pehding etan ni kampuyek etan idan kamampaptek ni nunman ni puyek tu? ¹⁶ Makulug anhan et tudda pepettey etan kamampaptek ni puyek tu, et pepaptek tun edum ni tuu."

Kan ida etan ni kamandeddenggel ey "Eleg et anhan na-mu i-abulut Apu Dios ni an meippahding humman."

¹⁷ Intekel nan Jesus ni hi-gada et kantuy "Hipa tep pinhed tun e-helen etan neitudek ni kantun 'Ya etan batun binelaw idan kamengapyan baley ey humman anhan law hu impambalin Apu Dios ni kekakkayyaggudan ni meikkapyad baley.' †

¹⁸ Emin tuun man-e-gah etan di batu ey mangkehpung tu-ngal da niya mangkemitmit ni peteg etan ippiten nunyan batu."

¹⁹ Inamtadda etan ni kamantuttuddun Tugun Moses et yadda ap-apuddan padi e hi-gada hu nengipadngelan Jesus ni a-abbig tu et pinhed dan pedpap ni nunman, nem sinekutan dadda tuun kamengu-unnud ni hi-gatu.

*Ya pambeyyadan ni buwis nan hi Cesar e ap-
apud Rome*

(Matthew 22:15-22; Mark 12:13-17)

---

† **20:17** 20:17 Psalm 118:22-23

²⁰ Entanni et da law kahellipati hu pambahhulan Jesus et menu-dak idan an meneddenggel ni meihlan e-helen tu et hedin wada, ded-eken da et paela dan gubernor ma-lat bistigalen tu. ²¹ Yadda etan neitu-dak ey daka hinbaggai e kanday “Apu, amta mi e neiptek emin muka e-hela ey muka ittuttuddu hu makulug ni elaw Apu Dios. Nan-inggeh muka pengibbillang ni tuu e endi muka pengippahhigi. ²² Imayah, ehel mun hi-gami, kaw kamei-ebbulut di Tugun Moses e hi-gatsun Jews ey mambeyyad itsun Cesar e ap-apud Rome ni buwis winu eleg?”

²³ Nem inamtan Jesus e ida kaumhamahamak ni pebehul dan hi-gatu et kantun hi-gaday ²⁴ “Ukat kayun palatah et ang-angen tayu ah. Hipa kan-angah niya kan-ngadan eyan wada eyad palatah?” Kanday “Tam hi Cesar.”

²⁵ Et kantuy “Idwat yun Cesar hu lebbeng tun meidwat ni hi-gatu ey idwat yun Apu Dios hu lebbeng tun meidwat ni hi-gatu.”

²⁶ Dingngel da humman ni impanumang tu ey endi law hu pengigga-dulan dan pempapan dan hi-gatud, tep endi dingngel dan neihlan inhel tud hinangngaddan tutu-u. Natngadda et neala law et umi-ineng ida.

*Ya meippanggep ni ketegguan ali
(Matthew 22:23-33; Mark 12:18-27)*

²⁷ Entanni ey wadadda dama immalin Sadducee di kad-an Jesus. Humman idan tuu ey kanday eleg meteggui tuun netey. ²⁸ Kandan Jesus ey “Apu, intuttuddu lan Moses e hedin netey hu hakey ni laki ey endi u-ungnga tu, man

mahapul ni ahwaen ni agi tun laki etan biin nebalu ma-lat hedin man-ungngadda, man meib-billang ni u-ungnga da etan ni netey. ²⁹ Inna-nu tep hedin heninnuy neipahding: Wadadda pitun lalakkin han-aaggi. Nelahin etan pengulwan da, nem netey ey endi u-ungnga da etan ni ahwa tu. ³⁰⁻³² Bineltan ni hened humman ni ahwan pengulwan ey netey dama ey endi u-ungnga da. Hanniman mewan neipahding ni neikatlu. Nambelbantan dan pitun han-aaggi etan bii ey netey idan emin ey endi u-ungnga da. Entanni ey netey law dama etan bii. ³³ Et inna-nu tep hedin medettengan ali hu ketegguan emin ni nangketey, hipalli kan-ahwan nunman ni bii ey nambelbantan idan pitun han-aaggi?"

³⁴ Hinumang Jesus e kantuy "Kamampaan-aahwa hu lalakki niya bibi-i eyad puyek, ³⁵ nem yaddalli etan metegguan ni meidwatan ni biyag ni endi pappeg tu ey eleg idalli law man-aahwa ³⁶ niya eleg ida mettey, tep heniddallin anghel di kabunyan. Hi-gada hu u-ungngan Apu Dios tep hi-gadalli etan metegguan. ³⁷ Ya ketegguan idan nangketey ey makulug. Anin lan hi Moses et inamta tu e makulug huyya. Ya kei-ang-angan tu ey ya etan intudek tu meippanggep ni nan-hummanganan dan immehelan Apu Dios etan di kamantettebbel ni kekkeyyew, e ya inhel tu ey hi-gatu hu Dios nan Abraham, hi Isaac, ni hi Jacob. ³⁸ Et huyya pengamtaan tayu e humman idan aammed tayu ey netey ida, nem eleg ibbilang Apu Dios idan netey, tep tegguen tuddalli emin tuu tu. Hi-gatu ey Dios idan mategu, beken ni yadda netey. Hi Apu Dios ey tuka ibbilang

ni mategudda emin hu kamengullug anin idan netey.”

³⁹ Kan idan edum ni kamantuttuddun Tugun Moses ey “Apu, neiptek ni peteg inhumang mu.”

⁴⁰ Et wada law hakkeyey ida kaumbaing ni memabbaggan hi-gatu.

Ya meippanggep etan ni pinutuk Apu Dios ni Christo

(Matthew 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Kan Jesus ni hi-gaday “Kele kan idan tuuy ‘Hi Christo e ittu-dak Apu Dios ni mengippaptek ni tuu ey helag David?’ ⁴²⁻⁴³ Tep ya inhel David di intudek tun Psalms ey kantuy:

Kan Apu Dios etan ni Apuk e hi Christo ey ‘Yudung kad winannan ku ingganah ap-puten kuddan emin buhul mu.’ ‡

⁴⁴ Nemnem yu kedi, hedin kaibbilang David hi Christo ni Apu tu, inna-nu tu humman hedin helag David hi Christo?”

Ya lawah ni elaw idan kamantuttuddun Tugun Moses

(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Ida kamandeddenggel etan tuu ey kan Jesus idan disipol tuy ⁴⁶ “Helipat-i yu et eleg yu u-unnuden hu elaw idan kamantuttuddun Tugun Moses. Ida kamambalwasin andukkey ma-lat immatunan idaddan tutu-u e mittuduh ida numan. Ey ida kapetebbatebbal di mulkaduh e kad-an ni dakel ni tuu. Ey pinhed dan umyudung di kayuddungiddan kametbal ni tuud simbaan et yaddad wada hamul. ⁴⁷ Ey hedin

‡ **20:42-43** 20:42 Psalm 110:1

mewan mandasal idad kedaklan ni tuu ey daka dukkedukkeya, et ya penang-ang idan tuun hi-gada ey makakkulug ni kayyaggud ida. Nem ya kakulugan tu ey dadda kahe-ula nebalun bibi-i ma-lat pan-alen da limmu da. Et humman hu, nemahhig ali pengastigun Apu Dios ni hi-gada tep yadda humman ni lawah ni daka pehpehding.”

21

Ya indawat etan ni nebalun biid Tempol
(Mark 12:41-44)

¹ Kaman-ang-ang-ang hi Jesus di Tempol ey inang-ang tudda kekeddangyan ni kamampengihha-ad ni pihhuh dad kapengi-emmungin pihhuh ni kaiddawat idan tutu-u.
² Entanni ey immali hu newetwet ni nebalun bii ey deddewwan hepeng ni ebuh hu inha-ad tu. ³⁻⁴ Kan Jesus ey “E-helen kun hi-gayu e ya etan deddewwan hepeng ni inha-ad ni nebalun bii hu e-etteng balol tu nem ya indawat idan etan ni edum. Tep yadda inha-ad etan idan kedangyan ey humman nehawal ni kinedangyan da. Nem ya etan newetwet ni nebalun bii ey ebuh humman ni pihhuh tu, nem inhanekul tun indawat ni emin.”

Ya kebahbahan ali etan ni Tempol
(Matthew 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Entanni ey yadda etan edum ni disipol Jesus ey daka ung-ungbala meippanggep ni kak-inayyaggud ni Tempol, tep kayyaggud ang-ang idan batun nangkeikapya anin idan etan indawat

idan tuun in-appit dan Apu Dios. ⁶ Nem kan Jesus ey “Kayyaggud ida huyyan yuka ang-ang-angan nunya, nem edum alin aggew ey mebahbah ni emin et endi hakey ni batun mannenneng di neikapyaan tu.”

⁷ Kandan hi-gatuy “Pigan tulli amnuan nunyan inhel mu niya hipalli pengi-immaturan hedin kamangkedettengi amnuan tu?”

Ya panligligatan niya panlelehhanan alin hakey aggew

(Matthew 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁸ Kan Jesus ey “Helipat-i yu ma-lat eleg kayulli maheul. Tep daket idalli tuun um-ali et kanday hi-gada hi Christo * ey kandalliy kamangkedettengi hu kepappegan ni puyek, nem entan tu kaya kulug ida. ⁹ Ey dedngelen yu meippanggep ni gugubat et ya guluh di kebebbebley, nem entan ali takut yu, tep meippahding idalli dedan humman. Nem beken alin nunman ni kepappegan ni puyek.

¹⁰ Em, manggugubat idalli kebebbebley, tep wada hakkey ni ap-apu ey gubbaten tu hu edum tun ap-apud edum ni bebley. ¹¹ Ey meweddalli na-let ni yegyeg, ey nemahhig ali bisil niya degeh di kebebbebley. Wadaddalli meang-ang ni anggetakut niya wadaddalli meang-ang di kabunyan ni kamengippetnga. ¹²⁻¹³ Nem yalli mebukkul ni meippahding et han wadaddalli huyya ey manhelheltap kayu gapuh ni yuka kapengullug ni hi-gak. Dedpapen dakeyulli et

---

* **21:8** 21:8 Ya keibbellinan ni Christo ey pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni emin ni tuu tu.

ilaw dakeyud hinanggaddan aap-apud simbaan ni Jew et pakelabut dakeyu. Ey ya edum ni hi-gayu ey mehumalyad hinanggaddan gub-ernor niyaddad eta-gey ni aap-apu gapuh ni daka pengullug ni hi-gak. Yan nunman ali pengituttudduan yun meippanggep ni hi-gak. ¹⁴ Entan kakkaguh yu hedin hipa ihhumang yud ibbageada, ¹⁵ tep hi-gak ali ngenamung ni mengippenemnem ni ihhumang yu ma-lat endilli ina-nuddan buhul yun mengapput ni hi-gayu. ¹⁶ Ya edum alin hi-gayu ey ihhehdul aliddan a-ammed da, yadda agi da, et yadda gayyum da. Em pepettey dalli edum ni hi-gayu. ¹⁷ Anggebehel dakeyullin dakel ni tuu tep ya yuka pengun-unnudin hi-gak. ¹⁸ Nem anin ni henin nunman ali meippahding, et eleg dakeyu iwwalleng nan Apu Dios, nem ippaptek dakeyu. ¹⁹ Pannananeng yulli yuka pengullug ni hi-gak, anin ni nemahhig hu ligat yu ma-lat meihwang kayu.

*Ya kebahbahan ni bebley di Jerusalem
(Matthew 24:15-21; Mark 13:14-19)*

²⁰ Hedin ang-angen yulli e liniktub idan sindalu hu Jerusalem ey humman ali pengamtaan yu e kamangkedettengi hu kebahbahan nunman ni bebley. ²¹ Yadda tuud Judea ey mahapul ni umbesik idad duntug. Anin idan tuud Jerusalem et mahapul ni umbesik ida dama, ey yadda etan wadad a-allaw ni Jerusalem ey mahapul ni eleg ida umhegep di bebley. ²² Tep yallin kebahbahan ni Jerusalem ey yan nunman ali hu amnuan ni inhel idan prophets lan Apu Dios ni meippanggep ni pengastiguan alin Apu

Dios ida etan ni tutu-un eleg mengullug ni hi-gatu. ²³ Anggehemmek idalli nampambutsug et yadda etan wada gelang dan kaman-innum hedin medettengan idalli humman ni aggew. Nemahhig ali panhelheltapan ni tuudman, tep humman hu kastigu da. ²⁴ Yaddalli edum ni hi-gada ey petteyen idallin tuun beken ni Jew, ey yadda edum ey ibbebsik daddallid edum ni bebley et maiwehit idad kebebbebley di puyek. Et meihhullul idalli beken ni Jew ni man-ap-apud Jerusalem ingganah alin pappeg ni aggew ni gintud Apu Dios ni pan-ap-apuan da.

*Ya ellian ali mewan nan Jesus
(Matthew 24:29-31; Mark 13:24-27)*

²⁵ Wadaddalli ang-angen yud kabunyan ni eleg yu enang-angen lan nunman. Melumman ali aggew, ya bulan et yadda bittuwen. Emin ali tuud kebebbebley di puyek ey umtatakut ida niya umkenel-ew idan pengngelan dan na-let ni bungug ni dalluyun di baybay. ²⁶ Nemahhig ali takut idan tuu tep ya angetakkut ni ang-angen dan mekapkapyad puyek, ey anin idan wadad kabunyan et endi maptek ni meippahding niya meendilli kabaelan da. ²⁷ Hedin megibbuh ni meippahding ni emin huyya ey hannak nam-banggad. Ey ang-angen da-ak e Pengulwan ni emin ni tuud kulput e meang-ang ali hu et-eteng ni kabaelan ku niya dayaw ku. ²⁸ Hedin ang-angen yuddalli huyyan um-amnu, ey entan takut yu, nem pan-am-amleng kayu tep ngannganah hu kepappegan ni ligat yu.”

*Ya etan keyew ni fig
(Matthew 24:32-35; Mark 13:28-31)*

²⁹⁻³⁰ Nan-inna-abbig Jesus hu nenuttuddu tun meippanggep ni keibbangngadan tu. Kantuy “Inamta yu e ya keyew ni fig et yadda edum ni keyew ey hedin ida kamemullung, ey amta yu e kamangkedettengi hu siyaggew. ³¹ Henin nunman daman nan-ap-apuan Apu Dios e hedin ang-angen yullin kameipahpahding ida huyyan inhel ku, ey humman ali pengimmatunan yu e kamangkedettengi law hu pengittu-dakan dak ali mewan Apu Dios ni man-ap-apu. ³² E-helen kun hi-gayu e makulug ni yadda edum ni hi-gayun tuun nunya ey eleg ida ni mettey ey um-amnulli emin eya inhel ku. ³³ Meendilli kabunyan et ya puyek, nem mannenneng alin ingganah hu ehel ku.

*Mahapal ni hellipat-an tayu keibbangngadan
Jesus di puyek*

³⁴⁻³⁵ Helipat-i yu et beken ya hamul niya buttebutteng hu pehpehding yu. Ey beken ni yan ebuh hu kahapulan yun nunyan ketaggu yu hu ikakkaguh yu, tep endi maptek ni pambangngadan kun manhuwet ni emin ni tuud puyek et ha-kupan dakeyulli. ³⁶ Ya kayyaggud ey pandaddan kayun ingganah niya pandasal kayun Apu Dios ma-lat pa-let dakeyun mengananus ni ligat yu et eleg kayulli bumeing ni um-ehneng di hinanggak e Pengulwan ni emin ni tuu.”

³⁷⁻³⁸ Kewa-wa-wan nantuttuddu hi Jesus di Tempol et ida kaumhaleman dakel ni tuun an

meneddengngel ni tuka ituttuddu. Hedin nehileng, ey kaumlaw di Duntug e Olibah ni an meuggip.

22

*Ihik ida buhul Jesus ni memettey ni hi-gatu
(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; John 11:45-53)*

¹ Entanni ey kamangkedettengi law hu Piyestah ni Sinapay ni eleg mekamdugan ni yeast e humman hu Piyestah ni Passover. ² Yadda apapuddan padi et yadda kamantuttuddun Tugun Moses ey ida kaumhamahamak ni pehding dan mengilliggud ni pempapan dan Jesus ma-lat papetey da, nem daka tekkusidda katuutuu, tep daka tetebala hi Jesus.

*Ya nengabulutan Judas ni mengihdul nan Jesus
(Matthew 26:14-16; Mark 14:10-11)*

³ Entanni ey neihuklung hi Satanas nan Judas Iskariot e hakey ni disipol Jesus, ⁴ et lumaw di kad-an idan ap-apuddan padi et yad kad-an idan ap-apun sindalun kamanguwalyan Tempol, et makihummangan e umbaddang ni pempapan dan Jesus. ⁵ Immamlang ida tep pinhed tun umbaddang et ehelen dan hi-gatu e tangdanan dan pihhuh. ⁶ Et meippalpun nunman ey kahellipatin Judas hu pengihdulan tun Jesus ma-lat liguden dan dedpapen et eleg amtaen idan tuu.

*Ya nengannan di Jesus et yadda disipol tun eman ni Piyestah ni Passover
(Matthew 26:17-25; Mark 14:12-21; John 13:21-30)*

⁷ Entanni ey nedatngan law humman ni Piyestah ni Sinapay ni eleg mekamdugan ni yeast e yan nunman hu daka pengi-appisin impah ni kalneroh ni daka kennan Piyestah ni Passover. * ⁸ Et itu-dak Jesus di Peter nan John e kantuy “Lakkayuy et yu idaddan hu kennen tayun piyestah.” ⁹ Kanday “Attu pinhed mun mi pengiddaddanan mi?”

¹⁰ Kan Jesus ey “Elaw kayu eman di bebley et hedini ang-angen yu etan tuun nan-agtun bewed ni netalwan ni danum ey unud yu etan di baley ni hehgepan tu ¹¹ et kanyu etan ni kambaley ey ‘Attu kunu hu kuwaltuh ni pengngannan etan ni Mittuduh et yadda disipol tu?’

¹² Et ittudu tu lan hi-gayu etan mahkang ni kuwaltuh etan di meikkadwan gladuh ni baley e wadan emin hu mahapul tayu. Yadman hu yu pengiddaddanan ni kennen tayu.” ¹³ Limmaw ida etan dewwad Jerusalem ey makulug numan hu inhel Jesus et idaddan da hu kennen dan nunman ni Piyestah ni Passover.

Ya nengannan di Jesus ni nunman ni Piyestah ni Passover

(Matthew 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Corinthians 11:23-25)

¹⁴ Nedatngan hu pengngannan da et yu-mudung di Jesus et yadda disipol tu. ¹⁵ Ey kan Jesus ni hi-gaday “Nebayag ni pinhed kun peteg ni mekikkan ni hi-gayun nunyan piyestah

---

* **22:7** 22:7 Huyyan Passover hu penginemnemneman ni nengitu-dakan Apu Dios ni anghel tun an nampematey idan lakin pengulwan ni u-ungngaddan tuud Egypt.

et hannak manhelheltap. ¹⁶ Tep endilli law nak pekikkannan ni hi-gayun hanneyan piyestah ingganah um-amnun emin hu pinhed Apu Dios di nan-ap-apuan tu.”

¹⁷ Entanni ey illan Jesus hu basuh ni netalwan ni meinum et mansalamat nan Apu Dios et kantun hi-gaday “Aleyu eya basuh et manteltelpang kayun emin. ¹⁸ Endilli nak innuman mewan ni hanneya ingganah alid pan-ap-apuan Apu Dios.”

¹⁹ Inla tu etan sinapay et mansalamat mewan nan Apu Dios et teneg-angen tu et ika-peng tun hi-gada et kantuy “Huyya annel kun iddawat kun panyaggudan yu. Aleyu et kanen yu. Huyyalli pahpahding yun pingenemnemman yun hi-gak.”

²⁰ Negibbuh idan nengan ey illa mewan Jesus etan basuh ni netalwan ni meinum et kantuy “Huyyan innumen yu hu amnuan etan ni baluh ni nekitbalan Apu Dios ni hi-gayu, tep um-ayuh hu kuheyaw ku ma-lat panyaggudan yu.

²¹ Nem wada hakey ni hi-gayun nunya hu mengihdul ni hi-gak. ²² Tep hi-gak e Pengulwan ni emin ni tuu ey metteyyak ngu dedan tep humman hu planuh Apu Dios. Nem anggehemmek ali ngun peteg humman ni tuun mengihdul ni hi-gak.” ²³ Inhel Jesus huyya ey ida kaman-imbagga hedin hipan hi-gada hu mengippahding ni nunman.

Ya meippanggep ida etan ni tuun eta-gey saada

²⁴ Entanni ey ida kamantututut hu disipol Jesus hedin hipan hi-gada hu keta-ta-geyyan ali

saad tu. ²⁵ Et kan Jesus ni hi-gaday “Ya elaw idan ap-apun Gentiles ey daka peta-gey annel da niya daka ba-aba-aladda tutu-u, ni kanda ni-nganguy mebaddang ida. ²⁶ Nem entan tu u-unnud humman ni elaw da. Yadda heni peppenggulwan ey kayyaggud hedin eleg da peta-gey annel da, nem i-ingneh dan udidyan. Hanniman et damadda aap-apu e mahapul ni mambalin idan heni bega-en. ²⁷ Hipa neta-tagey saad tu? Kaw ya etan yimmudung winu ya etan kamengiddaddan ni kennen nunman ni yimmudung? Ma-nu tep makulug ni ya etan tuun daka idaddani. Nem beken ni henin nunman ni hi-gak, tep bega-en da-ak ni hi-gayu, anin hi-gak hu Ap-apu yu.

²⁸ Hi-gayu ey eleg yuwak iwalleng anin yan nanligligatan ku. ²⁹ Et humman hu, e-helen kun hi-gayu e peki-ap-apu dakeyullin hi-gak e pinutuk Ama e hi Apu Dios ni man-ap-apu. ³⁰ Et mekikkan kayullin hi-gak ni pan-ap-apuan kulli. Ey hi-gayulli hu pan-ap-apuddan † helag idan hampulut dewwan u-unggan Israel.”

Ya nanghelan Jesus ni pengihhe-utan alin Peter e hi-gatu hakey ni disipol tu

(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; John 13:36-38)

³¹ Intuluy Jesus ehel e kantuy “Simon, dengel mu eya e-helen ku. Imbagan Satanas nan Apu Dios e panliggat dakeyu tep pinhed tun iwwalak yu hu yuka pengullug ni hi-gak. ³² Nem indasalan dakeyu, nema-man hi-gam e Simon

---

† **22:30** 22:30 Ya hakey ni keibbellinan nunya ey menuwet.

Peter, ma-lat eleg mu iwelak hu muka pengullug ni hi-gak. Umkapuy ali pengullug mun hi-gak, nem hedin mantuttuyyu kan nengiwelakan mun muka pengullug ni hi-gak ey mahapul ni baddangan mudda edum mun kamengullug ma-lat maihammad hu daka pengullug.”

³³ Kan Peter nan Jesus ey “Apu, eggak iwwalak nakka pengullug ni hi-gam. Anin mekikkelabut-tak niya mekikketteyak ni hi-gam et eggak ni hekey iwwalak hu nakka pengullug ni hi-gam.”

³⁴ Kan Jesus ey “E-helen kun hi-gam e Peter e mampitulli pengihhe-utam e inamta muwak et han tumkuk hu manuk.”

³⁵ Entanni ey kan Jesus ni hi-gadan emin ey “Yan eman ni nengitu-dakan kun hi-gayun an nengituttuddun meippanggep ni hi-gak, ey inka-leg ku pengittebbinan yun patut yu niya hakbat yu, ey inka-leg ku pambellunan yun pihhuh. Et kaw nekulngan kayun mahapul yu?” Kanday “Tam eleg, wadan emin hu mahapul mi.”

³⁶ Kan Jesus ey “Nem beken ni hanniman ni nunya. Hi-gayuddan wada pihhuh tu niya hakbat tu, mahapul ni ittabin yu. Hedin endi ispadah yu, igtang kayun balwasi yu ma-lat gum-tang kayun ispadah yu. ³⁷ Mahapul ni pehding yu huyya, tep nedatngan law hu amnuan ni neitudek ni meippahding ni hi-gak ni kantuy ‘Neilegat di neipahding idan nambahul ni tutu-u.’ ” †

³⁸ Yan nanghelan Jesus ni hi-gadan mahapul da ispadah ey kandan hi-gatuy “Apu, wada dewwan ispadah tayu.” Kan Jesus ey “Hiyya huttan.”

† 22:37 22:37 Ang-ang yu Isaiah 53:12

Ya an nandasalan Jesus di Gethsemani di Duntug e Olibah

(Matthew 26:36-46; Mark 14:32-42)

³⁹ Immehep hi Jesus ey limmaw di Duntug e Olibah, tep yadman hu kenayun ni tuka lawwi, ey nekilaw ida disipol tu. ⁴⁰ Dimmateng idadman et kan Jesus ni hi-gaday “Pandasal kayu ma-lat eleg kayu maheul ni manliwwat.”

⁴¹ Inhel Jesus huyya et lumaw di a-allaw tu et mandukkun et mandasal. Kantud dasal tuy ⁴² “Ama, ettu anhan et anin ni eleg meippahding huyyan nak panhelheltapan ey? Nem ngenamung ka, ya pinhed mu hu meunnud, beken ni ya pinhed ku.”

⁴³ Entanni ey wada anghel Apu Dios ni nalpud kabunyan ni nengipa-let ni hi-gatu. ⁴⁴ Tagan tu dasal ey nemahhig ni kaman-ih-ih-ih hu linget tu.

⁴⁵ Entanni ey imminah di nandasalan tu et lumaw di kad-an idan disipol tu ey neugip ida, tep neatudda niya ida kaumlelemyung. ⁴⁶ Kan Jesus ni hi-gaday “Kele neugip kayu? Bangun kayu et mandasal kayu ma-lat eleg kayulli maheul ni manliwwat.”

Ya nampapan dan Jesus

(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; John 18:3-11)

⁴⁷ Kapan-e-helan Jesus huyya ey himmawang ida dakel ni tuun ingkuyug Judas e hakey ni disipol tu. Limmaw hi Judas et tu akwalen hi Jesus. § ⁴⁸ Nem kan Jesus ey “Judas, kaw inakwal

---

§ 22:47 22:47 Hedin ya elaw idan tuun nunman, ey daka akwala edum dan tuun pengippeang-angan dan apnga da.

muwak ma-lat ihdul muwak e Pengulwan ni emin ni tuu?"

⁴⁹ Inamtaddan etan ni disipol hu meippahding nan Jesus, et kanday "Apu, kaw pampellangen midda?" ⁵⁰ Et uknuten etan ni hakey ni hi-gada hu ispadah tu et palngen tu etan bega-en ni Eta-gey ni Padi, ey nepalang hu wannan ni tangila tu.

⁵¹ Nem kan Jesus ey "Hiyya! Entan pakipetey yu." Et kap-en tu tangilan etan ni bega-en ey neihaddak.

⁵² Kan Jesus ida etan ni ap-apuddan padi, yadda etan ap-apuddan sindalun kamanguwalyad Tempol niyadda etan kamengipappangnguluddan Jews ey "Kaw matekewwak et pakkadek ni kayu man-ispadah niya kayu mampantetnged ni bakdung ni um-alin mempap ni hi-gak?" ⁵³ Tam kewa-wa-wa ey wada-ak di Tempol ni kamantuttuddu, kele eleg yuwak depapen diman? Nem anin, tep yan nunya pengippahdingan yun pinhed Satanas e ap-apun emin ni lawah."

Ya nengiheutan Peter e inamta tu hi Jesus

(Matthew 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; John 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Dimpap da hi Jesus et ilaw dad baley ni keta-ta-geyyan ni padi. Kamei-unnuunnud hi Peter, nem eleg meihnup. ⁵⁵⁻⁵⁶ Nan-apuy ida tuud dallin nunman ni baley et makidangdang hi Peter. Entanni ey kaitettekel etan ni hakey ni biin bega-en et kantuy "Tam huyya etan hakey ni inang-ang kun kadmawwan Jesus." ⁵⁷ Nem inhaut

Peter e kantuy “Tam eleg ku ngu amta humman ni tuu.”

⁵⁸ Neba-ba-ba ey wada mewan hakey ni tuun nenang-ang nan Peter et kantun hi-gatuy “Tam hi-gam etan hakey ni kamekikillaw nan Jesus.” Nem kan Peter mewan ey “Beken! Kaw ngun nak nekikillaw ni hi-gatu?”

⁵⁹ Nelabah han-olas ey wada mewan hakey ni immalin tuu ey kantu dama ey “Hi-gam anhan hu hakey ni kadekadwan Jesus, tep kaimmatun e iGalilee ka.” ⁶⁰ Nem kan Peter ey “Tawwey ngu. Eggak amta huttan ni muka pan-e-hela.” Inhel tu huyya ey pinhakkeyey simmekuk manuk. ⁶¹ Inwingin Jesus et itkel tun Peter ey ninemnem Peter hu inhel lan Jesus e kantuy “Mampitlulli pengihhe-utan mu e inamta muwak et han tumkuk hu manuk.” ⁶² Et umhep hi Peter et an mannannangngih tep maggeh ni peteg nemnem tu.

Ya neneghegnudan da niya nampengawayan dan Jesus

(Matthew 26:67-68; Mark 14:65)

⁶³ Entanni ey yadda etan kamangguwalyan Jesus ey daka heghegnuda hi-gatu ni nan-inheheplatan da. ⁶⁴ Hinenian da matetun luput et pan-inkakawayan da et kanday “Hipa dedan hu nengaway ni hi-gam?” ⁶⁵ Ey dakel hu lawah ni in-inhel dan nemadngel dan hi-gatu.

Ya nehumalyaan Jesus di hinanggaddan apuddan Jews

(Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; John 18:19-24)

⁶⁶ Kamangkewa-wa ey neamung idan emin hu kamengipappangnguluddan Jews, et yadda apapuddan padi, niyadda etan kamantuttuddun Tugun Moses et i-li da hi Jesus di kad-an da. Kandan hi-gatuy ⁶⁷ “Kaw hi-gam hi Christo e kamengippaptek ni emin ni tuuh?” ⁶⁸ Kan Jesus ni hi-gaday “Anin kangkuy em et eleg yu damengu kulluga. Ey hedin wada ibbagak ni hi-gayu ey eleg yu hummanga. ⁶⁹ Nem nedatngan law hu tsimpuh ni yuddungan ku e Pengulwan ni emin ni tuud winannan Apu Dios e Keta-tageyyan.” *

⁷⁰ Kan idan etan ni tuun wadadman ni hi-gatu ey “Kaw hi-gam tep hu U-ungngan Apu Dios?” Hinumang Jesus et kantuy “Em. Makulug huttan ni inhel yu.” ⁷¹ Ey kan ida etan ni aap-apu ey “Eleg law mahapul ni wada edum ni mengihhuddut ni inhel tu, tep dingngel tayun emin. Humman ni inhel tu hu umhulun ni ketteyyan tu.”

23

Ya nemistigalan Pilate nan Jesus

(Matthew 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; John 18:28-38)

¹ Inlaw idan aap-apu hi Jesus di kad-an Gubernur Pilate et kanday ² “Huyyan tuu ey tuka ituttudduddan edum min Jews hu pengehingan

---

* **22:69** 22:69 Ya yinudungan Jesus di winannan Apu Dios ey humman keang-angan tu e eta-gey saad tu.

dan linteg ni gubilnu. Ey tuka kehinga pam-beyyadan min buwis di ap-apud Rome. Kantu pay ey hi-gatu hi Christo e patul.”

³ Et kan Pilate nan Jesus ey “Kaw hi-gam hu Patul idan Jews?” Hinumang Jesus et kantuy “Tam deh e inhel mu.”

⁴ Inligguh Pilate idan ap-apuddan padi et yadda etan edum ni tuu et kantun hi-gaday “Endi himmak kun bahul eyan tuun umhulun ni kekastiguan tu.”

⁵ Nem daka pepippilit e kanday “Nem hi-gatu kaumhuhulun ni kapambabakalin tutu-u tep ya tuka ituttuddu. Inlapu tud Galilee et deh e dimmateng law di deyad Judea.”

⁶ Yan nangngelan Pilate ni nunya ey imbagetu hedin iGalilee hi Jesus. ⁷ Yan nengamtaan Pilate e iGalilee hi Jesus ey impalaw tud kad-an Herod e ap-apudman ma-lat hi-gatu hu memistigal nan Jesus tep neipaddih ni wadan nunman di Jerusalem.

⁸ Immamleng hi Herod ni nenang-angan tun Jesus tep nebayag ni pinhed tun ang-angen. Dakel hu diddingngel tun impahpahding Jesus ni miracle e kaketngain tuu et mukun ihik ni menang-ang ni edum ni ippahding tun miracle.

⁹ Et dakel hu imbagan Herod ni nemistigalan tun hi-gatu nem eleg ni hekey umhumang.

¹⁰ Yadda ap-apuddan padi et yadda kaman-tuttuddun Tugun Moses ni kaman-eh-ehngeng diman ey daka pan-itkuk hu daka pebehul nan Jesus. ¹¹ Entanni ey anin damad Herod et yadda sindalu tu ey daka heghegnuda niya daka pippihula. Impambalwasi da balwasin ap-apu

et pebanggad dad kad-an Pilate. ¹² Neipalpun nunman ey nanggayyum law di Pilate nan Herod, ey ida la kamambuhul.

Ya nengipepateyan dan Jesus

(Matthew 27:15-26; Mark 15:6-15; John 18:39; 19:16)

¹³ Impaeyag Pilate ida etan ap-apuddan padi et yadda ap-apun Jews niyadda edum ni katuutuu ¹⁴ et kantun hi-gaday “Kanyuy kaituttuddu eyan tuu hu pengehingan yun linteg, nem dingngel ku ehel tun nemistigalan kun hi-gatu ey endi nakka hemmakan bahul tun yuka pebehul ni hi-gatu. ¹⁵ Anin hi Herod et binistigal tu, nem endi himmak tun bahul tu, mukun impebanggad tudya. Endi umhulun ni an pemetteyan ni hi-gatu. ¹⁶ Et humman hu, pampeablig kun ebuh ey han ku imbukyat.”

¹⁷ Katootoon ey wada hakey ni kaibbukyat Pilate ni neikelabut hedin nedatngan hu Piyestah ni Passover. ¹⁸ Ey emin ida tuu ey ida kaman-tetekkuk e kanday “Patey yu huttan ni tuu! Hi Barabbas hu ibukyat yu.” ¹⁹ Hi Barabbas ey neikelabut tep pimmatey ey nei-dum ni nekiguluh di Jerusalem, tep eleg da pinhed hu gubilnud Rome.

²⁰ Impatnan Pilate mewan ni e-helan ida etan tuu tep pinhed tun ibbukyat hi Jesus, ²¹ nem tagan da tekuk e kanday “Ipetak yud krus! Ipetak yud krus!”

²² Impitlun Pilate ni immehel ida etan ni tuu e kantuy “Nem kaw hipa bahul eyan tuu? Endi gaputun an pemetteyan ni hi-gatu. Et humman

hu, pampeebliğ kun ebuh et han ku ibukyat.”
²³ Nem nema-ma anhan law ni daka pan-itkuk e kaday meippettak di krus. ²⁴ Et u-unnuden law Pilate hu pinhed idan etan ni tuun meippahding.
²⁵ Et hi Barabbas law hu imbukyat tu. Hi-gatu ey nambahul et meikelabut tep pimmatey niya neidum ni nekiguluh. Et hi Jesus law hu in-abulut tun petteyen da, tep daka pepillit.

Ya neipetakan Jesus di krus

(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; John 19:17-27)

²⁶ Daka pan-illaw hi Jesus etan di da pengipettakan ni hi-gatud krus ey hinipngat da hi Simon e iCyrene e um-anemut et. Impilit idan sindalun impapehan ni hi-gatu etan krus et meitu-tu-nud nan Jesus. ²⁷ Dakel ida tuun kamei-unnuunnud ni daka pampengillawwin Jesus ey wadadda bibi-in kaumnanginangih niya nemahhig lemyung da. ²⁸ Nem inwingin Jesus ni hi-gada et kantuy “Hi-gayuddan bibi-id Jerusalem, entan tuwak nannangngihi. Ya annel yu niya u-ungnga yu hu nangihi yu. ²⁹ Tep medettengan ali aggew ni lehan yullin peteg et wadaddalli edum ni kaday ‘Ma-nudda ni-ngangu etan biin endi u-ungngadan kaman-innum.’ ³⁰ Ey kan idallin tuu etan idad duntug ey ‘Kagday kayu et maitabun kayun hi-gami.’ ³¹ Tep yan nunman ali ey nemahhig hu panligligatan idan tutu-u. Tep ang-ang yu kedin hi-gak e endi bahul ku, nem lawah hu daka pehpehding ni hi-gak e da-ak kapanhelheltap, et nema-malli ngun etan ni tuun nambahul.” ³² Yan nunman ey wadadda dama

dewwan balud ni inlaw dan meippettak damad krus.

³³ Dimmateng idad duntug e Golgotha e ya keibbellinan tu ey heni genit ni ulu ang-ang tu, et ipetak dad krus hi Jesus et yadda etan dewwan balud. Nambina-hilan da e hakey di winilli tu et ya hakey di winannan tu. ³⁴ Kan Jesus nan Apu Dios ey “Ama, pesinsahim anhan hu liwat ida eyan tutu-u, tep eleg da amta daka pehpehding.”

Yadda etan sindalu ey imbubunut da hedin hipan hi-gada hu mengellan balwasin Jesus.

³⁵ Kaman-ang-ang-ang ida etan neamung ni tuu ey kaheghegnudaddan aap-apun Jews hi Jesus. Kanday “Tam binenaddangan tu edum ni tuu. Diman panggu numan et ang-angen tayu hedin han-ihwang tu annel tu et keang-angan tu e hi-gatu pinutuk Apu Dios ni mengippaptek ni emin ni tuu.”

³⁶ Anin idan sindalu et da dama kaheghegnuda et idwatan dan mapeit ni meinum ³⁷ et kanday “Hedin makulug ni hi-gam hu Patul idan Jews, baddangim annel mu ma-lat eleg ka matey.”

³⁸ Wada neitudek di ta-pew ni ulun Jesus di krus ni kantuy “Huyya Patul idan Jews.”

³⁹ Anin dama etan hakey ni balud ni neipetak et tuka heghegnuda hi Jesus e kantuy “Kaw beken hi-gam hu pinutuk Apu Dios ni mengipaptek ni emin ni tuu? Ettu et baddangan mu annel mu, anin ni hi-gami.”

⁴⁰ Nem kan etan ni hakey ni balud ey “Kele hannitan muka pan-e-ehhel ni hi-gatu? Kaw endi takut mun Apu Dios, anin ni amtam e mettey ka? ⁴¹ Hedin hi-gata, man lebbeng tun mettey

ita, tep huyya kastigu ta gapuh ni impahpahding ta. Nem hedin hi-gatu, man endi tu kinapkapyan lawah.” ⁴² Et kantun Jesus ey “Jesus, nemnem muwak ali anhan ni pan-ap-apuam.” ⁴³ Ey kan Jesus ni hi-gatuy “Em, anin ni yan nunya et mekihha-ad kan hi-gak di kad-an ni linggep et ya an-anla.”

Ya neteyyan Jesus

(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; John 19:28-30)

⁴⁴ Entannit nandattek hu aggew ey endi maptek ey na-ngetan ni emin hu puyek ni tellun olas ⁴⁵ e neendi petang ni aggew. Ey nepikgat etan kultina di Tempol, neipalpud tapew tu ingganah di hengeg tu. * ⁴⁶ Entanni ey simmekuk hi Jesus et kantuy “Ama, ngenamung kan ispirituh ku.” Inhel tu huyya et matey.

⁴⁷ Yan nenang-angan ni ap-apun sindalun nunman ni neipahding ey dineyaw tu hi Apu Dios et kantuy “Makulug ni endi bahul eyan tuu.”

⁴⁸ Ey yadda etan tutu-un nenang-ang ni neteyyan Jesus ey ida kaumlelemyung ni immanemut.

⁴⁹ Emin ida etan gagayyum Jesus et yadda etan bibi-in nalpud Galilee ni nekikkillaw ni hi-gatu ey inang-ang-ang dan emin hu nekapkapy, nem eleg ida meihnup.

Ya neikulungan Jesus

(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; John 19:38-42)

---

* **23:45** 23:45 Ya etan mahdel ni kultina ey neiha-nin di kuwaltuh ni kapanhahha-adin Apu Dios.

⁵⁰⁻⁵¹ Wada etan hakey ni Jew e hi Joseph di Arimatea. Hi-gatu ey katettebaladdan tuu tep kayyaggud elaw tu. Et humman hu, anin ni hi-gatu hakey ni ap-apuddan Jews, et eleg tu pinhed humman ni da impahding nan Jesus. Hi-gatu dama hakey ni kamenehhegged ni kedettengan ni nan-ap-apuan Apu Dios. ⁵² Yan neteyyan Jesus ey limmaw hi Joseph di kad-an Pilate ni an mengibbeggan annel Jesus. ⁵³ Ingkal tud krus et libutan tu et tu ikulung etan di neitukituk di batun endi ni an neikulung diman. ⁵⁴ Yan nunman ni nengikulungan dan Jesus ey kamangkelinnug hu aggew e yan nunman hu keillappuan ni Sabaduh e kamengillin ni aggew. ⁵⁵ Yadda etan bibi-in iGalilee ni nekikillaw nan Jesus ey nekilaw idan Joseph ni tu nengikulungan ni hi-gatu, et inang-ang da neiha-adan ni annel tud kulung. ⁵⁶ Immanemut ida et da pan-idaddan hu bangbanglun lana et yadda etan edum ni daka ihha-ad di annel ni netey. Nem nannungew ida tep nedatngan hu Sabaduh e kamengillin ni aggew tep humman hu kan ni Tugun.

24

Ya netagwan Jesus

(Matthew 28:1-10; Mark 16:1-8; John 20:1-10)

¹ Kamangkewa-wan Linggu ey limmaw ida etan bibi-id kulung. Inlaw da etan indaddan dan da iapuap di annel Jesus. ² Dimmateng idad kulung ey inang-ang da e neulin etan batun neitengeb. ³ Himmegep ida ey attukaw etan

annel Jesus. ⁴ Ida kaumnenemnem hedin hipa neipahding ni annel tu ey nekekemtang ey wada immehneng ni dewwan anghel di kad-an dan kamammusi-lak balwasi da. ⁵ Ey simmakut idan peteg et daka iyuyyuung, nem kan ida etan ni anghel ni hi-gaday “Kele yadya hu yu penem-makan etan ni mategu? ⁶ Endidya tep simmagu! Kaw liniwwan yu hu inhel tun nunman ni hi-gayud Galilee? ⁷ Kantuy ‘Ya Pengulwan ni emin ni tuu ey ellan idallin lawah ni tuu et ippatak dad krus et mettey, nem metegguan ni katlun aggew.’ ”

⁸ Ninemnem da humman ni inhel tu la ⁹ et hi-yanen da etan kulung. Et lumaw idad kad-an idan etan ni Hampulut hakey ni disipol et yadda edum ni kamengullug et ehelen dan hi-gada hu inang-ang da. ¹⁰ Humman idan bibi-in limmaw di kulung ey hi Maria Magdalena, hi Juana, hi Maria e inan James et yadda etan edum ni bii. ¹¹ Nem yadda etan disipol ey eleg da kulluga humman ni indaddatteng idan nunman ni bibi-i, tep kan da nem beken ni makulug.

¹² Nem hi Peter ey nambesik ni limmaw di neikulungan Jesus. Dimmateng et ihi-dip tu bawang ni kulung ey inang-ang tu libut ni annel Jesus, nem endi etan annel tu. Et kamangkeib-banggad ey tuka nemnemnema humman ni nekapyia.

*Ya nampeang-angan Jesus ida etan ni dewwan disipol tu
(Mark 16:12-13)*

¹³ Yan nunman ni aggew ey wadaddad dalan etan dewwan disipol nan Jesus e ida kamenglaw di Emmaus e hampulut dewwan kilometroh hu kadinawwi tud Jerusalem. ¹⁴ Ida kamengmenglaw ey daka ung-ungbala meippanggep etan ni nekapkapy. ¹⁵ Ey entanniy dinteng idan Jesus et mangmenglaw idan emin. ¹⁶ Inang-ang da, nem eleg da immatunan, tep eleg ni iebulut Apu Dios ni immatunan da. ¹⁷ Kan Jesus ni hi-gaday “Hipa yuka ennungbala?” Immehneng ida ey ka-ang-ang di angha da e ida kaumlelemyung.

¹⁸ Kan etan ni hakey e hi Cleopas ey “Tam hi-gam na-mu ngun ebuh hu mangilin wadad Jerusalem ni eleg mengamtan nekapkapyadman eyan pigan aggew ni nelabah.”

¹⁹ Kan Jesus ni hi-gaday “Hipa nekapkapy?” Et kandan hi-gatuy “Yadda nekapkapyan nan Jesus e iNazareth. Hi-gatu ey prophet Apu Dios. Mika tetbala e et-eteng kabaelan tun mengipahding ni miracle ey nelaing ni mantuttuddu tu niyad emin ni tuka pehding. Endi edum ni henin hi-gatud hinanggan Apu Dios et yad tuu. ²⁰ Nem nealay impadpap idan ap-apuddan padi et yadda ap-apu tayu et ilaw dad kad-an Pilate et imbistigalen tu et ipetak dad krus. ²¹ Kammi namu ngu nem hi-gatu mengihwang ni hi-gatsun Jews idan tuud Rome et beken ida law ni pan-ap-apu tayu. Huyya katlun aggew ni neteyyan tu. ²² Nem himmaleman ida edum min bibi-in kakkabbuhhan ni limmaw di neikulungan tu ey natnga kami tep ya indaddatteng da. ²³ Kanday endid man etan annel tu ey kanday wada inang-ang dan dewwan anghel e kanda

kunuy netagwan. ²⁴ Limmaw ida edum ni hi-gamid kulung ey makulug numan hu inhel da e endidman etan annel Jesus.”

²⁵ Kan Jesus ni hi-gaday “Kele katteg anhan kulang nemnem yu? Kele neligat yun ewwatan hu inhel ida lan prophets ni meippahding nan Christo? ²⁶ Tam inhel idan nunman hu meippahding nan Christo e kanday mahapul ni mettey et han pan-ap-apun emin ni tuu?”

²⁷ Et ituttuddu tun hi-gada hu keibbellinan ni emin ni neitudek ni meippanggep ni hi-gatu, e inlapu tud Tugun Moses et yadda intudek ida lan prophets.

²⁸ Dimmateng ida etan dewwad bebley ni lawwan da ey melebbah et hi Jesus, ²⁹ nem impeked da e kanday “Pandeyya itsu tep mehilingan ka lad dalan.” Et manda-guh hi Jesus.

³⁰ Entannit mengngan ida ey illan Jesus hu sinapay et mansalamat nan Apu Dios et tenegangen tu et idwat tun hi-gada. ³¹ Ey pinhakkeyey inimmatunan da law e hi-gatu hi Jesus, nem endi maptek ey attukaw la. ³² Wada law hakkey ni hi-gada ey kanday “Ambuley kakkayyaggud ni peteg hu gibek kud dalan ni tuka pampenghelin keibbellinan ni neitudek di ehel Apu Dios.”

³³ Entanni et umgah ida et mambangngad idad Jerusalem. Umdateng idadman ey wadadda etan Hampulut hakey ni disipol Jesus et yadda edum ni kamengullug e neamung ida. ³⁴ Ey ya netaguan Jesus hu daka ennung-ungbala e kanday “Makulug ni netagwan hi Apu Jesus, tep nampeang-ang nan Peter.”

³⁵ Et e-ehhelen ida daman nunman ni dewwan disipol hu nampeang-angan Jesus ni hi-gada et ya nengimmatunan dan hi-gatun neneg-angan tun sinapay.

Ya nampeang-angan Jesus ida etan ni Hampulut hakey ni disipol tu
(*Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; John 20:19-23; Acts 1:6-8*)

³⁶ Yan daka pampenghelin nunya ey pinhakkeyey wada hi Jesus e immehneng di kadanda. Et kantuy “Meweddan hi-gayu hu linggep.”

³⁷ Immegyat ida ey simmakut ida tep kanda namu ngu nem beken tu. ³⁸ Et kan Jesus ni hi-gaday “Kele kayu kaumtatakut? Kaw eleg yu kulluga e hi-gak hi Jesus? ³⁹ Ang-ang yu kedi ngamay ku et ya helik ni neliputan ni neipetakan ku. Kapa yuwak et pangulugan yu e bekennak ni banig, tep hedin ya banig, man endi annel tu.”

⁴⁰ Tuka pan-e-hela huyya ey tuka pampeang-ang hu ngamay tu niya heli tun hi-gada. ⁴¹ Manut immamleng ida tuun neamung, nem ida kamandinwa hedin makulug ni netagwan hi Jesus. Et kan Jesus ni hi-gaday “Kaw wada kennen?” ⁴²⁻⁴³ Et idwatan dan nelutun deleg et kanen tu.

⁴⁴ Kan Jesus mewan ni hi-gaday “Kaw eggak ehelen ni hi-gayun nunman eman ni hi-gatsun emin e pakkaw um-amnu emin hu intudek Moses et ya intudek idan prophets et ya neitudek di Psalms ni meippanggep ni hi-gak?”

⁴⁵ Inhel tu huyya et hantu idwat ni hi-gada kabaelan dan mengewwat ni neitudek ni ehel

Apu Dios. ⁴⁶ Kantun hi-gaday “Neitudek dedan di ehel Apu Dios e hi Christo ey mahapul ni manhelheltap et han matey, nem metegguan ni katlun aggew. ⁴⁷ Et huyyan neteyyan tu hu gaputun pessinsahan Apu Dios hu liwat ni tutu-u, hedin mantuttuyyudda. Huyya hu mahapul ni meituttuddud kebebbley meippalpu Jerusalem. ⁴⁸ Hi-gayu ittu-dak kun an mantuttuddu, tep hi-gayu nenang-ang ni inamnuan idan neitudek ni ehel Apu Dios meippanggep ni hi-gak. ⁴⁹ Nem panha-ad kayu nidya Jerusalem et hegeden yu etan peellik ni Ispirituh Apu Dios ni memaddang ni hi-gayu, tep huyya dedan la inhel Ama.”

Ya linawwan Jesus di kabunyan
(Mark 16:19-20; Acts 1:9-11)

⁵⁰ Neba-ba-ba ey ingkuyug tudda et lumaw idad Betania. Dimmateng ida et ita-gey tu ngamay tu et idasal tu pemendisyon tun hi-gada. ⁵¹ Binendisyonan tudda ey nealay neendi, tep impaenamut Apu Dios di kabunyan. ⁵² Dineyaw da hi Jesus et ida kaman-am-amleng ni peteg ni nambanggad di Jerusalem. ⁵³ Et neipalpun nunman ey ida kaum-umlaw di Tempol ni an mandaydayaw nan Apu Dios.

Ya ehel apu Dios
Kallahan, Keley-i: Ya ehel apu Dios Bible

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Antipolo Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

3593303a-80c2-56e4-90b2-f4bfea2fd2a6